

**ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ ΔΥΤΙΚΗΣ ΑΤΤΙΚΗΣ ΣΧΟΛΗ
ΔΗΜΟΣΙΑΣ ΥΓΕΙΑΣ ΤΜΗΜΑ ΠΟΛΙΤΙΚΩΝ ΔΗΜΟΣΙΑΣ
ΥΓΕΙΑΣ**

**ΠΡΟΓΡΑΜΜΑ ΜΕΤΑΠΤΥΧΙΑΚΩΝ ΣΠΟΥΔΩΝ
ΣΤΗ ΔΗΜΟΣΙΑ ΥΓΕΙΑ
2020 – 2022**

ΔΙΠΛΩΜΑΤΙΚΗ ΕΡΓΑΣΙΑ

**«Η ΣΤΡΑΤΗΓΙΚΗ ΕΠΙΚΟΙΝΩΝΙΑ ΤΩΝ ΘΕΣΜΙΚΩΝ
ΕΚΠΡΟΣΩΠΩΝ ΤΗΣ ΦΑΡΜΑΚΟΒΙΟΜΗΧΑΝΙΑΣ ΣΤΗΝ
ΕΛΛΑΔΑ, ΣΧΕΤΙΚΑ ΜΕ ΤΙΣ ΔΙΑΤΑΞΕΙΣ ΤΟΥ
CLAWBACK ΚΑΙ ΤΟΥ REBATE» (2011-2021)»**

ΑΙΚΑΤΕΡΙΝΗ ΦΟΥΣΤΕΡΗ

Mdy20043

Επιβλέπουσα Καθηγήτρια: Ευστρατία Σίμου

Αθήνα, Μάιος 2023

ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ ΔΥΤΙΚΗΣ ΑΤΤΙΚΗΣ
ΣΧΟΛΗ ΔΗΜΟΣΙΑΣ ΥΓΕΙΑΣ
ΤΜΗΜΑ ΠΟΛΙΤΙΚΩΝ ΔΗΜΟΣΙΑΣ ΥΓΕΙΑΣ
ΠΡΟΓΡΑΜΜΑ ΜΕΤΑΠΤΥΧΙΑΚΩΝ ΣΠΟΥΔΩΝ
ΣΤΗ ΔΗΜΟΣΙΑ ΥΓΕΙΑ
2020 – 2022

ΔΙΠΛΩΜΑΤΙΚΗ ΕΡΓΑΣΙΑ
«Η ΣΤΡΑΤΗΓΙΚΗ ΕΠΙΚΟΙΝΩΝΙΑ ΤΩΝ ΘΕΣΜΙΚΩΝ ΕΚΠΡΟΣΩΠΩΝ ΤΗΣ
ΦΑΡΜΑΚΟΒΙΟΜΗΧΑΝΙΑΣ ΣΤΗΝ ΕΛΛΑΔΑ, ΣΧΕΤΙΚΑ ΜΕ ΤΙΣ ΔΙΑΤΑΞΕΙΣ
ΤΟΥ CLAWBACK ΚΑΙ ΤΟΥ REBATE» (2011-2021)»

ΑΙΚΑΤΕΡΙΝΗ ΦΟΥΣΤΕΡΗ
Mdy20043

Μέλη Εξεταστικής Επιτροπής συμπεριλαμβανομένου και του Εισηγητή

Η μεταπτυχιακή διπλωματική εργασία εξετάστηκε επιτυχώς από την κάτωθι Εξεταστική
Επιτροπή:

Ευστρατία Σίμου Αναπληρώτρια Καθηγήτρια

Δημήτριος Ζάβρας Επίκουρος Καθηγητής

Πέτρος Γαλάνης Επίκουρος Καθηγητής ΈΚΠΑ

Προτεινόμενη βιβλιογραφική αναφορά: Φουστέρη Α., Σίμου Ε. (2023) *Η στρατηγική επικοινωνία των θεσμικών εκπροσώπων της φαρμακοβιομηχανίας στην Ελλάδα, σχετικά με τις διατάξεις του Clawback και του Rebate. Διπλωματική εργασία ΠΜΣ «Δημόσια Υγεία 2020-2022» Τμήμα Πολιτικών Δημόσιας Υγείας. Σχολή Δημόσιας Υγείας. ΠΑΔΑ.*

UNIVERSITY OF WEST ATTICA
DEPARTMENT OF PUBLIC HEALTH POLICY
2020 – 2022

THESIS

**“THE STRATEGIC COMMUNICATION OF THE INSTITUTIONAL
REPRESENTATIVES OF THE PHARMACEUTICAL INDUSTRY IN GREECE
REGARDING THE CLAWBACK AND REBATE (2011-2021)”**

AIKATERINI FOUSTERI

Mdy20043

Supervisor: Efstratia Simou, Associate Professor

Athens, May 2023

Citation: *Fousteri A., Simou E. (2023). The strategic communication of the Institutional Representatives of the pharmaceutical industry in Greece, regarding the Clawback and Rebate (2011-2012). Master’s thesis in Public Health Policy, Public Health Department, National School of Public Health, University of West Attica.*

ΔΗΛΩΣΗ ΣΥΓΓΡΑΦΕΑ ΜΕΤΑΠΤΥΧΙΑΚΗΣ ΕΡΓΑΣΙΑΣ

Η κάτωθι υπογεγραμμένη ΦΟΥΣΤΕΡΗ ΑΙΚΑΤΕΡΙΝΗ του ΦΡΑΓΚΟΥΛΗ , με αριθμό μητρώου 20043 φοιτήτρια του Προγράμματος Μεταπτυχιακών Σπουδών «Πολιτικές Δημόσιας Υγείας» του Τμήματος Πολιτικών Δημόσιας Υγείας της Εθνικής Σχολής Δημόσιας Υγείας, του Πανεπιστημίου Δυτικής Αττικής, δηλώνω ότι: «Είμαι συγγραφέας αυτής της μεταπτυχιακής εργασίας και ότι κάθε βοήθεια την οποία είχα για την προετοιμασία της, είναι πλήρως αναγνωρισμένη και αναφέρεται στην εργασία. Επίσης, οι όποιες πηγές από τις οποίες έκανα χρήση δεδομένων, ιδεών ή λέξεων, είτε ακριβώς είτε παραφρασμένες, αναφέρονται στο σύνολό τους, με πλήρη αναφορά στους συγγραφείς, τον εκδοτικό οίκο ή το περιοδικό, συμπεριλαμβανομένων και των πηγών που ενδεχομένως χρησιμοποιήθηκαν από το διαδίκτυο. Επίσης, βεβαιώνω ότι αυτή η εργασία έχει συγγραφεί από μένα αποκλειστικά και αποτελεί προϊόν πνευματικής ιδιοκτησίας τόσο δικής μου, όσο και του Ιδρύματος. Παράβαση της ανωτέρω ακαδημαϊκής μου ευθύνης αποτελεί ουσιώδη λόγο για την ανάκληση του πτυχίου μου».

Η Δηλούσα

Υπογραφή:

Aikaterini Fousteri

**Copyright © Αικατερίνη Φουστέρη, Τμήμα Πολιτικών Δημόσιας Υγείας,
Πανεπιστήμιο Δυτικής Αττικής, 2023**

Με επιφύλαξη παντός δικαιώματος. All rights reserved.

Η παρούσα διπλωματική εργασία εκπονήθηκε στο πλαίσιο των απαιτήσεων του Προγράμματος Μεταπτυχιακών Σπουδών στη Δημόσια Υγεία του Τμήματος Πολιτικών Δημόσιας Υγείας της Σχολής Δημόσιας Υγείας του Πανεπιστημίου Δυτικής Αττικής. Η έγκρισή της δεν υποδηλώνει απαραίτητως και την αποδοχή των απόψεων του συγγραφέα εκ μέρους του Τμήματος Πολιτικών Δημόσιας Υγείας.

ΠΙΝΑΚΑΣ ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΩΝ

ΠΕΡΙΛΗΨΗ.....	i
Κατάλογος Πινάκων.....	iv
Κατάλογος γραφημάτων.....	iv
Συντομογραφίες.....	v
ΕΙΣΑΓΩΓΗ.....	2
A. ΓΕΝΙΚΟ ΜΕΡΟΣ: ΕΙΣΑΓΩΓΙΚΕΣ ΕΝΝΟΙΕΣ	5
Κεφάλαιο 1: Υγεία και Φάρμακο στην Ελλάδα.....	6
1.1 Η Φαρμακευτική αγορά στην Ελλάδα και το κοινωνικοοικονομικό περιβάλλον	6
1.2 Φαρμακευτική δαπάνη στην Ελλάδα.....	9
1.3 Οι έννοιες του Clawback και του Rebate	13
1.4 Οι θεσμικοί εκπρόσωποι της φαρμακοβιομηχανίας στην Ελλάδα.	17
B. ΕΙΔΙΚΟ ΜΕΡΟΣ: ΕΡΕΥΝΑ.....	20
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 2: ΜΕΘΟΔΟΛΟΓΙΑ ΕΡΕΥΝΑΣ	21
2.1 Εισαγωγή	21
2.2 Σκοπός εργασίας, επιμέρους ερευνητικοί στόχοι και ερωτήματα που έχουμε θέσει για να απαντηθούν.....	24
2.3 Ερευνητικό Πλαίσιο και βιβλιογραφική ανασκόπηση	26
2.4 Ανάλυση Περιεχομένου.....	27
2.5 Ιστορική εξέλιξη της ανάλυσης περιεχομένου και ορισμοί.....	28
2.6 Βασικά χαρακτηριστικά και μειονεκτήματα της μεθόδου.....	30
2.7 Στάδια της ανάλυσης περιεχομένου	32
2.8 Αξιοπιστία, εγκυρότητα και χρησιμότητα της μεθόδου	35
2.9 Τα δελτία τύπου	37
2.10 Το σχήμα κωδικοποίησης που χρησιμοποιήθηκε στην παρούσα μελέτη	40
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 3: ΑΠΟΤΕΛΕΣΜΑΤΑ.....	44
3.1 Ανάλυση δελτίων τύπου της Πανελλήνιας Ένωσης Φαρμακοβιομηχανίας (2013-2021).....	44
3.2 Ανάλυση δελτίων τύπου Συνδέσμου Φαρμακευτικών Επιχειρήσεων Ελλάδος (2012-2021)	59
3.3 Σύγκριση των δελτίων τύπου ΠΕΦ και ΣΦΕΕ	75
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 4: ΣΥΖΗΤΗΣΗ	77
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 5: ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ.....	82
ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ.....	85
Ξενόγλωσση βιβλιογραφία.....	85
Ελληνική βιβλιογραφία	89

ΠΕΡΙΛΗΨΗ

Εισαγωγή: Η δημοσιονομική κρίση που έκανε την εμφάνισή της στην Ελλάδα το 2008, είχε, μεταξύ άλλων, βαρύτατες συνέπειες στην εγχώρια φαρμακοβιομηχανία. Με στόχο τη συγκράτηση της φαρμακευτικής δαπάνης, επιβλήθηκαν οι διατάξεις των αυτόματων επιστροφών (Clawbacks) και υποχρεωτικών εκπτώσεων (Rebates), μέτρα τα οποία αποτέλεσαν σημαντική απειλή προς την βιωσιμότητα των φαρμακευτικών επιχειρήσεων. Σε αυτό το πλαίσιο, οι θεσμικοί εκπρόσωποι της φαρμακοβιομηχανίας, με μία σειρά σημαντικών ενεργειών ευαισθητοποίησης, εξέφρασαν τις ενστάσεις τους ως προς την αποτελεσματικότητα των μέτρων.

Σκοπός της παρούσας διπλωματικής εργασίας αποτελεί η μελέτη των δημόσιων τοποθετήσεων της Πανελλήνιας Ένωσης Φαρμακοβιομηχανίας και του Συνδέσμου Φαρμακευτικών Επιχειρήσεων Ελλάδος, με τις οποίες προσπάθησαν να επηρεάσουν τις πολιτικές αποφάσεις σχετικά με τα Clawback και Rebate, καθώς και η διερεύνηση της αποτελεσματικότητάς τους.

Μέθοδος: Η ανάλυση περιεχομένου αποτελεί την επιλεγμένη μέθοδο προσέγγισης του ερευνητικού στόχου. Στην μελέτη συμπεριλήφθηκαν μόνο εκείνα τα δελτία τύπου των δύο φορέων, τα οποία είχαν έστω και μία αναφορά στα Clawback και Rebate. Τα δελτία τύπου λήφθηκαν από τις επίσημες ιστοσελίδες της ΠΕΦ και του ΣΦΕΕ. Πιο συγκεκριμένα, από συνολικά 309 δημοσιευμένα δελτία τύπου την περίοδο 2012-2021, μελετήθηκαν τα 85, υπό τις εξής μεταβλητές του σχήματος κωδικοποίησης: έκταση κειμένου, τίτλος, συχνότητα δημοσίευσης και χρήση φράσεων/λέξεων με συναισθηματική φόρτιση.

Αποτελέσματα: Κατόπιν της μελέτης, παρατηρήθηκε πως στο σύνολό τους τα δελτία τύπου, τα προερχόμενα και από τους δύο θεσμικούς φορείς, διέπονται από συναισθηματική χροιά, η οποία συνάδει με την ανάγκη ευαισθητοποίησης γύρω από το ζήτημα των Clawback και Rebate. Στην περίπτωση της ΠΕΦ, επικρατούν τα μεσαίας έκτασης δελτία τύπου, με αρνητικά φορτισμένους τίτλους στην πλειοψηφία τους. Όσον αφορά στα δελτία τύπου του ΣΦΕΕ, στην πλειοψηφία τους ήταν μεγάλης έκτασης και τα 20 εκ των 49 φέρουν τίτλους με ουδέτερη στάση.

Συμπεράσματα: Η ευαισθητοποίηση του κοινού σχετικά με την απειλή της βιωσιμότητας των φαρμακευτικών επιχειρήσεων, καθώς και η ανάγκη μεταρρυθμιστικών διατάξεων βρίσκονται στο επίκεντρο της επικοινωνιακής στρατηγικής της ΠΕΦ και του ΣΦΕΕ.

Μέσω των δημοσιευμένων δελτίων τύπου, επιχειρείται η κατασκευή ενός κλίματος ανασφάλειας και κινδύνου, προκειμένου να αποδοθεί η βαρύτητα των συνεπειών, που τα εν λόγω μέτρα επιφέρουν στον κλάδο.

Λέξεις – κλειδιά: Clawback, Rebate, φαρμακευτική δαπάνη, ΠΕΦ, ΣΦΕΕ.

ABSTRACT

Title: “The strategic communication of the institutional representatives of the pharmaceutical industry in Greece, regarding the Clawback and Rebate (2021-2021)”

Introduction: The financial crisis that emerged in Greece in 2008 had severe consequences for the domestic pharmaceutical industry. To contain pharmaceutical expenditure, provisions for clawbacks and rebates were imposed, measures that posed a significant threat to the sustainability of pharmaceutical companies. In this context, institutional representatives of the pharmaceutical industry expressed their objections to the effectiveness of these measures through a series of important awareness-raising communication actions. The **purpose** of this thesis is to study the public statements of the Panhellenic Union of Pharmaceutical Industry (PEF) and the Hellenic Association of Pharmaceutical Companies (SFEE), in which they sought to influence policy decisions regarding clawbacks and rebates, as well as to investigate their effectiveness.

Method: Content analysis is the selected approach for the research objective. Only press releases from the two entities that had at least one reference to clawbacks and rebates were included in the study. The press releases were obtained from the official websites of PEF and SFEE. Specifically, out of a total of 309 published press releases during the period of 2012-2021, 85 were analyzed using the following coding scheme variables: text length, title, frequency of publication, and the use of emotionally charged phrases/words.

Results: It was observed that the press releases, from both institutional bodies were characterized by an emotional tone that aligns with the need for awareness regarding clawbacks and rebates. In the case of PEF, medium-length press releases with predominantly negative titles prevail. As for the SFEE press releases, the majority of them were extensive, and 20 out of the 49 had titles with a neutral stance.

Conclusions: Raising public awareness about the threat to the sustainability of pharmaceutical companies and the need for reform provisions is at the core of the communication strategy of both PEF and SFEE. Through the published press releases, an atmosphere of uncertainty and risk is constructed to emphasize the gravity of the consequences that these measures have on the industry.

Keywords: Clawback, Rebate, PEF, SFEE, pharmaceutical expenditure.

Κατάλογος Πινάκων

Κεφάλαιο 3:

Πίνακας 3.1: Δελτία τύπου και κατηγοριοποίηση με βάση την έκτασή τους.

Πίνακας 3.2: Τίτλοι δελτίων τύπου ΠΕΦ που μελετήθηκαν και κατάταξή αυτών ως προς την θέση τους απέναντι στην είδηση.

Πίνακας 3.4: Τίτλοι δελτίων τύπου του ΣΦΕΕ, που μελετήθηκαν και κατάταξή αυτών ως προς την θέση τους απέναντι στην είδηση.

Κατάλογος γραφημάτων

Κεφάλαιο 1:

Γράφημα 1.1: Ποσοστό επενδύσεων σε έρευνα και ανάπτυξη για το 2019

Γράφημα 1.2: Συνολική και δημόσια χρηματοδότηση για δαπάνες υγείας (2009-2016)

Πηγή: IOBE (2017)

Γράφημα 1.3: Ιδιωτική δαπάνη υγείας στην Ελλάδα, τις Νότιες Χώρες και την ΕΕ23, Πηγή IOBE (2019).

Γράφημα 1.4: Υπολογισμός Clawback βάσει μεριδίου αγοράς και ρυθμού ανάπτυξης. Πηγή: Παναγοπούλου (2019)

Γράφημα 1.5: Ο σύνθετος μαθηματικός τύπος υπολογισμού του Rebate. Πηγή: Παναγοπούλου (2019)

Γράφημα 1.6: Δημόσια εξωνοσοκομειακή φαρμακευτική δαπάνη και συμμετοχή βιομηχανίας (εξαιρ. συμμετοχής ασθενών), Πηγή: IOBE (2021)

Κεφάλαιο 3:

Γράφημα 3.1 Δελτία τύπου ΠΕΦ με αναφορές σε Clawback και Rebate

Γράφημα 3.2: Έκταση κειμένου δελτίων τύπου ΠΕΦ που τέθηκαν υπό μελέτη

Γράφημα 3.3: Θέση τίτλου σε σχέση με το περιεχόμενο του δελτίου τύπου (ΠΕΦ)

Γράφημα 3.4: Δελτία τύπου ΣΦΕΕ με αναφορές σε Clawback και Rebate

Γράφημα 3.5: Έκταση κειμένου δελτίων τύπου ΣΦΕΕ που τέθηκαν υπό μελέτη

Γράφημα 3.6: Θέση τίτλου σε σχέση με το περιεχόμενο του δελτίου τύπου (ΣΦΕΕ)

Συνομογραφίες

ΠΕΦ: Πανελλήνια Ένωση Φαρμακοβιομηχανίας

ΣΦΕΕ: Σύνδεσμος Φαρμακευτικών Επιχειρήσεων Ελλάδος

ΠΡΟΛΟΓΟΣ

Η αποτελεσματική επικοινωνία είναι απαραίτητη στον σημερινό πολύπλοκο και διασυνδεδεμένο κόσμο, όπου οι πληροφορίες μεταδίδονται συνεχώς μέσω πολλαπλών καναλιών. Η αποτελεσματική επικοινωνία μπορεί να έχει εκτεταμένες επιδράσεις και σε διάφορους τομείς, από τον καθορισμό της κοινής γνώμης και τη διαμόρφωση πολιτικών αποφάσεων έως την προώθηση της κοινωνικής αλλαγής και της καινοτομίας. Στον σημερινό ταχέως μεταβαλλόμενο και ολοένα και πιο πολύπλοκο κόσμο, η ικανότητα αποτελεσματικής επικοινωνίας έχει καταστεί απαραίτητη δεξιότητα, τόσο για μεμονωμένα άτομα, όσο και για τους οργανισμούς.

Στην παρούσα εργασία, πραγματοποιείται μία απόπειρα προσέγγισης της επικοινωνιακής στρατηγικής της Πανελλήνιας Ένωσης Φαρμακοβιομηχανίας (ΠΕΦ) και του Συνδέσμου Φαρμακευτικών Επιχειρήσεων Ελλάδος (ΣΦΕΕ) στην Ελλάδα, σχετικά με τις πολιτικές αυτόματων επιστροφών και υποχρεωτικών εκπτώσεων (clawback & rebate), χρησιμοποιώντας την μέθοδο της ανάλυσης περιεχομένου επιλεγμένων δελτίων τύπου. Μέσω στρατηγικών επικοινωνιακών προσπαθειών, η ΠΕΦ και ο ΣΦΕΕ προσπάθησαν να επηρεάσουν τις πολιτικές αποφάσεις και να προωθήσουν τα αντίστοιχα συμφέροντά τους. Σκοπός της παρούσας εργασίας αποτελεί η διερεύνηση αυτού του τρόπου, με τον οποίο οι θεσμικοί εκπρόσωποι της φαρμακοβιομηχανίας, επικοινωνώνησαν δημόσια τις αντιστάσεις τους στην εφαρμογή των μέτρων του Clawback και του Rebate. Θα συσταθεί ένα σχήμα κωδικοποίησης, το οποίο θα ανταποκρίνεται στις ανάγκες της μελέτης, προκειμένου να εξαχθούν συμπεράσματα, τα οποία θα απαντούν στα ερευνητικά ερωτήματα.

Επιθυμώ να ευχαριστήσω την επιβλέπουσα καθηγήτρια κα Ε. Σίμου, για τη διαρκή υποστήριξη, κατά την διενέργεια της παρούσας διπλωματικής εργασίας, αλλά και για την καθοδήγηση και τις εύστοχες παρατηρήσεις και παραπομπές της.

ΕΙΣΑΓΩΓΗ

Ο κλάδος της φαρμακοβιομηχανίας είναι στρατηγικής σημασίας για την Ελλάδα, με ισχυρό οικονομικό αποτύπωμα, αποτελώντας κρίσιμο μοχλό ανάπτυξης. Παρά την αντιμετώπιση συνεχιζόμενων προκλήσεων, η παραγωγή και η διάθεση των φαρμάκων αποτελεί έναν από τους πλέον δυναμικούς πυλώνες της εγχώριας βιομηχανίας και συμβάλλει καθοριστικά στην έρευνα και ανάπτυξη (Research and Development), αποτελώντας το 7% της συνολικής δαπάνης για Έρευνα και Ανάπτυξη στην Ελλάδα το 2019 (IOBE, 2021), στο εμπόριο και στην απασχόληση. Κατά το διάστημα 2008-2019, σύμφωνα με στοιχεία του IOBE, ο κλάδος κατέγραψε την υψηλότερη ετήσια μεταβολή στον δείκτη βιομηχανικής παραγωγής (6,8%), ενώ την περίοδο 2006-2018, η παραγωγή φαρμάκου στην Ελλάδα διπλασιάστηκε σε αξία (ex-factory) οδηγώντας στη σταδιακή ενίσχυση της συμβολής του κλάδου των φαρμακευτικών προϊόντων στο σύνολο του τομέα της μεταποιητικής βιομηχανίας (Τσακανίκας, Μουστάκας, & Αθανασιάδης, 2020). Σύμφωνα με την ίδια έκθεση, οι παραγωγικές επενδύσεις των φαρμακευτικών επιχειρήσεων έχουν ισχυρή πολλαπλασιαστική επίδραση, ειδικότερα όσον αφορά τις θέσεις εργασίας. Πιο συγκεκριμένα, για κάθε 1 εκατομμύριο ευρώ που επενδύεται σε παραγωγικές δραστηριότητες, δημιουργούνται 20 νέες θέσεις εργασίας, με συνολική επίδραση στο ΑΕΠ να αντιστοιχεί στο 86% της δαπάνης (Τσακανίκας, Μουστάκας, & Αθανασιάδης, 2020).

Η κρίση χρέους, στην οποία οδηγήθηκε η Ελλάδα έκανε την εμφάνιση της το 2008, έχοντας σοβαρότατες επιπτώσεις και στον φαρμακευτικό κλάδο μεταξύ άλλων, αλλά και στο επίπεδο υγείας του πληθυσμού της Ελλάδας. Στο πλαίσιο της προσπάθειας συγκράτησης του καλπάζοντος δημοσιονομικού ελλείματος, επιβλήθηκε από τους θεσμούς (ΔΝΤ, Ευρωπαϊκή Επιτροπή, ΕΚΤ) μία δέσμη μέτρων, με στόχο τον εξορθολογισμό των δημοσίων οικονομικών και ειδικότερα της φαρμακευτικής δαπάνης. Οι κυριότερες διατάξεις αφορούσαν την εφαρμογή των υποχρεωτικών επιστροφών (Clawbacks) και εκπτώσεων (Rebates), τα οποία ακόμη και σήμερα, μία δεκαετία αργότερα, συνεχίζουν να απειλούν τη βιωσιμότητα του κλάδου, πλήττοντας σοβαρά τις επιχειρήσεις.

Οι θεσμικοί φορείς της φαρμακοβιομηχανίας στην Ελλάδα, ο Σύνδεσμος Φαρμακευτικών Επιχειρήσεων Ελλάδος (ΣΦΕΕ) και η Πανελλήνια Ένωση Φαρμακοβιομηχανίας (ΠΕΦ), έχουν προβεί σε πολλαπλές τοποθετήσεις και ενέργειες επικοινωνίας, με στόχο την άσκηση πολιτικής πίεσης για την επίτευξη διμερούς συμφωνίας μεταξύ της φαρμακοβιομηχανίας και της Πολιτείας, με επαναπροσδιορισμό της φαρμακευτικής δαπάνης και αναθεώρηση του μηχανισμού των υποχρεωτικών επιστροφών (IOBE, 2021).

Αυτές οι εκστρατείες περιλάμβαναν μια σειρά από δημόσιες τοποθετήσεις και εκδηλώσεις με κεντρικό μήνυμα το πλήγμα που δέχθηκε ο φαρμακευτικός κλάδος και η εγχώρια ανάπτυξη του, λόγω των συγκεκριμένων διατάξεων.

Η μελέτη της επικοινωνιακής εκστρατείας σε σχέση με το Clawback και το Rebate από τους θεσμικούς εκπροσώπους της ελληνικής φαρμακοβιομηχανίας αποτελεί το αντικείμενο προς μελέτη της παρούσας εργασίας. Σε αυτό το πλαίσιο πραγματοποιήθηκε βιβλιογραφική ανασκόπηση σε ό,τι αφορά την Υγεία και το Φάρμακο στην Ελλάδα και τις διατάξεις του Clawback και του Rebate, θα ακολουθήσει ανάλυση επιλεγμένων δημόσιων τοποθετήσεων και δελτίων τύπου, που έχουν κοινοποιηθεί από τους θεσμικούς εκπροσώπους, για τη γνωστοποίηση των θέσεων τους απέναντι στα εν λόγω μέτρα, κατά την περίοδο 2011 – 2021. Για την ανάλυση της επικοινωνιακής προσέγγισης, χρησιμοποιήθηκε η μέθοδος της ανάλυσης περιεχομένου, χρησιμοποιώντας ως πρωτογενή δεδομένα το σύνολο των δημοσίων τοποθετήσεων συγκεκριμένων θεσμικών οργάνων, όπως η ΠΕΦ και ο ΣΦΕΕ, την υπό μελέτη περίοδο. Στόχος είναι η παρατήρηση και στη συνέχεια η εξαγωγή συμπερασμάτων, σχετικά με το αν το εν λόγω περιεχόμενο είχε τοποθετηθεί με τέτοιο τρόπο, ώστε να μεταδοθεί με αποτελεσματικότητα στο κοινό, το συγκεκριμένο μήνυμα και να αναδειχθεί η συνέπεια με τη οποία επαναλαμβάνονταν τα κεντρικά μηνύματα της καμπάνιας και τυχόν μεταβολές ή διακυμάνσεις.

Η παρούσα εργασία εκπονείται υπό την παρακάτω δομή:

- Γενικό Μέρος: Εισαγωγικές Έννοιες
 - ο Κεφάλαιο 1: Στο Κεφάλαιο 1 η προσοχή εστιάζεται στην περιγραφή της κατάστασης γύρω από την Υγεία και το Φάρμακο στην Ελλάδα, και στην θέση της Βιομηχανίας του Φαρμάκου στην χώρα, με πληροφορίες, που συλλέχθηκαν μετά από ανασκόπηση της διαθέσιμης βιβλιογραφίας. Γίνεται ειδική αναφορά στους όρους του Clawback και Rebate και στους λόγους που οδήγησαν στην εφαρμογή των διατάξεων αυτών, ενώ παράλληλα περιγράφονται σύντομα τα μέτρα, που εφαρμόστηκαν από κοινού με τις υποχρεωτικές επιστροφές και εκπτώσεις. Τέλος, το κεφάλαιο ολοκληρώνεται με περιγραφή των θεσμικών εκπροσώπων της φαρμακοβιομηχανίας στην Ελλάδα (ΠΕΦ, ΣΦΕΕ), του ρόλου τους και των αρμοδιοτήτων τους.

- Κεφάλαιο 2: Στο Κεφάλαιο 2 περιγράφεται εκτενώς η ερευνητική μέθοδος της ανάλυσης περιεχομένου, η οποία θα χρησιμοποιηθεί για την μελέτη του επικοινωνιακού υλικού. Πραγματοποιείται μία σύντομη αναδρομή στην ιστορική εξέλιξη της μεθόδου, στον ορισμό της από κύριους εκπροσώπους των κοινωνικών επιστημών, στα βασικά χαρακτηριστικά της, τα στάδια και τα πεδία εφαρμογής της. Επιπλέον, γίνεται λόγος για τη σημαντικότητα των δελτίων τύπου ως μέσα επικοινωνιακής στρατηγικής, και για το σχήμα κωδικοποίησης που χρησιμοποιείται στην παρούσα μελέτη.
- Ειδικό μέρος: Έρευνα
 - Κεφάλαιο 3: Στο Κεφάλαιο 3 είναι αφιερωμένο στην μελέτη περίπτωσης, καθώς πραγματοποιείται η αναφορά των ευρημάτων της ανάλυσης περιεχομένου των δελτίων τύπου του ΣΦΕΕ και της ΠΕΦ. Περιγράφονται τα στάδια που ακολουθήθηκαν και τα δεδομένα που τέθηκαν προς μελέτη.
- Κεφάλαιο 4: Συζήτηση: Το Κεφάλαιο 4 αφορά σε σχολιασμό και συζήτηση αναφορικά με τα ευρήματα της μελέτης τα οποία αναφέρθηκαν στο Κεφάλαιο 3.
- Κεφάλαιο 5: Συμπέρασμα: Στο 5^ο και τελευταίο κεφάλαιο της εργασίας συνοψίζονται τα συμπεράσματα, που εξήχθησαν από την ανάλυση περιεχομένου και συζητούνται τα κυριότερα ευρήματα. Τέλος, παρατίθενται προτάσεις και σκέψεις για μελλοντική ερευνητική δραστηριότητα, σχετικά με την επικοινωνιακή πολιτική των θεσμικών φορέων του κλάδου της φαρμακοβιομηχανίας στην Ελλάδα.

A. ΓΕΝΙΚΟ ΜΕΡΟΣ: ΕΙΣΑΓΩΓΙΚΕΣ ΕΝΝΟΙΕΣ

Κεφάλαιο 1: Υγεία και Φάρμακο στην Ελλάδα

1.1 Η Φαρμακευτική αγορά στην Ελλάδα και το κοινωνικοοικονομικό περιβάλλον

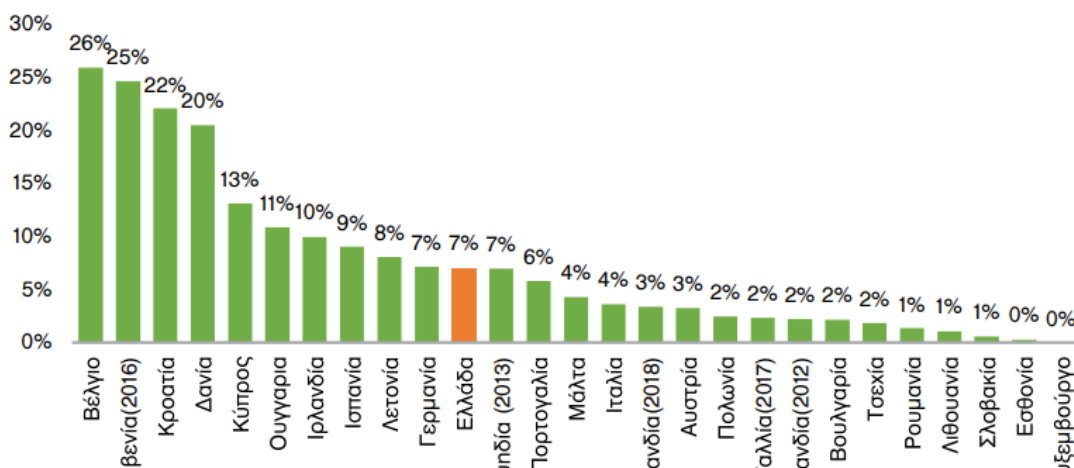
Η μεγάλη οικονομική κρίση, που ξεκίνησε από τις Ηνωμένες Πολιτείες της Αμερικής, οδήγησε τον Μάιο του 2010 την υπογραφή της διεθνούς σύμβασης μεταξύ της Ελλάδος και των κρατών μελών της Ευρωζώνης και του Διεθνούς Νομισματικού Ταμείου, για τη λήψη πακέτου οικονομικής ενίσχυσης, στο πλαίσιο του Ευρωπαϊκού Μηχανισμού Στήριξης. Η κρίση ήρθε να επιτείνει τα διαχρονικά δημοσιονομικά προβλήματα της χώρας, θέτοντας τα στο επίκεντρο της προσοχής, με ανάγκη για άμεση και ολοκληρωτική μεταρρύθμιση της οικονομικής και δημοσιονομικής πολιτικής. Η ανάπτυξη της χώρας συρρικνώθηκε, υπό το βάρος της παγκόσμιας κρίσης, η οποία έπληξε με σφοδρότητα όλους τους τομείς, μεταξύ των οποίων και την υγειονομική και φαρμακευτική περίθαλψη. Η ζήτηση υψηλού επιπέδου υπηρεσιών υγείας προς τους δημόσιους και ασφαλιστικούς φορείς, αυξήθηκε, όπως ήταν αναμενόμενο, τόσο ως αποτέλεσμα της έντασης των χρόνιων και μη μεταδοτικών νοσημάτων του πληθυσμού, αλλά και ως άμεση συνέπεια της μείωσης του εισοδήματος. Σε σύγκριση με άλλες ευρωπαϊκές χώρες, η Ελλάδα αντιμετώπισε τη μεγαλύτερη και βαθύτερη κρίση.

Κατά την περίοδο πριν από την κρίση, η Ελλάδα είχε καταγράψει διπλάσιους ρυθμούς οικονομικής ανάπτυξης (4%) σε σύγκριση με τον μέσο όρο της ΕΕ-28 (2%). Μετά το έτος 2009 και κατά την περίοδο 2008-2016 ξεκίνησε η σφοδρή ελληνική δημοσιονομική κρίση, με μείωση του ΑΕΠ κατά 30%. Κατά τη διάρκεια της κρίσης οι μισθοί μειώθηκαν κατά 45%, η ανεργία κατέγραψε αύξηση 276,4% και οι δαπάνες υγείας μειώθηκαν κατά 41% (Yfantopoulos, & Yfantopoulos, 2015). Η εισοδηματική ανισότητα, η φτώχεια και ο κοινωνικός αποκλεισμός αυξήθηκαν δραματικά. Το προσδόκιμο ζωής σταθεροποιήθηκε γύρω στα 80 έτη και η βρεφική θνησιμότητα αυξήθηκε από 2,7 το 2008 σε 3,2 το 2010 (Yfantopoulos et al., 2016). Οι επιπτώσεις της κρίσης είναι προφανείς και πολλαπλές, όσον αφορά τη μείωση του ΑΕΠ, τις σοβαρές περικοπές των δαπανών για την υγεία και τα φάρμακα και την επιδείνωση της κατάστασης της υγείας του πληθυσμού. Ωστόσο, η κρίση θα μπορούσε να σταθεί ως μία ευκαιρία για την εφαρμογή των από καιρό αναμενόμενων μεταρρυθμίσεων στον τομέα της υγείας.

Ακόμα και μέσα στην κρίση ωστόσο, ο φαρμακευτικός κλάδος στην Ελλάδα παρέμεινε ισχυρός πυλώνας ανάπτυξης και εξέλιξης, με πολλαπλασιαστική επίδραση στις θέσεις εργασίας (δημιουργία 29 νέων θέσεων εργασίας, ανά €1 εκατ. επένδυσης για την λειτουργία νέων παραγωγικών μονάδων), σημαντικό αποτύπωμα στην παραγωγή, και αξιοσημείωτη παρουσία στον τομέα της έρευνας και ανάπτυξης (R&D). Το διάστημα 2006-2018 καταγράφηκε σχεδόν διπλασιασμός της παραγωγής φαρμάκου στην Ελλάδα με αποτέλεσμα την ανοδική πορεία της συμβολής του κλάδου στον τομέα της μεταποίησης, με την προστιθέμενη αξία των φαρμακευτικών προϊόντων να συνιστά το 3,4% της μεταποίησης το 2017 (Τσακανίκας και συν., 2020). Παράλληλα, από τις αρχές του 2020 ο κύκλος εργασιών παραγωγής φαρμακευτικών προϊόντων κατέγραφε συνεχή ανοδική πορεία, σε αντίθεση με τον μέσο όρο στη ΕΕ-27, που μειώθηκε προς το τέλος του έτους. Στο τέταρτο τρίμηνο του 2021 ο κύκλος εργασιών βρισκόταν στις 185,7 μονάδες στην χώρα, τη στιγμή που στην ΕΕ-27 βρισκόταν στις 141 μονάδες (IOBE, 2022).

Επιπλέον, σύμφωνα με πρόσφατα στοιχεία του IOBE, το 34% των φαρμάκων παράγονται σε εγχώριες φαρμακοβιομηχανίες και πιστοποιημένες εγκαταστάσεις, γεγονός που αναδεικνύει την περαιτέρω ανάγκη για κίνητρα ενίσχυσης της συνεργασίας, μεταξύ εγχώριων και διεθνών φαρμακοβιομηχανιών (IOBE, 2022). Τα επίπεδα εξαγωγών διατηρούνται υψηλότερα από τα προ πανδημίας, με την Γαλλία να αποτελεί τον πρώτο βασικό αποδέκτη των ελληνικών εξαγωγών φαρμάκων κατά το 2021, ακολουθούμενη από τη Γερμανία με μερίδιο 11,8%.

Βασικός πυλώνας καινοτομίας και προόδου είναι η επένδυση στην έρευνα και ανάπτυξη νέων, ασφαλών και αποτελεσματικών προϊόντων. Αποτελεί βασική πηγή εξέλιξης και στήριξης της εθνικής οικονομίας, που μπορεί να ενισχύσει την ανταγωνιστικότητα και την εξωστρέφεια στο διεθνές περιβάλλον.

Γράφημα 1.1: Ποσοστό επενδύσεων σε έρευνα και ανάπτυξη για το 2019

Οι καινοτομίες στον χώρο του φαρμάκου μπορούν να οδηγήσουν σε νέες αποτελεσματικές θεραπείες, με ταυτόχρονη εξοικονόμηση πόρων για το Εθνικό Σύστημα Υγείας, και μείωση της δημόσιας φαρμακευτικής δαπάνης. Όπως φαίνεται στο παρακάτω διάγραμμα, με στοιχεία της Eurostat (2022), μετά την επεξεργασία από τον IOBE, το ποσοστό επενδύσεων σε έρευνα και ανάπτυξη για το έτος 2019 στην χώρα φτάνει το 7%, δαπάνη που αγγίζει τα 76 εκατ. ευρώ, καθιστώντας την 11^η στην κατάταξη, ποσοστό το οποίο υπερβαίνει το αντίστοιχο κατά το έτος 2017 (5%).

Ο φαρμακευτικός κλάδος προσδιορίζεται από τις φαρμακευτικές επιχειρήσεις (παραγωγούς και εμπόρους), την αλυσίδα διακίνησης φαρμάκων, αποθήκευσης και διάθεσης στους ασθενείς. Σύμφωνα με πρόσφατα στοιχεία του IOBE (IOBE, 2022) η φαρμακευτική αλυσίδα στην Ελλάδα αποτελείται από: 106 παραγωγούς και εισαγωγείς φαρμάκων (μέλη της ΠΕΦ και του ΣΦΕΕ), 136 Φαρμακαποθήκες & Συνεταιρισμούς Φαρμακοποιών, 10.427 Φαρμακεία, και Φαρμακεία των 128 Νοσοκομείων και 32 Φαρμακεία του ΕΟΠΥΥ, εκ των οποίων τα 3 αποτελούν κέντρα διανομής και τα 2 δεν διαθέτουν φαρμακοποιό. Η πυκνότητα των φαρμακείων στην Ελλάδα είναι από τις υψηλότερες στην Ευρωπαϊκή Ένωση, μεταξύ των 28 κρατών – μελών, με αντιστοιχία 96 φαρμακείων ανά 100.000 κατοίκους για το έτος 2020. Ακολουθούν στην κατάταξη η Κύπρος, με 62 φαρμακεία ανά 100.000 κάτοικους, και η Μάλτα με 49.

1.2 Φαρμακευτική δαπάνη στην Ελλάδα

Οι δαπάνες υγείας και φαρμάκου και ο περιορισμός τους βρίσκονται σε υψηλή θέση στην ατζέντα των πολιτικών της υγείας και εκπροσωπούν σημαντικό μέρος του ΑΕΠ κάθε χώρας. Ως δαπάνες υγείας, ορίζονται όλες εκείνες οι δαπάνες, που σχετίζονται με την παροχή υπηρεσιών υγείας, με την προαγωγή της υγείας και ευεξίας των ατόμων, την πρόληψη και με την αντιμετώπιση εκτάκτων περιστατικών που απειλούν την υγεία. Σύμφωνα με την έκθεση του IOBE «Δαπάνες υγείας και πολιτικές υγείας στην Ελλάδα την περίοδο του μνημονίου» (IOBE, 2011) πρόκειται για «το σύνολο της δαπάνης σε δραστηριότητες οι οποίες –μέσω της χρήσης ιατρικής, φαρμακευτικής, νοσοκομειακής και παραϊατρικής γνώσης και τεχνολογίας- αποσκοπούν: στην προαγωγή της υγείας και την πρόληψη των ασθενειών, στη θεραπεία νοσημάτων και τη μείωση της πρόωρης θνησιμότητας, στη φροντίδα των ατόμων με ειδικές ανάγκες, ατόμων που πάσχουν από χρόνιες παθήσεις ή που η κατάσταση υγείας τους σχετίζεται με κάποια βλάβη ή ανικανότητα, στη βοήθεια των ατόμων να πεθάνουν με αξιοπρέπεια, στην παροχή και διαχείριση των προγραμμάτων υγείας, ασφάλισης και χρηματοδότησης».

Σύμφωνα με τον ίδιο ορισμό, «η δαπάνη υγείας δεν περιλαμβάνει δαπάνες που σχετίζονται με την εκπαίδευση των επιστημόνων υγείας, την Έρευνα & Ανάπτυξη στην υγεία, τη διατροφή, την υγιεινή και τον έλεγχο του πόσιμου νερού, την περιβαλλοντική υγεία, τη διαχείριση και παροχή κοινωνικών υπηρεσιών σε είδος με σκοπό τη βοήθεια διαβίωσης με κάποια ασθένεια ή βλάβη και τη διαχείριση και παροχή σχετιζόμενων με την υγεία επιδομάτων». Οι αναφερόμενες κατηγορίες δαπανών συγκαταλέγονται στις δαπάνες σχετιζόμενες με την υγεία (health related expenditure) (Κουσουλάκου Χ. και Βίτσου Ε., 2008).

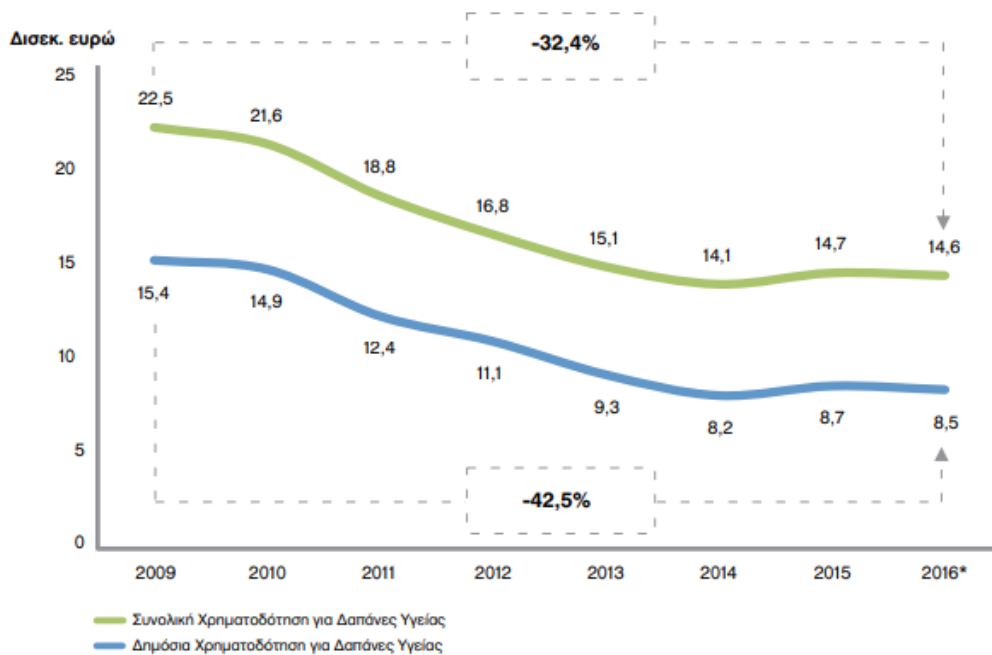
Η φαρμακευτική δαπάνη ορίζεται ως «η δαπάνη για φάρμακα που χορηγούνται σε έξω – νοσοκομειακούς ασθενείς, δηλαδή συνταγογραφούμενα και μη συνταγογραφούμενα φάρμακα, πρωτότυπα και ουσιαστικά όμοια φαρμακευτικά σκευάσματα, ναρκωτικές ουσίες, ορούς και εμβόλια, βιταμίνες, μέταλλα και από του στόματος χορηγούμενα αντισυλληπτικά, καθώς και επιδέσμους, ελαστικές κάλτσες, προφυλακτικά κ.ά. και διακρίνεται σε δημόσια και ιδιωτική» (IOBE, 2011).

Είναι ένα μέγεθος που σχετίζεται με την ζήτηση, και δεν θα πρέπει να συγχέεται με τις φαρμακευτικές πωλήσεις, που βρίσκονται στην πλευρά της προσφοράς και περιλαμβάνουν τις πωλήσεις από τις φαρμακευτικές επιχειρήσεις προς τα νοσοκομεία ή/και τις φαρμακαποθήκες (IOBE, 2011).

Είναι προφανές, πως τα τελευταία χρόνια, η ανάγκη υγειονομικής περίθαλψης στην Ελλάδα είναι αυξανόμενη, γεγονός που αναδεικνύει τη μεγάλη σημασία της δημόσιας χρηματοδότησης για τις δαπάνες υγείας και τη φαρμακευτική κάλυψη. Ο βασικός παράγοντας, που επηρεάζει τις ανάγκες του πληθυσμού για δαπάνες υγείας και φαρμάκου, είναι οι δημογραφικές εξελίξεις. Σύμφωνα με στοιχεία του IOBE (2021) το προσδόκιμο επιβίωσης έχει ανέλθει στα 81,2 έτη, ξεπερνώντας τον μέσο όρο στην Ευρώπη. Ο γηραιότερος πληθυσμός (άνω των 65 ετών) αυξάνεται σημαντικά, από το 22,9% του συνολικού πληθυσμού κατά το 2022, σε 33,5% το 2060, ενώ παρατηρείται αρνητικό πρόσημο φυσικής μεταβολής (μεταξύ γεννήσεων και θανάτων), που μακροπρόθεσμα προβλέπεται να οδηγήσει σε σημαντική μείωση του πληθυσμού. Παράλληλα, έχει ενταθεί και η παρουσία χρόνιων νοσημάτων και παθήσεων, γεγονός που επηρεάζει σημαντικά τη ζήτηση υψηλού επιπέδου υγειονομικής, ιατρικής και φαρμακευτικής περίθαλψης. Τα παραπάνω δημογραφικά χαρακτηριστικά προμηνύουν επιδείνωση και εντονότερες πιέσεις στα υγειονομικά και ασφαλιστικά συστήματα των χωρών (IOBE, 2021).

Παράλληλα, η εμφάνιση της πανδημίας της Covid – 19 έθεσε τα Εθνικά Συστήματα Υγείας παγκοσμίως στο επίκεντρο της προσοχής και της κρατικής μέριμνας, ασκώντας επιτακτική πίεση για γρήγορη ενίσχυση και αποδοτικές μεταρρυθμίσεις. Σύμφωνα με στοιχεία του IOBE η πρωτόγνωρη παγκόσμια υγειονομική κρίση άλλαξε πρόσημο στην αναπτυξιακή τροχιά, που είχε δημιουργηθεί από το 2017 στην ελληνική οικονομία, με ύφεση 8,2%, με την πτώση των εξαγωγών και την ιδιωτική κατανάλωση να έχουν σημαντική επίδραση (IOBE, 2021).

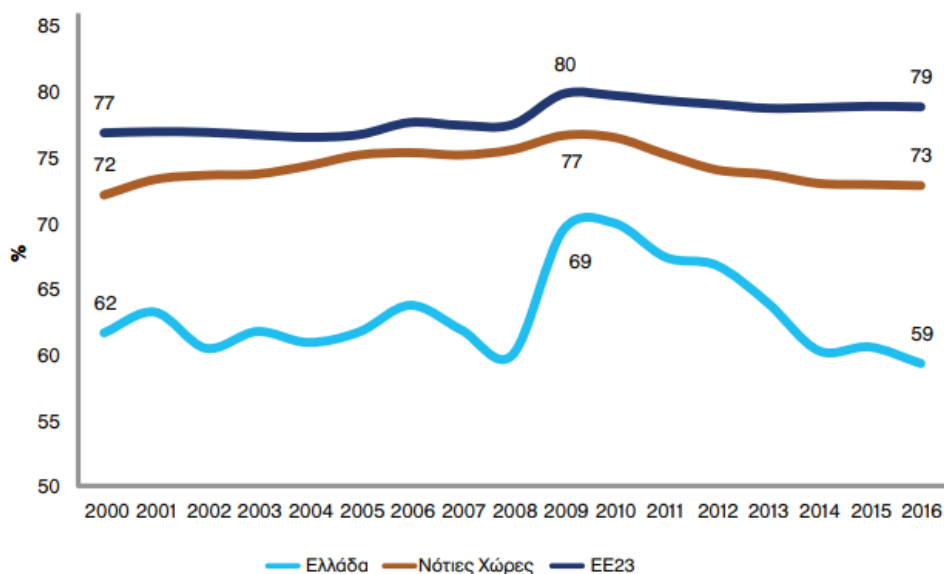
Κατά την περίοδο της δημοσιονομικής προσαρμογής, η συνολική δημόσια δαπάνη υγείας κατέγραψε σημαντική μείωση, κατά -32,5%, φτάνοντας τα 14,6 δις ευρώ το 2016, εκ των οποίων τα 8,5 δις ευρώ να αποτελούν αποκλειστικά δημόσια χρηματοδότηση, η οποία έφτασε στο 4,8% του ΑΕΠ το 2016 έναντι 6,5% το 2009 (IOBE, 2017).

Γράφημα 1.2: Συνολική και δημόσια χρηματοδότηση για δαπάνες υγείας (2009-2016)

Πηγή: IOBE (2017)

Όπως είναι σαφές, την ίδια περίοδο, η ταχύτατη μείωση των δαπανών υγείας οδήγησε σε αύξηση της ιδιωτικής δαπάνης, για την οποία καταγράφηκε 41% αύξηση το 2016 στην χώρα, τη στιγμή, που στις χώρες του Νότου και στην ΕΕ-23, η αντίστοιχη χρηματοδότηση είχε διαμορφωθεί σε 27% και 21% αντίστοιχα, σύμφωνα με στοιχεία του IOBE (IOBE, 2017) και όπως φαίνεται από το παρακάτω διάγραμμα:

Γράφημα 1.3: Ιδιωτική δαπάνη υγείας στην Ελλάδα, τις Νότιες Χώρες και την ΕΕ23, Πηγή IOBE (2019)

Παράλληλα, την ίδια περίοδο, η μειωμένη αγοραστική δύναμη των νοικοκυριών, με τα μειωμένα εισοδήματα, αποτυπώνεται από την ποσοστιαία αύξηση της συμμετοχής τους στις δαπάνες υγείας κατά 7,4% το 2016, σε σχέση με το αντίστοιχο ποσοστό (6,5%) το 2009 (IOBE, 2017). Όσον αφορά την συνολική φαρμακευτική δαπάνη, αυτή διαμορφώθηκε το 2015 στα 3,8 δις ευρώ, καταγράφοντας σημαντική μείωση κατά -37,6% σε σχέση με το έτος 2009, με την ιδιωτική δαπάνη να σημειώνει ανοδική τάση, από 1,3 δις ευρώ το 2009 στα 1,8 δις ευρώ το 2015. Η τάση μείωσης της φαρμακευτικής δαπάνης, παρά τις επαναλαμβανόμενες αντιδράσεις του κλάδου (οι οποίες θα μελετηθούν στην πορεία), συνεχίζει ακάθεκτη και το 2020, καταγράφοντας μείωση -20,8% σε αντίθεση με το 2015 (764 εκατ. ευρώ). Ως αποτέλεσμα, επιπλέον της αύξησης της ιδιωτικής χρηματοδότησης, μεγάλο μέρος της επιβάρυνσης μετακυλίστηκε στην φαρμακοβιομηχανία, μέσω των Clawbacks και των Rebates, η οποία έφτασε το 2020 τα 569 εκατ. ευρώ (IOBE, 2021).

Το 2019 εκτιμάται πως η συνολική χρηματοδότηση για δαπάνες υγείας στην χώρα είχε διαμορφωθεί στα 14,4 δις ευρώ, ποσό που αυξήθηκε κατά 1,3 δις ευρώ το 2020, κυρίως λόγω των έκτακτων υγειονομικών αναγκών, που προέκυψαν με το ξέσπασμα της πανδημίας της Covid-19. Αξίζει να σημειωθεί, πως την περίοδο πριν την πανδημία, οι δαπάνες υγείας στη χώρα βρίσκονταν σε αρνητική θέση έναντι των κρατών μελών της ΕΕ, αλλά και των Νοτίων Χωρών, με τη συνολική χρηματοδότηση για τις δαπάνες υγείας να καταγράφει αύξηση 2,1% στις Νότιες Χώρες, 16,2% στην ΕΕ και μείωση 3,7% στην Ελλάδα, κατά το 2019. Σημαντική είναι επίσης η αύξηση της συνολικής δαπάνης υγείας ως προς το ΑΕΠ μέσα στο 2020, τόσο σε Ευρωπαϊκό όσο και σε εθνικό επίπεδο, τη στιγμή που τα συστήματα υγείας βρίσκονταν υπό πρωτόγνωρη και ασφυκτική πίεση, και με ταυτόχρονη μείωση του ΑΕΠ, λόγω των περιορισμένων οικονομικών δραστηριοτήτων, που επέβαλε η πανδημία.

Οι διατάξεις εξορθολογισμού της φαρμακευτικής δαπάνης, με κυριότερες αυτές των αυτόματων επιστροφών και υποχρεωτικών εκπτώσεων (Clawbacks & Rebates) έχουν πλήξει σημαντικά τις επιχειρήσεις του φαρμακευτικού κλάδου, απειλώντας μέχρι και την οικονομική βιωσιμότητά τους. Αξίζει να σημειωθεί, πως σε παγκόσμιο επίπεδο, χάρη στην πρόοδο της επιστήμης και της τεχνολογίας, η φαρμακευτική βιομηχανία εισέρχεται σε μια νέα εποχή στον τομέα της ανάπτυξης φαρμάκων, βασιζόμενη στην έρευνα και ανάπτυξη. Οι ερευνητικές μέθοδοι εξελίσσονται, με ελπιδοφόρες προοπτικές στον ορίζοντα, με πρωτοποριακές κυτταρικές και γονιδιακές θεραπείες να γίνονται όλο και περισσότερο διαθέσιμες.

Η καινοτόμος φαρμακευτική βιομηχανία καθοδηγείται από την ιατρική πρόοδο και την προωθεί, ενώ παράλληλα στοχεύει στο να μετατρέψει τη θεμελιώδη έρευνα σε καινοτόμες και αποτελεσματικές θεραπείες που είναι ευρέως διαθέσιμες και προσιτές στους ασθενείς. Επομένως, η χάραξη των σχετικών πολιτικών θα πρέπει να πραγματοποιείται με εστίαση στους όρους βιωσιμότητας και ενίσχυσης της εξέλιξης του φαρμακευτικού κλάδου, που έχει αναδειχθεί ως ένας από τους κυριότερους αναπτυξιακούς εγχώριους πυλώνες, χωρίς δημοσιονομικές εκτροπές.

1.3 Οι έννοιες του Clawback και του Rebate

Οι αυτόματες επιστροφές (Clawback) και οι υποχρεωτικές εκπτώσεις (Rebates) αποτελούν δύο από τις βασικότερες πολιτικές εξορθολογισμού της φαρμακευτικής δαπάνης, μέσω κρατικής παρέμβασης, που εφαρμόστηκαν, μεταξύ άλλων χωρών, και στην Ελλάδα, στο πλαίσιο αντιμετώπισης των επιπτώσεων της παγκόσμιας δημοσιονομικής κρίσης. Με την εφαρμογή των μηχανισμών αυτών, το κόστος των φαρμακευτικών δαπανών μετακυλίστηκε στις φαρμακοβιομηχανίες, τα φαρμακεία, αλλά και τους ίδιους τους ασθενείς – φορολογούμενους. Οι δύο αυτές διατάξεις αποτέλεσαν τον πυρήνα του προγράμματος της οικονομικής αναπροσαρμογής των δημόσιων οικονομικών της υγείας σε πολλές χώρες, και στην Ελλάδα, ταυτόχρονα όμως οδήγησαν σε έντονη πόλωση μεταξύ των εκπροσώπων της φαρμακοβιομηχανίας και του κράτους.

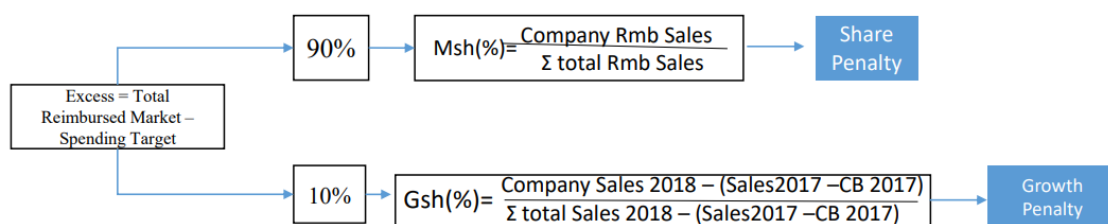
Το Clawback των φαρμακευτικών δαπανών εισήχθη στην Ελληνική νομοθεσία το 2012 με τον Ν. 4052/2012. Πρόκειται για έναν μηχανισμό επιστροφών, που εισήχθη από την Ελληνική κυβέρνηση για τον έλεγχο της δημόσιας εξωνοσοκομειακής (2012) και νοσοκομειακής (2016) φαρμακευτικής δαπάνης. Ο όρος αυτός συσχετίζεται άμεσα με τις δημόσιες φαρμακευτικές δαπάνες, και αποτελεί την «επιστροφή του χρηματικού ποσού από τις φαρμακευτικές εταιρείες προς τον ΕΟΠΥΥ και/ή το Υπουργείο Υγείας, το οποίο προκύπτει σε ετήσια βάση, από την υπέρβαση του προκαθορισμένου προϋπολογισμού φαρμακευτικής δαπάνης» (Παναγοπούλου, 2019). Αυτός ο μηχανισμός εξασφαλίζει, ότι οι προϋπολογισμοί των ταμείων κοινωνικής ασφάλισης και των νοσοκομείων δεν υπερβαίνουν ένα ορισμένο ανώτατο όριο φαρμακευτικών δαπανών, και το υπερβάλλον ποσό ζητείται αυτόματα από τις φαρμακευτικές εταιρείες, ως επιστροφή (Yfantopoulos & Chantzaras, 2018). Πιο συγκεκριμένα, οι αρμόδιες υπηρεσίες του Υπουργείου Υγείας ορίζουν το ανώτατο όριο της φαρμακευτικής δαπάνης κατ' έτος. Μόλις το όριο αυτό ξεπεραστεί,

ενεργοποιούνται αυτόματα οι αυτόματες επιστροφές από τους Κατόχους Άδειας Κυκλοφορίας (ΚΑΚ) φαρμακευτικών προϊόντων και τις φαρμακευτικές εταιρείες, προς τον ΕΟΠΥΥ.

Το Clawback υπολογίζεται σε εξαμηνιαία βάση, λαμβάνοντας υπόψιν δεδομένα όπως η ex-factory τιμή των προϊόντων, και μπορεί να συμψηφιστεί με τις υποχρεώσεις του ΕΟΠΥΥ προς τις φαρμακευτικές εταιρείες (Kalavrezou, 2016).

Το εν λόγω ποσό καταβάλλεται από τους συμβεβλημένους ιδιώτες παρόχους υπηρεσιών υγείας, μέσα σε έναν μήνα από την πιστοποίησή του, σε λογαριασμό τραπεζής που θα υποδείξει ο ΕΟΠΥΥ. Σε περίπτωση που η προθεσμία αυτή παρέλθει απράκτως, τότε «ο ΕΟΠΥΥ μπορεί να προχωρήσει σε διακοπή της σύμβασης με το συγκεκριμένο πάροχο, έως ότου το ποσό καταβληθεί» (Επαγγελματικό Επιμελητήριο Αθηνών, 2013). Τα τρία πρώτα έτη της εφαρμογής του μέτρου, το ανώτατο όριο είχε οριστεί στα 2,88 δις ευρώ το 2012, 2,371 δις ευρώ για το 2013 και το 2014 στα 2 δις Ευρώ (Kalavrezou, 2016).

Το 2013, με το Ν. 4172/2013 εισήχθη η διάταξη αυτόματων επιστροφών για τους ιδιώτες παρόχους, που διατηρούν σύμβαση με τον ΕΟΠΥΥ. Ο μηχανισμός νομοθετήθηκε τόσο για τις εξωνοσοκομειακές όσο και για τις νοσοκομειακές υπηρεσίες και εξειδικεύτηκε με υπουργικές αποφάσεις. Για όλα τα είδη της εξωνοσοκομειακής περίθαλψης (νοσοκομεία, ψυχιατρικές κλινικές και διάφορες κλινικές αποκατάστασης) το συνολικό ανώτατο όριο δαπανών καθορίστηκε στα 520 εκατ. ευρώ το 2013 και μειώθηκε περαιτέρω στα 384 εκατ. ευρώ το 2014 (Kalavrezou, 2016). Για την τυπική νοσοκομειακή περίθαλψη σε ιδιωτικά νοσοκομεία προβλέφθηκε ότι το συνολικό κόστος δεν θα ξεπερνούσε τα 235 εκατομμύρια ευρώ το 2014.

Γράφημα 1.4: Υπολογισμός Clawback βάσει μεριδίου αγοράς και ρυθμού ανάπτυξης. Πηγή: Παναγοπούλου (2010)

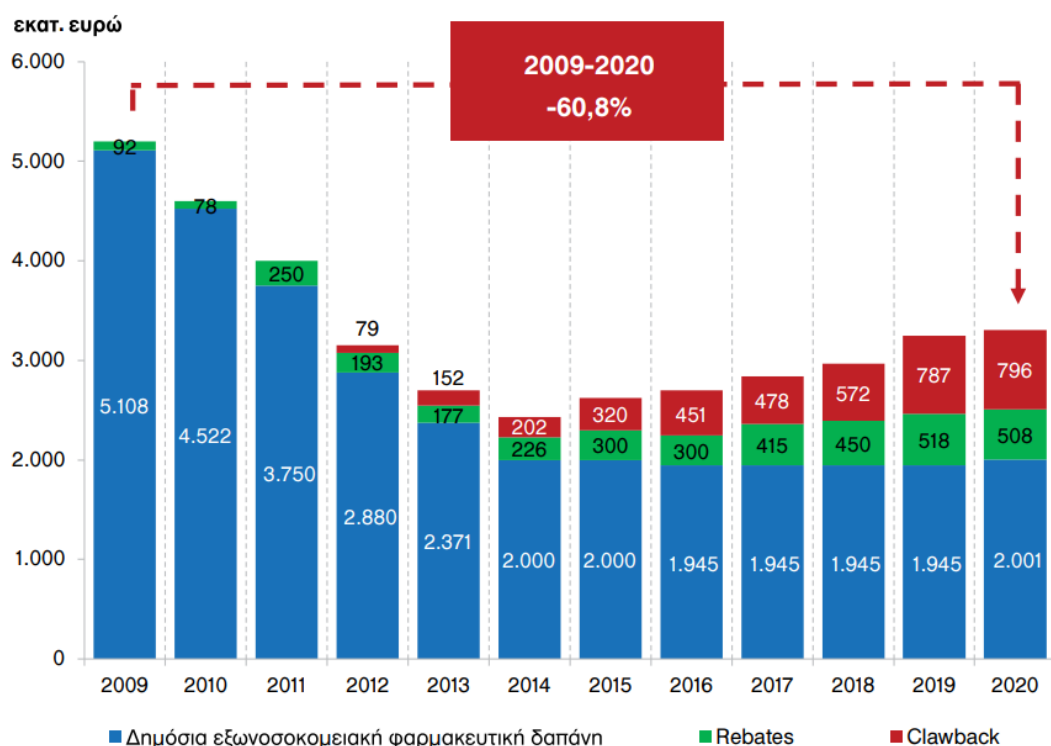
Για την εξωνοσοκομειακή περίθαλψη, ο μηχανισμός αφορά στις κλινικές και τα κέντρα που διενεργούν διαγνωστικές εξετάσεις, για τις οποίες η Ελλάδα ιστορικά θεωρούνταν ακραία περίπτωση λόγω αδυναμίας του συστήματος να συγκρατήσει την προκαλούμενη ζήτηση (Kalavrezou, 2016).

Ο μηχανισμός των υποχρεωτικών εκπτώσεων (Rebates) εισήχθη με το Ν. 3918/2011 τόσο για τα φαρμακεία όσο και για τις φαρμακευτικές επιχειρήσεις. Τα Rebates αποτελούν τις «υποχρεωτικές εκπτώσεις, που καλούνται να κάνουν οι ιδιώτες πάροχοι (γιατροί, φαρμακοποιοί, φαρμακευτικές εταιρείες, διαγνωστικά κέντρα) στον ΕΟΠΥΥ και τα Νοσοκομεία και καθορίζονται κατά κύριο λόγο από το ύψος των πωλήσεων των προϊόντων» (Παναγοπούλου, 2019). Ο υπολογισμός του Rebate πραγματοποιείται με την εφαρμογή ενός σύνθετου πολωνύμου, στο οποίο λαμβάνονται υπόψη οι πωλήσεις που καταγράφονται μέσω της ηλεκτρονικής συνταγογράφησης (e – prescription) για τον υπολογισμό του στις φαρμακοβιομηχανίες, ενώ σε σχέση με τα δημόσια νοσοκομεία και τα φαρμακεία του ΕΟΠΥΥ λαμβάνονται υπόψη οι πωλήσεις σε Πανελλαδικό επίπεδο. Και στις 2 περιπτώσεις, η εφαρμογή είναι ανά τρίμηνο.

$$P_0 = \min \left\{ P_0^{max}, \min \left[P_v^{max}, \sum_{i=0}^{i=2} \left(\frac{a_i + b_i \times I_{50}}{100} \right) X^i \right] + P_{New} I_{New} \right\} - P_{HCD} I_{HCD}$$

Γράφημα 1.5: Ο σύνθετος μαθηματικός τύπος υπολογισμού του Rebate. Πηγή: Παναγοπούλου (2019)

Σύμφωνα με το παρακάτω διάγραμμα, το οποίο έχει διαμορφωθεί βάσει στοιχείων από Εκθέσεις Προϋπολογισμών (2014-2020) και στοιχεία του ΕΟΠΥΥ (2012-2020) τα οποία έχει επεξεργαστεί ο ΙΟΒΕ, σε συνεργασία με τον ΣΦΕΕ, η δημόσια εξωνοσοκομειακή φαρμακευτική δαπάνη διαμορφώθηκε κατά το 2020 στα 2 δις ευρώ, σημειώνοντας σημαντική αύξηση κατά 3,108 δις ευρώ από το 2009. Από τα έτη 2012-2013, κατά τα οποία ξεκίνησε η εφαρμογή των διατάξεων του Clawback και Rebate, παρατηρείται και η σταδιακά αυξανόμενη συνεισφορά τους, η οποία κορυφώνεται το 2020 καταγράφοντας αθροιστικά 1,034 εκ. ευρώ.

Γράφημα 1.6: Δημόσια εξωνοσοκομειακή φαρμακευτική δαπάνη και συμμετοχή βιομηχανίας (εξαιρ. συμμετοχής ασθενών), Πηγή: IOBE (2021)

Όσο και αν είναι αποτελεσματικές για τη βραχυπρόθεσμη εξοικονόμηση οικονομικών πόρων, οι υποχρεωτικές εκπτώσεις και οι αυτόματες επιστροφές μπορούν εύκολα να εφαρμοστούν αλόγιστα και να επηρεάσουν σοβαρά την οικονομική βιωσιμότητα και την βιωσιμότητα της προσφοράς των παρόχων φαρμακευτικών προϊόντων και των ΚΑΚ, ιδίως αν δεν διέπονται από διαφοροποίηση, η οποία θα λαμβάνει υπόψιν, το ποια προϊόντα συνέβαλαν πραγματικά στις υπερβολικές δαπάνες. Παράλληλα, οδηγούν τις φαρμακευτικές επιχειρήσεις στη μείωση των εγχώριων επενδύσεων, την απόσυρση σκευασμάτων και τον περιορισμό της ερευνητικής δραστηριότητας, μεταβάλλοντας σημαντικά τη γενικότερη στρατηγική τους, προκειμένου να ανταποκριθούν στις εξοντωτικές διατάξεις. Σήμερα, μόνο 2 χώρες έχουν διαφοροποιημένη επιστροφή χρημάτων, ειδικότερα για τα γενόσημα και τα καινοτόμα φάρμακα (Κάτω Χώρες και Ρουμανία) (Creativ Ceutical, 2022).

1.4 Οι θεσμικοί εκπρόσωποι της φαρμακοβιομηχανίας στην Ελλάδα.

Οι βασικοί θεσμικοί εκπρόσωποι των φαρμακοβιομηχανιών στην Ελλάδα είναι ο Σύνδεσμος Φαρμακευτικών Επιχειρήσεων Ελλάδος (ΣΦΕΕ) και η Πανελλήνια Ένωση Φαρμακοβιομηχανίας (ΠΕΦ). Η δράση τους είναι άρρηκτα συνδεδεμένη με την διαρκή ανάπτυξη της φαρμακοβιομηχανίας στην χώρα και την προστασία της στρατηγικής της θέσης. Βασικοί άξονες, που διέπουν και καθορίζουν τους στόχους τους είναι η προαγωγή της δημόσιας υγείας, η βιωσιμότητα του συστήματος υγείας και των επιχειρήσεων, που δραστηριοποιούνται σε αυτό, η απρόσκοπτη πρόσβαση των ασθενών σε αποτελεσματικές και ασφαλείς θεραπείες και η στήριξη της καινοτομίας, της έρευνας και της ανάπτυξης. Η επίτευξη των στόχων αυτών στηρίζεται σε ένα συντονισμένο πρόγραμμα δράσεων, επικοινωνιών, συνεργασιών και κυρίως με μία ισχυρή παρουσία στον χώρο, για την προάσπιση της βιωσιμότητας και της εξέλιξης του κλάδου.

Η Πανελλήνια Ένωση Φαρμακοβιομηχανίας (ΠΕΦ) αποτελεί τον θεσμικό φορέα των ελληνικών φαρμακευτικών επιχειρήσεων. Η ανάγκη δημιουργίας ευνοϊκών συνθηκών ανάπτυξης του κλάδου στην χώρα, και έμφασης στην εξωστρέφεια στο διεθνές περιβάλλον αποτέλεσαν τα βασικότερα κίνητρα για την ίδρυσή της. Η Διοίκηση της ΠΕΦ συνίσταται από ένα 9μελές Διοικητικό Συμβούλιο, το οποίο απαρτίζεται από τον Πρόεδρο, τρεις Αντιπροέδρους, τον Γενικό Γραμματέα, τον Ταμία και τρία Μέλη, που ψηφίζονται κατόπιν μυστικής ψηφοφορίας για την εκτέλεση τριετούς θητείας. Τα μέλη της ΠΕΦ είναι 48, σύμφωνα με πληροφορίες από την επίσημη ιστοσελίδα της, όπως η φαρμακοβιομηχανία BIAN και VIANEX, ELPEN, DEMO και πολλές ακόμη επιχειρήσεις, οι οποίες εκπροσωπούνται από την Ένωση, με σκοπό την προάσπιση των συμφερόντων και της ανάπτυξης του κλάδου.

Ο ρόλος της ΠΕΦ υπαγορεύεται από τις βασικές επιδιώξεις, που έχουν τεθεί, και συνίστανται στην εξέλιξη της φαρμακευτικής επιστήμης, έχοντας στο επίκεντρο την καλύτερη υγειονομική περίθαλψη των ανθρώπων, την κάλυψη της αγοράς με ασφαλή φάρμακα, με προσιτό κόστος, και την προώθηση και ενίσχυση της δημιουργίας σύγχρονων, παραγωγικών μονάδων στην χώρα, με σκοπό την απεξάρτηση από τις εισαγωγές. Παράλληλα, μέσω μίας σειράς παρεμβάσεων, ενισχύει και προωθεί την συμβολή της φαρμακοβιομηχανίας στην εθνική οικονομία, την απασχόληση, την καινοτομία και το σύστημα υγείας. Οι κύριοι στόχοι της ΠΕΦ, μπορούν να συνοψιστούν ως εξής:

- Υψηλή ποιότητα φαρμάκων.
- Βιώσιμη ανάπτυξη των εταιρειών μελών.

- Ανταγωνιστικότητα την παροχή ελληνικών φαρμάκων, με ισχυρή σχέση ποιότητας – τιμής.
- Εξωστρέφεια και ενίσχυση των εξαγωγών του ελληνικού φαρμάκου.
- Δημιουργία θέσεων απασχόλησης, με άρτια καταρτισμένο ανθρώπινο δυναμικό.
- Διατήρηση και ενίσχυση της στρατηγικής θέσης της φαρμακοβιομηχανίας στην χώρα.
- Δέσμευση για κοινωνική προσφορά.

Οι καίριες παρεμβάσεις για θέματα μείζονος σημασίας, που πλήττουν την δραστηριότητα του κλάδου βρίσκονται στην κορυφή της ατζέντας των στελεχών της Πανελλήνιας Ένωσης Φαρμακοβιομηχανίας. Πιο συγκεκριμένα, αναφορικά με την εφαρμογή των αυτόματων επιστροφών (Clawbacks) και υποχρεωτικών εκπτώσεων (Rebates), η Ένωση από την πρώτη στιγμή βρέθηκε σε ανοικτό διάλογο με την Πολιτεία, σχετικά με την επίδραση των εν λόγω διατάξεων στις φαρμακευτικές επιχειρήσεις, προτάσσοντας μία σειρά εναλλακτικών μεταρρυθμιστικών διατάξεων και προσαρμογών. Οι ενστάσεις αυτές είχαν και συνεχίζουν να έχουν έως και σήμερα, μία δεκαετία μετά, ως βασικό στόχο, την εξασφάλιση του επαρκούς προϋπολογισμού για το φάρμακο, επισημαίνοντας την σημαντική υποχρηματοδότηση, που κλιμακώθηκε βαθμιαία, με το μέτρο του Clawback να έχει απωλέσει τον προσωρινό του χαρακτήρα, όπως χαρακτηριστικά ανέφερε και ο Υπ. Υγείας, Α. Πλεύρης σε σχετική ομιλία, στο Delphi Economic Forum (Πλεύρης, 2022).

Ο Σύνδεσμος Φαρμακευτικών Επιχειρήσεων Ελλάδος (ΣΦΕΕ) ιδρύθηκε το 1982, με στόχο να υπηρετήσει τα συμφέροντα των ασθενών, των φαρμακευτικών επιχειρήσεων και των επαγγελματιών που απασχολούνται σε αυτές. Σύμφωνα με το καταστατικό του είναι ένα επαγγελματικό, μη κερδοσκοπικό σωματείο, με σκοπό την «προστασία και επιδίωξη με κάθε νόμιμο και πρόσφορο μέσον των επαγγελματιών εν γένει συμφερόντων των μελών του». Διαθέτει 60 εταιρείες – μέλη (17 ελληνικές και 43 διεθνείς) και «εκπροσωπεί περισσότερο από το 95% της αγοράς φαρμάκου που δραστηριοποιείται στην χώρα» (Επίσημη ιστοσελίδα ΣΦΕΕ). Το Διοικητικό Συμβούλιο απαρτίζεται από 15 μέλη: τον Πρόεδρο, 6 Αντιπροέδρους, 1 Γενικό Γραμματέα, 1 Ταμία και 6 Συμβούλους, με τριετή θητεία.

Το βασικό όραμα του ΣΦΕΕ είναι «*Η δημιουργία ενός σύγχρονου και βιώσιμου συστήματος υγειονομικής περίθαλψης στην Ελλάδα, το οποίο: θα παρέχει στους ασθενείς ισότιμη, έγκαιρη και απρόσκοπτη πρόσβαση στις καλύτερες και ασφαλέστερες θεραπείες και φάρμακα, θα στηρίζει την καινοτομία, ενισχύοντας παράλληλα την έρευνα και την ανάπτυξη νέων καινοτόμων θεραπειών και φαρμάκων, θα μαθαίνει τους πολίτες μέσω της σωστής και εμπειριστατωμένης πληροφόρησης να λαμβάνουν τις κατάλληλες αποφάσεις για την υγεία τους και θα διασφαλίζει τη μέγιστη δυνατή ασφάλεια του δικτύου διανομής φαρμάκων*». Μία υγιής και παραγωγική κοινωνία, με ένα βιώσιμο Σύστημα Υγείας αποτελεί τον κυριότερο στόχο του, μέσω της ενεργού συμμετοχής στην ενίσχυση της εθνικής οικονομίας και της ανταγωνιστικότητας. Ο ΣΦΕΕ προχωρά σε καίριες παρεμβάσεις, θέτοντας ως προτεραιότητες την βιωσιμότητα του συστήματος υγείας, την προώθηση της δημόσιας υγείας, την ισότιμη πρόσβαση σε φάρμακα, την προώθηση της έρευνας και της ανάπτυξης, και έχοντας στο επίκεντρο της προσοχής τα θεσμικά ζητήματα που αντιμετωπίζει ο κλάδος. Τόσο η ΠΕΦ, όσο και ο ΣΦΕΕ ιδρύθηκαν με σαφώς καθορισμένους στόχους, σχετικά με την ανάπτυξη της φαρμακοβιομηχανίας στην Ελλάδα, την ένταση της ανταγωνιστικότητας και της εξωστρέφειας και την πρόσβαση των ασθενών σε ασφαλείς και αποτελεσματικές θεραπείες. Σε αυτό το πλαίσιο, έχουν επανειλημμένως βρεθεί σε διάλογο με την Πολιτεία, προασπιζόμενοι τις θέσεις των μελών που εκπροσωπούν. Την τελευταία δεκαετία, στην κορυφή της ατζέντας των δύο φορέων, βρίσκεται η απειλή της βιωσιμότητας των φαρμακευτικών επιχειρήσεων, από τις διατάξεις εξορθολογισμού της φαρμακευτικής δαπάνης, που έχουν επιβληθεί. Οι παρεμβάσεις και τοποθετήσεις των 2 θεσμικών φορέων της φαρμακοβιομηχανίας σχετικά με τις διατάξεις του Clawback και του Rebate βρίσκονται στο επίκεντρο της μελέτης της παρούσας εργασίας και η αποτελεσματικότητά τους θα μελετηθεί εκτενέστερα στα επόμενα κεφάλαια.

B. ΕΙΔΙΚΟ ΜΕΡΟΣ: ΕΡΕΥΝΑ

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 2: ΜΕΘΟΔΟΛΟΓΙΑ ΕΡΕΥΝΑΣ

2.1 Εισαγωγή

Οι δημογραφικές εξελίξεις, με την αύξηση του προσδόκιμου επιβίωσης και τη γήρανση του πληθυσμού, οι αυξανόμενες απαιτήσεις των πολιτών για καλύτερες υπηρεσίες παροχής υγείας και φαρμάκου, ο σύγχρονος τρόπος ζωής, που ενισχύει τον κίνδυνο ανάπτυξης χρόνιων νοσημάτων, αλλά και η σημαντικά αυξημένη συχνότητα εμφάνισης των σοβαρών και χρόνιων παθήσεων αποτελούν καθοριστικούς παράγοντες αύξησης της ζήτησης σε φάρμακα και υπηρεσίες υγείας. Ειδικότερα, κατά τον απόηχο της έξαρσης της πανδημίας της Covid – 19, μπορεί να σημειωθεί με βεβαιότητα, πως οι πάροχοι υπηρεσιών υγείας και το ίδιο το Εθνικό Σύστημα Υγείας (ΕΣΥ) βρέθηκαν στο επίκεντρο των μεταρρυθμιστικών συζητήσεων, με την φαρμακοβιομηχανία να πρωτοστατεί στις εξελίξεις, υπερτονίζοντας την ανάγκη εξορθολογισμού των δαπανών υγείας και φαρμάκου.

Το ξέσπασμα της παγκόσμιας οικονομικής κρίσης το 2008 επηρέασε δραματικά όλους τους τομείς των περισσότερων χωρών, προκαλώντας απότομη αλλαγή στην κατεύθυνση των δημόσιων οικονομικών. Όλοι οι παραγωγικοί κλάδοι της Ελλάδας επλήγησαν, παράλληλα με την ένταση των προϋπαρχόντων και διαχρονικών δημοσιονομικών προβλημάτων. Η κρίση, οδηγώντας σε μια σειρά επιπτώσεων στην οικονομία και στο επίπεδο υγείας του πληθυσμού, άσκησε πρωτοφανή και αιφνίδια πίεση στην Κυβέρνηση, απαιτώντας άμεση αντίδραση, με στόχο τον επαναπροσδιορισμό της οικονομικής πολιτικής. Έτσι, προχώρησε στην εφαρμογή μίας σειράς πολιτικών, με στόχο αφενός την αντιμετώπιση του δημοσιονομικού προβλήματος και αφετέρου την καταπολέμηση των επιπτώσεων της κρίσης, μέσω μίας σειράς μεγάλης έκτασης μέτρων εξορθολογισμού των δημοσίων δαπανών. Οι δημοσιονομικές προσαρμογές (μείωση δαπανών, αύξηση φορολογικών επιβαρύνσεων) συμπεριέλαβαν διατάξεις και για τον περιορισμό και τον καλύτερο έλεγχο της φαρμακευτικής δαπάνης, την αναδιοργάνωση πρωτογενών και δευτερογενών φορέων υγείας, την συγχώνευση των ταμείων κοινωνικής ασφάλισης και την αναδιαμόρφωση των τιμολογιακών πολιτικών.

Το Μνημόνιο που υπεγράφη τον Μάιο του 2010, περιέγραφε τους μεσοπρόθεσμους δημοσιονομικούς και οικονομικούς στόχους για την χώρα. Ένας από τους βασικούς του σκοπούς ήταν η δημόσια εξωνοσοκομειακή φαρμακευτική δαπάνη να περιέλθει στο 1% του ΑΕΠ το 2014 και το σύνολο της φαρμακευτικής εξωνοσοκομειακής και ενδονοσοκομειακής δαπάνης, να μην υπερβαίνει το 1,3% του ΑΕΠ το 2013 (Karagiannis, 2014). Αξίζει να σημειωθεί πως κατά την τη διετία 2010 - 2011 η δημόσια φαρμακευτική δαπάνη μειώθηκε κατά 22%, για να φτάσει το 2011 στα €3,98 δις., αποτελώντας το 1,9% του ΑΕΠ. Το 2012, το πέμπτο έτος συνεχιζόμενης ύφεσης στην χώρα, η συνολική εξωνοσοκομειακή δαπάνη για το φάρμακο καταγράφηκε στα 4,2 δις ευρώ, δηλαδή κατά 32% μειωμένη σε σχέση με το έτος 2009, με την δημόσια φαρμακευτική δαπάνη να διαμορφώνεται στο 1,5% του ΑΕΠ (ήτοι 2,88 δις ευρώ) (IOBE, 2013). Η ανάγκη για επίτευξη των στόχων αυτών οδήγησε στην θέσπιση ρυθμιστικών διατάξεων, που είχαν σημαντική επίδραση στην λειτουργία του κλάδου της φαρμακοβιομηχανίας και οδήγησαν στην αναδιάρθρωσή του.

Μερικοί από τους εν λόγω μηχανισμούς, υπήρξαν η καθιέρωση γενόσημων φαρμάκων, οι αλλαγές στην τιμολόγηση, η ηλεκτρονική συνταγογράφηση, η εισαγωγή αρνητικού και θετικού καταλόγου, η μείωση των προϋπολογισμών των δημόσιων νοσοκομείων, και κυριότερα, τα μέτρα αυτόματων εκπτώσεων και επιστροφών (Rebates and Clawbacks) (Karagiannis, 2014).

Κατά συνέπεια, μία δεκαετία έπειτα, ο τομέας της φαρμακοβιομηχανίας συνεχίζει να «πάσχει» από τις συγκεκριμένες ρυθμιστικές διατάξεις, οι οποίες ασκούν σημαντική πίεση στην ρευστότητα και την βιωσιμότητα των επιχειρήσεων. Το 2020 στον τομέα της φαρμακευτικής κάλυψης, η συνολική εξωνοσοκομειακή φαρμακευτική δαπάνη στην Ελλάδα ανήλθε σε 3,9 δις. ευρώ (εκ των οποίων μόνο τα 2 δις. ευρώ αφορούν δημόσια χρηματοδότηση). Η επιβάρυνση στους ασθενείς παραμένει σημαντική, όπως και στον ιδιωτικό τομέα, με μεγαλύτερο όμως μερίδιο να αναλογεί στη φαρμακοβιομηχανία, μέσω των αυτόματων επιστροφών και εκπτώσεων (Clawbacks and Rebates), με αποτέλεσμα η φαρμακοβιομηχανία τελικά να παρέχει το 50% των φαρμάκων στους Έλληνες ασθενείς σε νοσοκομειακό επίπεδο (1 στα 2 φάρμακα), καταγράφοντας εκρηκτική αύξηση κατά 368% στη συμμετοχή, το διάστημα 2012-2021 (IOBE, 2021).

Σύμφωνα με την έκθεση του IOBE και ΣΦΕΕ, το 2021 οι πολίτες εκτιμάται πως έχουν καταβάλλει αθροιστικά 1,608 δις ευρώ για φάρμακα, εκ των οποίων τα 383 εκ. ευρώ αφορούσαν τη θεσμοθετημένη συμμετοχή των ασθενών (0%, 10%, 25%), 267 εκ. ευρώ αποτελούσαν την επιβάρυνση που προκύπτει από την διαφορά μεταξύ λιανικής τιμής (ΛΤ) και ασφαλιστικής τιμής (ΤΑ), 308 εκ. ευρώ για ΜΗΣΥΦΑ (μη συνταγογραφούμενα φάρμακα), 129 εκ. ευρώ για φάρμακα που δεν συνταγογραφούνται (αρνητική λίστα) και 521 εκ. ευρώ για φάρμακα αποζημιούμενα από τα ασφαλιστικά ταμεία, που ο ασθενής όμως επέλεξε να καλύψει πλήρως με ιδίους πόρους (IOBE, 2021). Το 2021 η δημόσια εξωνοσοκομειακή δαπάνη καταγράφηκε στα 2 δις ευρώ, δηλαδή 3,1 δις ευρώ λιγότερα σε σύγκριση με το 2009, ενώ οι αυτόματες επιστροφές και εκπτώσεις (clawbacks and rebates) άγγιξαν τα 1,3 δις ευρώ.

2.2 Σκοπός εργασίας, επιμέρους ερευνητικοί στόχοι και ερωτήματα που έχουμε θέσει για να απαντηθούν

Η εφαρμογή των μέτρων του Clawback και του Rebate είχε ως αποτέλεσμα την αντίδραση των θεσμικών εκπροσώπων του φαρμακευτικού κλάδου, που με μια σειρά από κινήσεις δημοσιότητας και επικοινωνίας επιχείρησαν να πιέσουν τις Κυβερνήσεις, να αναστείλουν το μέτρο και να το προσαρμόσουν στην πορεία, διεκδικώντας τη στήριξη της κοινωνίας. Με μία σειρά αντιδράσεων, εξέφρασαν και συνεχίζουν να εκφράζουν επί μία δεκαετία, τις ενστάσεις ολόκληρου του κλάδου, ως προς την εφαρμογή των διατάξεων, επισημαίνοντας την κρίσιμη επίπτωση, που έχουν στη συνολική βιωσιμότητα των επιχειρήσεων. Ο Σύνδεσμος Φαρμακευτικών Επιχειρήσεων Ελλάδος (ΣΦΕΕ) και η Πανελλήνια Ένωση Φαρμακοβιομηχανίας (ΠΕΦ) έχουν επισημάνει επαναλαμβανόμενα τη σημαντική υποχρηματοδότηση της φαρμακευτικής δαπάνης, προασπιζόμενοι τη διασφάλιση του επαρκούς προϋπολογισμού για το φάρμακο, την ομαλή και υγιή ανάπτυξη και λειτουργία της ελληνικής φαρμακευτικής αγοράς, και την επέκταση της στον διεθνή χώρο. Τόσο μεμονωμένα όσο και από κοινού, οι δύο φορείς έχουν προβεί σε πληθώρα τοποθετήσεων, όπως δελτία τύπου, ανακοινώσεις, κοινοποιημένες προς το Υπουργείο επιστολές ενστάσεων, συμμετοχή και διοργάνωση συνεδρίων και ημερίδων γύρω από το ζήτημα του επαναπροσδιορισμού των μέτρων, τα οποία πλέον, έχουν απωλέσει τον προσωρινό χαρακτήρα, υπό τον οποίο θεσπίστηκαν, με το Clawback πλέον να χαρακτηρίζεται ως μη βιώσιμο μέτρο (Πλεύρης, 2022).

Η παρούσα εργασία συνιστά μία απόπειρα προσέγγισης του επικοινωνιακού πλαισίου, εντός του οποίου οι θεσμικοί εκπρόσωποι του φαρμακευτικού κλάδου στην Ελλάδα εξέφρασαν δημόσια τις ενστάσεις τους στην εφαρμογή των μέτρων υποχρεωτικών επιστροφών (Clawback) και εκπτώσεων (Rebate) στην εγχώρια φαρμακευτική αγορά. Πιο συγκεκριμένα, θα μελετηθεί η αποτελεσματικότητα της δημόσιας επικοινωνίας του Συνδέσμου Φαρμακευτικών Επιχειρήσεων Ελλάδος (ΣΦΕΕ) και της Πανελλήνιας Ένωσης Φαρμακοβιομηχανίας (ΠΕΦ), εστιάζοντας στον εντοπισμό και την ερμηνεία των μηνυμάτων – στόχων και η εκτίμηση του επιπέδου αποτελεσματικότητας της επικοινωνίας των εν λόγω μηνυμάτων στο κοινό. Η μελέτη θα πραγματοποιηθεί με την μέθοδο της ανάλυσης περιεχομένου επιλεγμένων δελτίων τύπου.

Θα πραγματοποιηθεί επιπλέον και μετά από βιβλιογραφική ανασκόπηση, σύντομη αναφορά στους λόγους, που επέβαλαν την εφαρμογή των εν λόγω μέτρων, οι επιπτώσεις τους και θα πραγματοποιηθεί αξιολόγηση του τρόπου με τον οποίο η θεσμική εκπροσώπηση του κλάδου αντιτάχθηκε δημόσια στην εφαρμογή τους.

Πιο συγκεκριμένα, σκοπός της εργασίας αποτελεί η διερεύνηση του τρόπου, με τον οποίο οι θεσμικοί εκπρόσωποι της φαρμακοβιομηχανίας, επικοινωνήσαν δημόσια τις αντιστάσεις τους στην εφαρμογή των μέτρων του Clawback και του Rebate στην Ελλάδα. Ειδικότερα, επιμέρους στόχοι, ώστε να επιτευχθεί έγκυρη, αξιόπιστη και αντικειμενική καταγραφή του κειμενικού περιεχομένου των επιλεγμένων δημοσιευμάτων, θα αποτελέσουν:

- Η ανάδειξη των κεντρικών μηνυμάτων.
- Η αναγνώριση λέξεων και φράσεων που επαναλαμβάνονται.
- Η καταγραφή της έκτασης των μονάδων ανάλυσης.
- Η διερεύνηση τίτλων, ως «αγγελιοφόρων» του μηνύματος.
- Η διερεύνηση του ύφους της επικοινωνίας.
- Η διερεύνηση του τρόπου με τον οποίο παρουσιάστηκε η αντίθεση στην εφαρμογή των διατάξεων, σε συνάρτηση με τη δυνητική υποβάθμιση της δημόσιας υγείας από τις μειώσεις δαπανών.
- Ο εντοπισμός και αξιολόγηση δυνατών σημείων, αδυναμιών, αλλά και παραλείψεων.

2.3 Ερευνητικό Πλαίσιο και βιβλιογραφική ανασκόπηση

Στο πλαίσιο της επίτευξης των ανωτέρω στόχων, θα μελετηθούν ως προς το περιεχόμενο και το ύφος τους, τα δελτία τύπου της Πανελληνίας Ένωσης Φαρμακοβιομηχανίας (ΠΕΦ) και του Συνδέσμου Φαρμακευτικών Επιχειρήσεων Ελλάδος (ΣΦΕΕ), ώστε να πραγματοποιηθεί μία αντικειμενική καταγραφή των δυνατών και αδύνατων σημείων της δημόσιας επικοινωνίας τους. Πιο συγκεκριμένα, θα μελετηθεί το περιεχόμενο επιλεγμένων δελτίων τύπου των δύο οργανισμών, τα οποία έχει κριθεί πως είναι ενδεικτικά της εναντίωσης στην επιβολή των μέτρων, αλλά και μέσα από τα οποία εκφράζονται προτάσεις αναθεώρησης αυτών.

Το βασικό και πρώτο μέρος της διπλωματικής εργασίας συνιστά η συστηματική βιβλιογραφική ανασκόπηση, για τον εντοπισμό πρόσφατης επιστημονικής βιβλιογραφίας, σχετικά με τις επιπτώσεις της οικονομικής κρίσης στην τομέα της δημόσιας υγείας στην Ελλάδα, τον ρόλο της Βιομηχανίας Φαρμάκου στην χώρα και τα μέτρα που λήφθηκαν για τον εξορθολογισμό των φαρμακευτικών δαπανών. Θα συνδυαστεί με ηλεκτρονική βιβλιογραφική αναζήτηση στις ιστοσελίδες των δυο βασικότερων φορέων του φαρμακευτικού κλάδου στην Ελλάδα (ΠΕΦ και ΣΦΕΕ). Η ανάλυση της δημόσιας επικοινωνίας των εκπροσώπων του κλάδου σχετικά με την αναστολή και αναθεώρηση των μέτρων του Clawback και Rebate θα πραγματοποιηθεί με την εφαρμογή της ανάλυσης περιεχομένου (Content Analysis). Πιο συγκεκριμένα, θα αναζητηθούν ομοιότητες και διαφορές στη ρητορική των δημόσιων τοποθετήσεων. Χρησιμοποιώντας τη βιβλιογραφία θα επιχειρηθεί να αποτυπωθεί η βασική αφήγηση κάθε φορέα και αναλυθούν τα σημεία εκείνα, στα οποία η δημόσια επικοινωνία τους δίνει μεγαλύτερη έμφαση. Η μελέτη θα εστιάσει στη χρονική περίοδο 2012-2021.

2.4 Ανάλυση Περιεχομένου

Η ανάλυση περιεχομένου αποτελεί μία από τις σημαντικότερες ερευνητικές μεθόδους στον χώρο των κοινωνικών επιστημών και της επικοινωνίας και έχει χρησιμοποιηθεί ευρύτατα στο ερευνητικό πεδίο. Αποτελεί ένα πολύ χρήσιμο εργαλείο, που επιτρέπει στον ερευνητή την ανασκόπηση μεγάλου όγκου κωδικοποιημένων δεδομένων. Η συγκεκριμένη τεχνική προσεγγίζει τα μηνύματα, που προέρχονται από μικρές ή μεγάλες ομάδες ατόμων/οργανισμών, ως επικοινωνιακά μηνύματα, τα οποία κατασκευάζονται και διαδίδονται, με στόχο να γνωστοποιήσουν, να επηρεάσουν και να ερμηνευθούν από το κοινό, στο οποίο απευθύνονται. Πρόκειται για μία διερευνητική διαδικασία, η οποία (οφείλει να) χαρακτηρίζεται από αντικειμενικότητα, αξιοπιστία και εγκυρότητα. Η ανάλυση περιεχομένου μπορεί να παρέχει μία εμπειρική βάση για την παρακολούθηση και την αξιολόγηση της μεταστροφής της κοινής γνώμης για κάποιο θέμα/μήνυμα, το οποίο διαδίδεται δημόσια. Ενδεικτικά, δεδομένα τα οποία συλλέγονται σε κάποια δεδομένη χρονική στιγμή μπορούν να συγκριθούν με αντικειμενικότητα, με αντίστοιχα δεδομένα σε κάποια άλλη, μεταγενέστερη, συγκεκριμένη χρονική στιγμή.

Απλούστερα, πρόκειται για έναν έμμεσο τρόπο να εξαχθούν συμπεράσματα, χωρίς τη χρήση ερωτηματολογίων και συνεντεύξεων, αλλά λαμβάνοντας υπόψιν αυτά που οι άνθρωποι διαβάζουν ή/και βλέπουν, έχοντας ως σταθερά την υπόθεση, πως όσα οι άνθρωποι διαβάζουν ή βλέπουν είναι ενδεικτικά των στάσεων και των αξιών τους (Berger, 1998).

Με τη μέθοδο της ανάλυσης περιεχομένου, ο ερευνητής δεν θα καταγράψει την αντίδραση των αποδεκτών απέναντι στο μήνυμα, αλλά μπορεί να οδηγηθεί σε μία συστηματική μελέτη των πληροφοριών που παρέχονται στην κοινή γνώμη. Επιπλέον, είναι δυνατό να μετρηθεί το κατά πόσο το συγκεκριμένο μήνυμα, παρουσιάζεται με θετική ή αρνητική χροιά, υπερτονίζεται ή παρουσιάζεται υποβαθμισμένο, και να εντοπιστεί η παρουσία συμπληρωματικών μηνυμάτων, που πλαισιώνουν το εν λόγω περιεχόμενο, καθώς και η συνεισφορά τους ως προς τον εμπλουτισμό της πληροφορίας.

2.5 Ιστορική εξέλιξη της ανάλυσης περιεχομένου και ορισμοί

Οι ρίζες της ανάλυσης περιεχομένου εντοπίζονται κατά τις πρώιμες απόπειρες ερμηνείας της δημόσιας επικοινωνίας, υπό το μοντέλο αποστολέας μηνύματος – μήνυμα – δέκτης μηνύματος. Ιδιαίτερη ήταν η παρουσία μιας πρώιμης εκδοχής της μεθόδου στους κλάδους της ρητορικής και της φιλοσοφίας, κατεξοχήν πεδία, για τα οποία η ερμηνεία συμβόλων ή εννοιών είναι ελκυστική (Krippendorff, 2019). Στην πορεία της ανθρώπινης εξέλιξης, τα σύμβολα απέκτησαν ισχυρότερη παρουσία στις τέχνες, την λογοτεχνία και κατά τη σύγχρονη εποχή στα κανάλια επικοινωνίας και το διαδίκτυο, κυρίως υπό την μορφή συμβολικών συμβάντων και μηνυμάτων. Αρχικά οι ερευνητές, έδιναν έμφαση στην εξαγωγή συμπερασμάτων, που βασίζονται σε ποσοτική ανάλυση επαναλαμβανόμενων, εύκολα αναγνωρίσιμων σημείων του περιεχομένου του μηνύματος, που στη βιβλιογραφία αναφέρεται ως προφανές περιεχόμενο. Έκτοτε, ερευνητές σε πολλά πεδία, όπως η ανθρωπολογία, η λογοτεχνία και οι πληροφοριακές επιστήμες (LIS), το management, η πολιτική επιστήμη, η ψυχολογία και η κοινωνιολογία, έχουν χρησιμοποιήσει την ανάλυση περιεχομένου.

Κατά τη διάρκεια αυτής της εξέλιξης, η ανάλυση περιεχομένου έχει προσαρμοστεί με τέτοιο τρόπο, ώστε να ανταποκρίνεται στις μοναδικές ανάγκες των ερευνητικών ερωτημάτων και έχουν αναπτυχθεί στρατηγικές και ένα σύμπλεγμα τεχνικών και προσεγγίσεων ανάλυσης μηνυμάτων, που μπορούν να ομαδοποιηθούν υπό τον ευρύ όρο της ανάλυσης περιεχομένου. Έχουν πραγματοποιηθεί πολλαπλές απόπειρες ερμηνείας συμβολικών φαινομένων και περιεχομένου, από χώρους και κανάλια διαφορετικής προέλευσης και κουλτούρας, γεγονός που αναδεικνύει την ιστορική εξέλιξη της μεθόδου. Ως εκ τούτου, η μέθοδος της ανάλυσης περιεχομένου – των «συμβόλων» - έχει λάβει ερμηνείες και ορισμούς από πλήθος εκπροσώπων των κοινωνικών και πολιτικών επιστημών, αλλά και επικοινωνιολόγων. Σύμφωνα με το Webster's Dictionary of the English Language, η ανάλυση περιεχομένου ορίζεται ως «η ανάλυση του φανερού και λανθάνοντος περιεχομένου ενός τμήματος επικοινωνιακού υλικού (όπως ένα βιβλίο ή μια ταινία) μέσω της ταξινόμησης, της κατηγοριοποίησης σε πίνακες και της αξιολόγησης των βασικών συμβόλων και θεμάτων του, προκειμένου να εξακριβωθεί το νόημα και το πιθανό αποτέλεσμα του».

Το προφανές ή πρόδηλο περιεχόμενο είναι εκείνο, που μπορεί με ευκολία να εντοπιστεί, όπως η συχνότητα εμφάνισης μίας συγκεκριμένης λέξης σε ένα κείμενο. Αυτό όμως στο οποίο στοχεύουν οι ερευνητές, είναι το άδηλο περιεχόμενο, αυτό που υποκρύπτεται πίσω από τα εμφανή χαρακτηριστικά του μηνύματος. Όπως αναφέρθηκε ανωτέρω, η μέθοδος έχει οριστεί στο παρελθόν από εκπροσώπους των κοινωνικών και πολιτικών επιστημών και επικοινωνιολόγους. Αρχικά, ο Berelson (1952) ορίζει την ανάλυση περιεχομένου ως «εκείνη η ερευνητική μεθοδολογία για την αντικειμενική, συστηματική και ποσοτική περιγραφή του περιεχομένου ενός συγκεκριμένου μηνύματος». Στην ίδια λογική, ο Holsti (1968) αναφέρεται στην ανάλυση περιεχομένου, ως «η οποιαδήποτε τεχνική εξαγωγής συμπερασμάτων, μέσω της συστηματικής και αντικειμενικής ταυτοποίησης και ερμηνείας ειδικών χαρακτηριστικών συγκεκριμένων επικοινωνιακών μηνυμάτων». Από τους ορισμούς αυτούς προκύπτει, πως η σύγχρονη ανάλυση περιεχομένου υπερβαίνει την παραδοσιακή έννοια των συμβόλων, των περιεχομένων και των προθέσεων. Αυτό είναι προφανές στην εξέλιξη της έννοιας της επικοινωνίας, στον τρόπο με τον οποίο η ανάπτυξη των τεχνολογιών των μέσων ενημέρωσης έχει διαμορφώσει την προσήλωση στην επικοινωνία και στο ρόλο της κουλτούρας στην απόδοση σημασίας σε αυτό που αναλύεται.

Οι ορισμοί αυτοί στο σύνολό τους, είναι ετερόκλητοι σε επιμέρους σημεία, συγκλίνουν όμως σε ορισμένα βασικά χαρακτηριστικά: η αντικειμενικότητα στην προσέγγιση και την ερμηνεία του επικοινωνιακού υλικού, συνιστά βασική προϋπόθεση για την εφαρμογή της συγκεκριμένης μεθοδολογίας και υπαγορεύεται με σαφήνεια από τον ίδιο τον στόχο της. Η τεχνική της ανάλυσης περιεχομένου δεν περιορίζεται στην διαδικασία καταγραφής των δεδομένων. Ο στόχος είναι η συσχέτιση των εξαγόμενων συμπερασμάτων με το υπό εξέταση περιεχόμενο ή το περιβάλλον εντός του οποίου αυτό παράγεται (Downe-Wambolt, 1992) σε ένα πλαίσιο αντικειμενικής προσέγγισης.

Ο ερευνητής δηλαδή στοχεύει στη μετατροπή του λεκτικού ή άλλου συμβολικού υλικού σε ποσοτικά ή και ποιοτικά δεδομένα, ώστε να προσφέρει έγκυρη, αξιόπιστη και αντικειμενική καταγραφή του κειμενικού περιεχομένου.

Το εύρος της χρησιμότητας της μεθοδολογίας ανάλυσης περιεχομένου ποικίλει, και οι στόχοι της μπορούν να συνοψιστούν ως εξής: εντοπισμός συσχετίσεων και μοτίβων στον τρόπο επικοινωνίας ιδεών, αξιών και απόψεων, κατανόηση των προθέσεων ενός ατόμου, ομάδας ή οργανισμού, αναγνώριση της ύπαρξης προπαγανδιστικού χαρακτήρα επικοινωνίας και ανάλυση της επίδρασης του επικοινωνιακού μηνύματος στο κοινό, στο οποίο απευθύνεται το εκάστοτε μήνυμα.

2.6 Βασικά χαρακτηριστικά και μειονεκτήματα της μεθόδου

Η μέθοδος αυτή ωστόσο ενέχει ορισμένους κινδύνους, με τους οποίους ο ερευνητής οφείλει να είναι εξοικειωμένος. Αρχικά, ο αντικειμενικός χαρακτήρας της μεθόδου έχει αμφισβητηθεί από αρκετούς ερευνητές, μεταξύ των οποίων και από τον Berger και Luckmann (1967) στο έργο «The Social construction of Reality». Πιο συγκεκριμένα, αναφέρεται πως ακόμη και οι πιο επιστημονικά τεκμηριωμένες ερευνητικές τεχνικές, αδυνατούν να οδηγήσουν σε απόλυτα αντικειμενικά συμπεράσματα, ειδικότερα όταν πρόκειται για επικοινωνιακό περιεχόμενο, καθώς αυτό υπόκειται σε διαφορετικές ερμηνείες, και η ανάλυση των οποίων δεν θα μπορούσε να είναι αντικειμενική. Παράλληλα, σύμφωνα με τον Weber (1990), ορισμένες λέξεις μπορεί να υφίστανται ως συνώνυμα σημαντικών όρων, με στόχο την ωραιοποίηση της επικοινωνίας, και ως εκ τούτου έχουν παραπλανητική επίδραση, αναδεικνύοντας την απαιτούμενη έμφαση στην αντικειμενική προσέγγιση, για την εξαγωγή έγκυρων συμπερασμάτων. Σημειώνεται ακόμη, πως η αμφισημία και η πολυσημία ορισμένων λέξεων σε ένα κείμενο, μπορούν επίσης να καταστήσουν δυσχερή τη συνεπή καταγραφή της συχνότητας εμφάνισής αυτών, καθώς σε κάθε περίπτωση το νόημα μπορεί να διαφοροποιείται. Επιπλέον, τα δεδομένα που πρόκειται να αναλυθούν, μπορεί να ενέχουν ανακρίβειες και ασάφειες, να είναι ελλιπή ή απλώς να μην είναι εφικτή η ικανοποιητική κωδικοποίησή τους. Σε αυτές τις περιπτώσεις, η ανάλυση περιεχομένου μπορεί να οδηγήσει σε εσφαλμένα συμπεράσματα. Αυτός είναι και ο λόγος για τον οποίο πρέπει να δίνεται ιδιαίτερη προσοχή στα χαρακτηριστικά των δεδομένων, που τίθενται προς αξιολόγηση και η διαδικασία επιλογής αυτών έχει ποιοτικό χαρακτήρα.

Σε κάθε ερευνητική απόπειρα, βασική προϋπόθεση συνιστά αρχικά η οργάνωση και ο σχεδιασμός της μελέτης. Πρέπει να καθοριστεί με σαφήνεια ο ερευνητικός στόχος, τα δεδομένα τα οποία θα εξεταστούν και το πλαίσιο εντός του οποίου θα πραγματοποιηθεί η έρευνα. Σύμφωνα με τον Krippendorff (1980) κάθε απόπειρα ανάλυσης περιεχομένου, θα πρέπει να έχει ως βασικό άξονα ορισμένα ερωτήματα:

- Τι είδους δεδομένα θα τεθούν προς μελέτη;
- Πώς ορίζονται αυτά τα δεδομένα;
- Ποια είναι τα χαρακτηριστικά του πληθυσμού του δείγματος;
- Ποιο είναι το πλαίσιο εντός του οποίου πραγματοποιείται η ανάλυση των δεδομένων;
- Ποιοι είναι περιορισμοί της ανάλυσης;

- Ποιος είναι ο στόχος των συμπερασμάτων που θα εξαχθούν;

Ο καθορισμός του στόχου αποτελεί το πιο κομβικό εναρκτήριο σημείο της έρευνας και θα οριοθετήσει στη συνέχεια τις σχετικές προεκτάσεις. Ο ερευνητής θα πρέπει δηλαδή να εντοπίσει το πρόβλημα, επί του οποίου εκτιμά πως η ερευνητική δραστηριότητα είναι περιορισμένη και απαιτείται περαιτέρω μελέτη για εξαγωγή αξιόπιστων συμπερασμάτων. Η στοχοθεσία παράλληλα καθορίζει την δομή της μελέτης και θέτει τους περιορισμούς της. Αν ο στόχος της έρευνας είναι αόριστος ή ορίζεται μέσα σε ένα ευρύ πλαίσιο, τότε αυξάνεται σημαντικά ο κίνδυνος ασαφούς προσέγγισης του προβλήματος.

Μία σημαντική συνιστώσα της διαδικασίας συνιστά η ποιότητα των δεδομένων, και το κατά πόσο αυτά παρέχουν χρήσιμα στοιχεία για τον έλεγχο υποθέσεων ή την προσέγγιση των ερευνητικών ερωτημάτων. Οι Beaugrande και Dressler (1981) προτείνουν επτά κριτήρια για τον ορισμό ενός κειμένου, το οποίο αποτελεί την πιο κοινή μορφή δεδομένων για την ανάλυση περιεχομένου: συνοχή, συνεκτικότητα, σκοπιμότητα, αποδοχή, πληροφόρηση, επικρατούσες συνθήκες και διακειμενικότητα. Με άλλα λόγια, ένα κείμενο κατάλληλο για ανάλυση περιεχομένου είναι εκείνο που αποτελείται από γλωσσικά στοιχεία διατεταγμένα σε μια γραμμική ακολουθία, που ακολουθεί κανόνες γραμματικής και εμφανίζει μηχανισμούς όπως η επανάληψη, αναφορική και καταφορική φράση, ελλείψεις και συνδέσμους, ώστε ο συνδυασμός των στοιχείων να οδηγήσει στη δημιουργία ενός μηνύματος (συνοχή). Το κείμενο αποκτά νόημα, συνήθως μέσω σχέσεων ή υπονοούμενων που μπορεί να μην είναι γλωσσικά εμφανή. Ο συγγραφέας ή ο ομιλητής του κειμένου προτίθεται να επικοινωνήσει το νόημα που σχετίζεται με τη στάση και τον σκοπό του (σκοπιμότητα). Από την άλλη πλευρά, οι αποδέκτες του μηνύματος κατανοούν το κείμενο ως μήνυμα και αναμένουν να είναι χρήσιμο ή σχετικό με μία κατάσταση που τους αφορά (αποδοχή). Μπορεί παράλληλα να περιέχει νέες ή γνωστές πληροφορίες, επιτρέποντας την εξαγωγή συμπερασμάτων σχετικά με την ποιότητα της πληροφόρησης. Το πλαίσιο που περιβάλλει το κείμενο, επηρεάζει την δημιουργία του και καθορίζει την καταλληλότητα του, υπό το πρίσμα της επικρατούσας κατάστασης αλλά και της κουλτούρας με την οποία θα το ερμηνεύσει το σύνολο των αποδεκτών. Το κείμενο συχνά επίσης, σχετίζεται με ό,τι προηγείται και ακολουθεί, όπως σε μια συζήτηση (μια ερμηνεία της διακειμενικότητας), ή μπορεί να σχετίζεται με άλλα παρόμοια κείμενα, για παράδειγμα με άλλα εντός ενός είδους.

2.7 Στάδια της ανάλυσης περιεχομένου

Η μεθοδολογία της ανάλυσης περιεχομένου συνίσταται στην ανάλυση ακατέργαστων δεδομένων, που έχουν συλλεχθεί, με σκοπό τη διαμόρφωση κατηγοριών. Πρόκειται για μία σταδιακή διαδικασία, κατά την οποία ο ερευνητής θα ξεκινήσει από το έκδηλο περιεχόμενο των κειμένων, ώστε να φτάσει στις λανθάνουσες έννοιες, που αυτό υποκρύπτει. Κατά τον Krippendorff (1980), η ανάλυση περιεχομένου διαφέρει από κλάδο σε κλάδο, ως προς το σημείο, στο οποίο εφίσταται η προσοχή, ενώ ο Weber (1990) σημειώνει ως προς την μεθοδολογία, πως τα στάδια διαφοροποιούνται ανάλογα με τον ουσιαστικό και θεωρητικό στόχο του εκάστοτε ερευνητή.

Σε γενικές γραμμές ωστόσο, τα βήματα για την εφαρμογή της μεθόδου, μπορούν να συνοψιστούν ως εξής:

1. Προσδιορισμός της μονάδας ανάλυσης και επιλογή των θεμάτων, που θα τεθούν προς μελέτη.
2. Σχηματισμός των κατηγοριών.
3. Πιλοτική εφαρμογή των κατηγοριών σε περιορισμένο δείγμα και επαναπροσδιορισμός, εάν κριθεί απαραίτητο
4. Αξιολόγηση και εκτίμηση της αξιοπιστίας και εγκυρότητας των δεδομένων.
5. Αναθεώρηση των κανόνων κωδικοποίησης, εάν κρίνεται απαραίτητο
6. Επαναληπτική δοκιμή των αναθεωρημένων κατηγοριών.
7. Κωδικοποίηση όλων των δεδομένων.
8. Τελική συνολική αξιολόγηση αξιοπιστίας και έλεγχος.

Το πιο κρίσιμο στάδιο κατά την απόπειρα ανάλυσης περιεχομένου αποτελεί η επιλογή της μονάδας ανάλυσης. Ο στόχος της μελέτης και τα κρίσιμα ερωτήματα έχουν ήδη τεθεί, και καθοδηγούν τον ερευνητή σε αυτή την απόφαση. Ο ερευνητής καλείται δηλαδή να αποφασίσει αν η μονάδα ανάλυσης θα συμπεριλαμβάνει λέξεις, προτάσεις, φράσεις, ολόκληρες παραγράφους, γραφικά, ή ολόκληρα κείμενα, όπως δημοσιεύματα, συνεντεύξεις, δελτία τύπου, κείμενα ομιλιών, άρθρα σε εφημερίδες, περιοδικά ή βιβλία.

Σύμφωνα με τον Holsti (1968) οι μονάδες ανάλυσης που τυπικά χρησιμοποιούνται στην ανάλυση περιεχομένου μπορούν να είναι: μία λέξη ή σύμβολο, μία παράγραφος, πρόταση ή άλλη λεκτική μονάδα, ακόμη και ολόκληρο το κείμενο. Κατά την επιλογή αυτή, δεν υπάρχουν καθορισμένα κριτήρια που συνηγορούν στον προσδιορισμό της μονάδας ανάλυσης (Patton, 2015). Ο κύριος καθοριστικός παράγοντας είναι ο ερευνητικός στόχος και τα σημεία στα οποία ο ερευνητής επιθυμεί να αποδώσει ιδιαίτερη έμφαση κατά την μελέτη του.

Οι πηγές δεδομένων για την ανάλυση περιεχομένου μπορεί να ποικίλουν από συνεντεύξεις, απαντήσεις σε ερωτήσεις ανοικτού τύπου, βιβλία, άρθρα και σημειώσεις ερευνών πεδίου έως συζητήσεις, δελτία τύπου και δημόσιες ομιλίες, οποιοδήποτε δηλαδή επικοινωνιακό συμβάν/μήνυμα. Ωστόσο, η επιλογή των θεμάτων ανάλυσης βρίσκεται σε άμεση συσχέτιση με το εύρος της μελέτης. Ενδεικτικά, οι απαντήσεις σε ερωτήσεις ανοικτού τύπου δεν παρέχουν το ίδιο επίπεδο ερευνητικής προσέγγισης, όπως μία εν τω βάθει συνέντευξη, κατά την οποία ο ερευνητής έχει την ευκαιρία να συλλέξει περισσότερες πληροφορίες, οι οποίες ανταποκρίνονται στο στόχο της εν λόγω μελέτης (Bengtsson, 2016). Συνεπάγεται, πως η δειγματοληψία δεν στηρίζεται σε αυστηρώς καθορισμένα κριτήρια, αλλά βρίσκεται άρρηκτα συνδεδεμένη με τα ερευνητικά ερωτήματα. Για παράδειγμα, εάν πρόκειται να μελετηθεί η δημόσια επικοινωνία ενός οργανισμού, στα πλαίσια ενός συγκεκριμένου ζητήματος, που κοινοποιήθηκε, τότε θα εξεταστούν τα κανάλια επικοινωνίας και τα συγκεκριμένα μηνύματα, που μεταδόθηκαν για την εξυπηρέτηση του επικοινωνιακού στόχου. Γενικά, παρότι η συλλογή και η καταγραφή των δεδομένων είναι μία ποσοτική διαδικασία, η κύρια απόφαση για το τι θα αναλυθεί τελικώς, είναι ποιοτική.

Για την ανάλυση των δεδομένων αυτών, απαιτείται η κωδικοποίηση του κειμένου σε κατηγορίες («κώδικες») και στη συνέχεια σε υποκατηγορίες, για την ολοκληρωμένη καταγραφή τους. Η ανάλυση περιεχομένου ξεπερνά την απλή καταγραφή της συχνότητας εμφάνισης λέξεων ή φράσεων. Αυτό που αποδίδει στην μέθοδο την μεγάλη ερευνητική της αξία είναι το γεγονός, πως στηρίζεται στην κωδικοποίηση και κατηγοριοποίηση των δεδομένων. Κατά τον Weber (1990, p.37) η κατηγορία «είναι ένα σύνολο λέξεων με παρόμοιο νόημα ή συνειρμούς». Οι κατηγορίες αυτές όπως ορίζονται από τον ερευνητή «θα πρέπει να είναι αμοιβαίως αποκλειόμενες» (United States. GAO. Institute For Program Evaluation, 1982).

Οι αμοιβαίως αποκλειόμενες κατηγορίες υφίστανται όταν καμία μονάδα δεν εμπίπτει μεταξύ δύο σημείων δεδομένων και κάθε μονάδα ανάλυσης αντιπροσωπεύεται από ένα μόνο σημείο δεδομένων. Τα συστήματα κατηγοριών επινοούνται από τον ερευνητή για την απόδοση γνώσεων την αύξηση της κατανόησης ενός συγκεκριμένου φαινομένου (Downe-Wamboldt, 1992). Τα σχήματα των κατηγοριών βασίζονται στο ερευνητικό ερώτημα, που έχει τεθεί, στην επιλεγμένη μονάδα ανάλυσης, στις σχετικές θεωρίες, στην ανασκόπηση προηγούμενης έρευνας, στη βιβλιογραφία και στα δεδομένα. Στην ανάλυση περιεχομένου αναγνωρίζεται, ότι ο ερευνητής χρησιμοποιεί ένα συγκεκριμένο πλαίσιο μέσα στο οποίο θα αναλύσει τα δεδομένα, που έχουν συλλεχθεί. Κατά την διαδικασία της κωδικοποίησης, η πλήρης σημασία των εννοιών αφαιρείται, εντός ενός ευρύτερου πλαισίου, ώστε να καταστούν διαχειρίσιμες μορφές δεδομένων, πρόκειται δηλαδή για μία αφαιρετική διαδικασία.

2.8 Αξιοπιστία, εγκυρότητα και χρησιμότητα της μεθόδου

Τα επόμενα στάδια της διαδικασίας ανάλυσης περιεχομένου συνίστανται στην πιλοτική εφαρμογή της κωδικοποίησης, τον έλεγχο και την αναθεώρηση, εάν κριθεί απαραίτητο. Όταν το σχήμα της κωδικοποίησης οριστικοποιηθεί, τότε η διαδικασία εφαρμόζεται σε όλο το περιεχόμενο, με κωδικοποίηση όλων των δεδομένων. Το στάδιο ελέγχου αξιοπιστίας και εγκυρότητας είναι κρίσιμο για την επιτυχή εκτέλεση της μεθόδου και προηγείται της αναθεώρησης των κανόνων κωδικοποίησης. Τα δεδομένα θα πρέπει να ελεγχθούν μεταξύ άλλων για αμφιλεγόμενο περιεχόμενο και για την πιθανότητα έλλειψης σημαντικών στοιχείων, πράγμα που μπορεί να οδηγήσει στον αποκλεισμό τους από την ανάλυση. Σύμφωνα με τον Weber «Για την εξαγωγή έγκυρων συμπερασμάτων, είναι σημαντικό η διαδικασία κωδικοποίησης να είναι αξιόπιστη, με την έννοια της συνέπειας. Διαφορετικοί δηλαδή ερευνητές θα πρέπει να κωδικοποιούν το ίδιο κείμενο με τον ίδιο τρόπο» (Weber, 1990). Επιπλέον, σημειώνει πως «Τα προβλήματα αξιοπιστίας συνήθως προκύπτουν από την ασάφεια των εννοιών των λέξεων, των ορισμών των κατηγοριών ή άλλων κανόνων κωδικοποίησης». Ωστόσο, είναι σημαντικό να αναγνωρίσουμε ότι οι ερευνητές, οι οποίοι έχουν αναπτύξει το σχήμα κωδικοποίησης έχουν συχνά εργαστεί τόσο στενά στο έργο που έχουν καθιερώσει κοινές και κρυφές σημασίες της κωδικοποίησης. Το προφανές αποτέλεσμα είναι ότι ο συντελεστής αξιοπιστίας που αναφέρουν είναι τεχνητά διογκωμένος (Krippendorff, 1980). Για να αποφευχθεί αυτό, ένα από τα πιο κρίσιμα βήματα στην ανάλυση περιεχομένου περιλαμβάνει την ανάπτυξη ενός συνόλου ρητών οδηγιών καταγραφής. Αυτές οι οδηγίες επιτρέπουν στη συνέχεια την εκπαίδευση εξωτερικών μέχρι να πληρούνται οι απαιτήσεις αξιοπιστίας (Stemler, 2000). Τέλος ακολουθεί η τελική αξιολόγηση και η εξαγωγή συμπερασμάτων από τον ερευνητή.

Όταν εφαρμόζεται σωστά, η ανάλυση περιεχομένου αποτελεί μια ισχυρή τεχνική προσέγγισης των ερευνητικών υποθέσεων και ερωτημάτων. Το σημαντικότερο πλεονέκτημά της προέρχεται από το γεγονός ότι είναι μια συστηματική μέθοδος, για τη «συμπύεση» πολλών λέξεων ενός κειμένου σε μικρότερες κατηγορίες περιεχομένου με βάση ρητούς κανόνες κωδικοποίησης. Διαθέτει επίσης το χαρακτηριστικό, ότι είναι κατάλληλη για την αντιμετώπιση μεγάλου όγκου δεδομένων, ενώ εκτείνεται πολύ πέρα από απλή μέτρηση και καταγραφή της συχνότητας εμφάνισης των λέξεων.

Παρότι διαθέτει αρκετά μειονεκτήματα και πλεονεκτήματα αποτελεί αδιαμφισβήτητα μία απλή μέθοδο, που επιλέγεται από πλήθος ερευνητών, με εφαρμογή σε ποικιλία επιστημονικών πεδίων. Λαμβάνοντας υπόψιν τα παραπάνω, κρίθηκε πως η εν λόγω μέθοδος αποτελεί την κατάλληλη προσέγγιση για τους ερευνητικούς στόχους, που έχουν τεθεί.

2.9 Τα δελτία τύπου

Τα δελτία τύπου αποτελούν απαραίτητα εργαλεία επικοινωνίας, τα οποία χρησιμοποιούνται από επιχειρήσεις, κυβερνήσεις, φορείς και μη κερδοσκοπικούς οργανισμούς, για την μετάδοση ενός μηνύματος, σχετικά με κάποιο σημαντικό γεγονός, εκδήλωση, υπηρεσία ή προϊόν. Πρόκειται για μία σύντομη, τεκμηριωμένη δήλωση, που μεταφέρει μια ιστορία ή ένα μήνυμα στα μέσα μαζικής ενημέρωσης. Σκοπός του, είναι να προσελκύσει την προσοχή των μέσων και να δημιουργήσει δημοσιότητα για ένα συγκεκριμένο γεγονός. Επιτρέπουν στους οργανισμούς να μοιράζονται ειδήσεις και πληροφορίες με δομημένο και συνοπτικό τρόπο. Μπορούν επίσης να χρησιμοποιηθούν για την ανακοίνωση νέων προϊόντων ή υπηρεσιών, την αναφορά οικονομικών αποτελεσμάτων, την ενημέρωση για εταιρικές πρωτοβουλίες και την κοινοποίηση άλλων ειδήσεων, που σχετίζονται με τα ενδιαφερόμενα μέρη. Επιπλέον, τα δελτία τύπου μπορούν να συμβάλουν στην εδραίωση της αξιοπιστίας ενός οργανισμού και στην διαμόρφωση της εικόνας του στο κοινό-στόχο του. Ο ρόλος τους δεν περιορίζεται αποκλειστικά στη μετάδοση μηνυμάτων και πληροφοριών, αλλά συμβάλλουν σημαντικά στην προώθηση των στόχων και της οπτικής του εκάστοτε οργανισμού (Lee & Basnyat, 2013)

Η χρήση των δελτίων τύπου έχει αυξηθεί σημαντικά τα τελευταία χρόνια, λόγω των αλλαγών στο τοπίο των μέσων μαζικής ενημέρωσης. Η εκτεταμένη χρήση των ψηφιακών μέσων ενημέρωσης οδήγησε σε αύξηση του αριθμού των διαδικτυακών ειδησεογραφικών μέσων και των πλατφορμών κοινωνικής δικτύωσης. Ως αποτέλεσμα, οι οργανισμοί έχουν περισσότερες ευκαιρίες να προσεγγίσουν το κοινό-στόχο τους, μέσω διαφόρων καναλιών. Ωστόσο, ο αυξημένος ανταγωνισμός για την προσέλκυση της προσοχής έχει επίσης καταστήσει πιο δύσκολο για τους οργανισμούς “να ακουστεί το μήνυμά τους”. Τα δελτία τύπου μπορούν να βοηθήσουν σε αυτό το εγχείρημα, ώστε να φτάσουν τα κατάλληλα μηνύματα, στο κοινό, στο οποίο απευθύνονται (Gandy, 1980, 1981), (Tanner, 2004).

Τα δελτία τύπου αποσκοπούν στο να μεταδώσουν στον Τύπο και, μέσω του Τύπου, στο ευρύ κοινό, με θετική ή αρνητική χροιά, εταιρικές/θεσμικές πληροφορίες σε μια (αρκετά) τυποποιημένη μορφή κειμένου (Catenaccio, 2008).

Ο ρόλος και η επίδραση των μηνυμάτων που μεταδίδονται από τα μέσα ενημέρωσης, μπορούν να διαμορφώσουν απόψεις και πεποιθήσεις, οι οποίες με τη σειρά τους μπορούν να επηρεάζουν συμπεριφορές (Catalan-Matamoros & Peñafiel-Saiz, 2017).

Η δημιουργία ευαισθητοποίησης και κατ' επέκταση η διαμόρφωση μίας συγκεκριμένης άποψης για τον οργανισμό αποτελούν τους απώτερους στόχους, για την επίτευξη των οποίων, η χρήση των δελτίων τύπου είναι εκτεταμένη.

Η σημασία των δελτίων τύπου στη στρατηγική επικοινωνία έγκειται στην ικανότητά τους να μεταφέρουν ένα μήνυμα σε ένα μεγάλο και ποικιλόμορφο ακροατήριο. Βοηθούν τους οργανισμούς να προσεγγίσουν το κοινό-στόχο τους και να επικοινωνήσουν αποτελεσματικά σημαντικές πληροφορίες. Ένα καλά σχεδιασμένο δελτίο τύπου μπορεί να προσελκύσει την προσοχή δημοσιογράφων, και άλλων εκπροσώπων των μέσων μαζικής ενημέρωσης, οι οποίοι μπορούν να βοηθήσουν στη διάδοση του μηνύματος σε ένα ευρύτερο κοινό. Με αυτόν τον τρόπο, τα δελτία τύπου μπορούν να χρησιμοποιηθούν για να εδραιώσουν την αξιοπιστία και τη φήμη ενός οργανισμού και να αυξήσουν την προβολή ενός συγκεκριμένου ζητήματος. Επιπλέον, τα δελτία τύπου μπορούν επίσης να αποτελέσουν ένα αποτελεσματικό εργαλείο για τη διαχείριση κρίσεων. Σε αυτές τις περιπτώσεις, ένα προσεκτικά δομημένο δελτίο τύπου μπορεί να βοηθήσει έναν οργανισμό να ανταποκριθεί γρήγορα και αποτελεσματικά στην κατάσταση. Παρέχοντας έγκαιρες και ακριβείς πληροφορίες στα μέσα ενημέρωσης και στο κοινό, ο οργανισμός μπορεί να συμβάλει στην ελαχιστοποίηση των επιπτώσεων της κρίσης και στη διατήρηση της φήμης του.

Όλα τα δελτία τύπου είναι δομημένα, κατά κανόνα, με τον ίδιο τρόπο όπως ένα τυπικό, ενημερωτικό άρθρο εφημερίδας. Οι πληροφορίες παρουσιάζονται με την μορφή μίας “ανεστραμμένης πυραμίδας”, με λογική σειρά, να ξεκινά από την πιο σημαντική πληροφορία, και υπόλοιπο του κειμένου να διευκρινίζει, επεκτείνει ή περιγράφει λεπτομερώς την πληροφορία αυτή (Hoey 1983). Πρόκειται για μια “αντικλιμακωτή” μέθοδο παρουσίασης των γεγονότων και αφορά την πιο κοινή προσέγγιση, κατά την δημιουργία δελτίων τύπου. Ο τίτλος, ο οποίος αποτελεί τον αγγελιοφόρο του μηνύματος, ακολουθείται από μια κύρια παράγραφο, η οποία περιέχει μία ή δύο προτάσεις-κλειδιά, στην οποία ανακοινώνεται πρώτα το ειδησεογραφικό γεγονός ή το βασικό μήνυμα. Οι επόμενες παράγραφοι αποτελούν το βασικό σώμα του δελτίου τύπου και παρέχουν υποστηρικτικές πληροφορίες, για την τεκμηρίωση του μηνύματος.

Η έκταση ενός δελτίου τύπου μπορεί να ποικίλλει, περιορίζοντας τις λιγότερο σημαντικές πληροφορίες, χωρίς να διακυβεύεται η ακεραιότητα των πιο σημαντικών πληροφοριών που τοποθετούνται στην αρχή του. Όταν οι πληροφορίες παρουσιάζονται με αυτόν τον τρόπο, οι αναγνώστες αντιλαμβάνονται την ουσία της ιστορίας γρήγορα. Μπορούν στη συνέχεια να αποφασίσουν οι ίδιοι για τη σημασία ή τη συνάφεια ενός δελτίου τύπου και να επιλέξουν οι ίδιοι αν θα διαβάσουν ή όχι την πρώτη παράγραφο.

Σημαντικό στοιχείο επίσης, αποτελεί το ύφος, η πολυπλοκότητα του κειμένου και η χρήση της γλώσσας. Το ύφος είναι σαφές ήδη από τον επιλεγμένο τίτλο του δελτίου, ο οποίος μπορεί να κατασκευάσει το κλίμα, υπό το οποίο ο αναγνώστης θα αντιληφθεί την είδηση. Το κλίμα αυτό μπορεί να είναι θετικό ή αρνητικό, να προκαλεί πανικό ή ανασφάλεια, ή να προδιαθέτει τον αναγνώστη για μία ευχάριστη είδηση. Η σημασία του τίτλου έγκειται ακριβώς στην κατασκευή αυτού του πλαισίου, το οποίο υποστηρίζεται από το κείμενο. Η μεταφορική χρήση της γλώσσας, η τοποθέτηση σημείων στίξης (όπως τα θαυμαστικά), οι έντονες εκφράσεις και η αναφορά σε πρώτο πληθυντικό πρόσωπο (επίκληση στο συναίσθημα) θέτουν τον τόνο του κειμένου, και κατά συνέπεια η αντίληψη του αναγνώστη για τον εν λόγω θέμα.

Εν κατακλείδι, τα δελτία τύπου συνιστούν ένα πολύτιμο εργαλείο στρατηγικής επικοινωνίας. Μέσω της συνοπτικής και άμεσης φύσης τους, τα δελτία τύπου μπορούν να διαδώσουν γρήγορα πληροφορίες στο κοινό, να συγκεντρώσουν την προσοχή των μέσων ενημέρωσης και να διαμορφώσουν την αφήγηση, γύρω από έναν οργανισμό ή ένα γεγονός. Καθώς το τοπίο των μέσων ενημέρωσης συνεχίζει να εξελίσσεται, τα δελτία τύπου συνεχίζουν να προσαρμόζονται, ενσωματώνοντας νέα στοιχεία πολυμέσων και βελτιστοποιώντας τα για τα αποτελέσματα των μηχανών αναζήτησης. Ενώ άλλες μορφές επικοινωνίας, όπως τα μέσα κοινωνικής δικτύωσης και τα άμεσα μηνύματα, μπορεί να βρίσκονται σε άνοδο, τα δελτία τύπου παραμένουν ένα αξιόπιστο και αποτελεσματικό μέσο επικοινωνίας με τον Τύπο και το κοινό. Ως εκ τούτου, είναι σημαντικό για τους οργανισμούς να συνεχίσουν να δίνουν προτεραιότητα στα δελτία τύπου ως βασικό στοιχείο των στρατηγικών επικοινωνίας τους.

2.10 Το σχήμα κωδικοποίησης που χρησιμοποιήθηκε στην παρούσα μελέτη

Η κωδικοποίηση αποτελεί ένα κρίσιμο στοιχείο της ανάλυσης περιεχομένου και περιλαμβάνει τη συστηματική κατηγοριοποίηση των δεδομένων σε διάφορα θέματα, μοτίβα ή έννοιες, με βάση τα ερευνητικά ερωτήματα ή τους στόχους. Ο στόχος της κωδικοποίησης είναι να εντοπιστούν και να καταγραφούν σημαντικές πληροφορίες μέσα στα δεδομένα, οι οποίες μπορούν να χρησιμοποιηθούν για την απάντηση ερευνητικών ερωτημάτων ή την ανάπτυξη νέων θεωριών. Κατά την εν λόγω μελέτη, αφού έγινε μία πρωταρχική ανασκόπηση των κειμένων, διαμορφώθηκε το συγκεκριμένο σχήμα κωδικοποίησης, το οποίο κρίθηκε, πως μπορεί να συμβάλλει στην απάντηση και περαιτέρω διερεύνηση των ερευνητικών ερωτημάτων.

Η πρώτη μεταβλητή του σχήματος κωδικοποίησης που χρησιμοποιήθηκε στην παρούσα μελέτη είναι η έκταση των κειμένων. Η έκταση ενός δελτίου τύπου είναι σημαντική, διότι μπορεί να επηρεάσει την αποτελεσματικότητα της επικοινωνίας του μηνύματος και την προσοχή που θα προσελκύσει. Τα δημοσιεύματα καταχωρούνται ανάλογα με την έκταση που καταλαμβάνουν σε τρεις κατηγορίες: ελάσσονα, τα οποία περιλαμβάνουν δημοσιεύματα, που αποτελούνται έως και 250 λέξεις, μεσαία, τα οποία περιλαμβάνουν δημοσιεύματα που αποτελούνται από 250 έως και 500 λέξεις, και τα μεγάλα, τα οποία περιλαμβάνουν δημοσιεύματα άνω των 500 λέξεων.

Σύμφωνα με έρευνα, ένα μακροσκελές δελτίο τύπου είναι πιο πιθανό να παραλειφθεί ή να αγνοηθεί, καθώς και να αποτρέψει τον αναγνώστη, από την πλήρη ανάγνωση (Johnson & Kaye, 2004). Ένα συντομότερο δελτίο τύπου είναι πιο πιθανό να προσελκύσει την προσοχή και να επικοινωνήσει πιο αποτελεσματικά τα βασικά μηνύματα, ωστόσο ένα πολύ σύντομο κείμενο μπορεί να αποτύχει στη μετάδοση του μηνύματος με αποτελεσματικό και πλήρη τρόπο. Επιπλέον, η βελτιστοποίηση των μηχανών αναζήτησης (SEO) αποτελεί σημαντικό παράγοντα στη διαμόρφωση και διανομή των δελτίων τύπου. Ένα δελτίο τύπου άνω των 500 λέξεων μπορεί να επηρεάσει αρνητικά την κατάταξή του στις μηχανές αναζήτησης, και συνεπώς είναι λιγότερο πιθανό να ανακαλυφθεί από δυνητικούς αναγνώστες. Συμπερασματικά, σύμφωνα με τη βιβλιογραφία, η έκταση μεταξύ 300 και 600 λέξεων μπορεί να θεωρηθεί ιδανική για ένα δελτίο τύπου, αν και αυτό μπορεί να ποικίλλει ανάλογα με την πολυπλοκότητα και τη συνάφεια της είδησης, που κοινοποιείται.

Τελικά, ο πιο κρίσιμος παράγοντας για τη συγγραφή ενός αποτελεσματικού δελτίου τύπου είναι να μεταδίδονται τα βασικά μηνύματα με σαφήνεια και συντομία, ενώ παράλληλα να προσελκύεται το ενδιαφέρον του αναγνώστη.

Η επόμενη μεταβλητή που χρησιμοποιήθηκε στο σχήμα κωδικοποίησης της παρούσας μελέτης είναι ο τίτλος του δημοσιεύματος. Ο τίτλος ενός δελτίου τύπου είναι ο «αγγελιοφόρος» του μηνύματος, το πρώτο στοιχείο που συναντά ο αναγνώστης και παίζει σημαντικό ρόλο στον καθορισμό του τόνου και στην προσέλκυση της προσοχής του. Σύμφωνα με τον Marquez (1980) οι τίτλοι αποτελούν σημαντικό κομμάτι του δημοσιεύματος, που εξυπηρετούν όχι μόνο την ανάγκη να προσελκύσουν την προσοχή του χρήστη, αλλά έχουν τη δυνατότητα να επηρεάζουν την ερμηνεία και την κατανόηση του δημοσιεύματος. Ο τίτλος ενός δημοσιεύματος δίνει έμφαση, δημιουργεί θετική ή αρνητική βαρύτητα για το θέμα, επηρεάζει την κρίση και την εντύπωση του αναγνώστη, πριν ακόμη διαβάσει ολόκληρο το δημοσίευμα.

Ο τίτλος πρέπει να είναι ελκυστικός, ενημερωτικός και να προσελκύει την προσοχή του αναγνώστη. Ένας καλά σχεδιασμένος τίτλος μπορεί να δημιουργήσει περιέργεια για το θέμα, να δημιουργήσει θετική εντύπωση ή να ενθαρρύνει τους αναγνώστες να συνεχίσουν την ανάγνωση του δημοσιεύματος. Από την άλλη πλευρά, ένας κακογραμμένος ή μη κατατοπιστικός τίτλος μπορεί να οδηγήσει σε παράλειψη του δημοσιεύματος, λόγω περιορισμένου ενδιαφέροντος για το θέμα. Ο τίτλος θα πρέπει να επικοινωνεί με σαφήνεια το κύριο σημείο ενδιαφέροντος και να αποτυπώνει την ουσία του μηνύματος. Είναι επίσης σημαντικό να ληφθεί υπόψιν το κοινό-στόχος και να χρησιμοποιηθεί η γλώσσα και ο τόνος, που να έχουν απήχηση σε αυτό. Η συμπερίληψη λέξεων που εγείρουν το συναίσθημα του αναγνώστη, μπορεί να είναι αποτελεσματική, ενώ παράλληλα, η διατήρηση του τίτλου συνοπτικού και περιεκτικού, μπορεί να αυξήσει την αποτελεσματικότητά του, ως προς την προσέλκυση της προσοχής του αναγνώστη.

Μία ακόμη σημαντική μεταβλητή του σχήματος κωδικοποίησης αποτελεί η συχνότητα διανομής των δελτίων τύπου, σε σχέση με τα γεγονότα που εξελίσσονταν την εκάστοτε χρονική περίοδο γύρω από το συγκεκριμένο θέμα. Η συχνότητα των δελτίων τύπου σχετικά με ένα συγκεκριμένο θέμα είναι μια σημαντική παράμετρος που μπορεί να επηρεάσει καθοριστικά τον τρόπο, με τον οποίο το κοινό αντιλαμβάνεται ένα θέμα ή γεγονός. Ο περιορισμένος αριθμός δελτίων τύπου μπορεί να οδηγήσει σε έλλειψη πληροφόρησης και κατανόησης του θέματος, υποβαθμίζοντας παράλληλα την βαρύτητά του, ενώ ο υπερβολικός αριθμός τους μπορεί να οδηγήσει σε σύγχυση.

Η σωστή συχνότητα των δελτίων τύπου επιτυγχάνει μια ισορροπία μεταξύ της παροχής επαρκών πληροφοριών και της αποφυγής της υπερφόρτωσης του κοινού ή των μέσων ενημέρωσης.

Ένας βασικός παράγοντας για τον καθορισμό της συχνότητας των δελτίων τύπου είναι ο επείγων χαρακτήρας και η σημασία του εκάστοτε θέματος. Στην περίπτωση ενός ζητήματος υψηλού κινδύνου, όπως μια έκτακτη κατάσταση δημόσιας υγείας, οι συχνές ενημερώσεις είναι συχνά απαραίτητες για να διασφαλιστεί ότι το κοινό είναι επαρκώς ενημερωμένο. Από την άλλη πλευρά, για λιγότερο επείγοντα θέματα, όπως ενημερώσεις πολιτικής ρουτίνας, μπορεί να ενδείκνυται λιγότερο συχνές ενημερώσεις. Σε αυτό το πλαίσιο, είναι σημαντικό να λαμβάνεται υπόψη και το κοινό στο οποίο απευθύνονται τα δελτία τύπου. Διαφορετικά ακροατήρια μπορεί να έχουν διαφορετικά επίπεδα ενδιαφέροντος και ανάγκης για πληροφόρηση. Για παράδειγμα, το κοινό μπορεί να απαιτεί συχνότερες ενημερώσεις για θέματα που το επηρεάζουν άμεσα, ενώ οι επαγγελματίες του κλάδου μπορεί να ενδιαφέρονται περισσότερο για λεπτομερείς τεχνικές ενημερώσεις. Με την κατανόηση των αναγκών και των ενδιαφερόντων του κοινού-στόχου, οι οργανισμοί μπορούν να προσαρμόσουν τη συχνότητα των δελτίων τύπου, ώστε να μεγιστοποιήσουν τον αντίκτυπό τους. Η επίτευξη της σωστής ισορροπίας μπορεί να διασφαλίσει ότι το κοινό είναι καλά ενημερωμένο και εμπλέκεται χωρίς να κατακλύζεται ή να συγχέεται από πληροφορίες.

Στην παρούσα μελέτη, η μεταβλητή της συχνότητας αφορά στην συσχέτιση του αριθμού των δελτίων τύπου με τα γεγονότα που εξελίσσονταν στην Ελλάδα, γύρω από την φαρμακευτική πολιτική, και πιο συγκεκριμένα για το Clawback και το Rebate. Η δεκαετία που μελετάται (2012-2021) αποτελεί μία ταραχώδη περίοδο για την Ελληνική πραγματικότητα ευρύτερα, και ειδικότερα ως προς τη φαρμακευτική πολιτική. Επομένως, κρίθηκε σημαντική η μελέτη της μεταβλητής της συχνότητας, ώστε να διερευνηθεί, το κατά πόσο η επικοινωνιακή πολιτική των αρμόδιων φορέων (ΣΦΕΕ και ΠΕΦ) αντανακλά την βαρύτητα των γεγονότων.

Τέλος, η χρήση λέξεων και εκφράσεων, που καλλιεργούν κλίμα ανασφάλειας και πανικού, αποτελεί μία ακόμη μεταβλητή του σχήματος κωδικοποίησης στην παρούσα μελέτη. Η επιλογή της χρήσης συγκεκριμένων λέξεων στα δελτία τύπου μπορεί να επηρεάσει σημαντικά τον τόνο και την αντίληψη του μηνύματος που μεταφέρεται στο κοινό. Λέξεις όπως ενδεικτικά «καταστροφή», «κρίση» ή «έκτακτη ανάγκη» μπορούν να δημιουργήσουν μια αίσθηση ανασφάλειας και άγχους και μπορούν να χρησιμοποιηθούν στρατηγικά, για να επηρεάσουν την κοινή γνώμη και τη συμπεριφορά.

Ενώ τέτοιες λέξεις μπορεί να είναι κατάλληλες σε ορισμένες περιπτώσεις, η χρήση τους μπορεί επίσης να είναι δυνητικά επιβλαβής εάν χρησιμοποιούνται υπερβολικά ή λανθασμένα. Η χρήση συναισθηματικών ή κινδυνολογικών εκφράσεων θα πρέπει να χρησιμοποιείται μόνο όταν αντικατοπτρίζει με ακρίβεια τη σοβαρότητα της κατάστασης. Η ανακριβής ή υπερβολική γλώσσα μπορεί να προκαλέσει περιττό πανικό και ανασφάλεια στο κοινό, γεγονός που μπορεί να οδηγήσει σε απώλεια εμπιστοσύνης και αξιοπιστίας προς τον οργανισμό ή τον εκάστοτε φορέα.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 3: ΑΠΟΤΕΛΕΣΜΑΤΑ

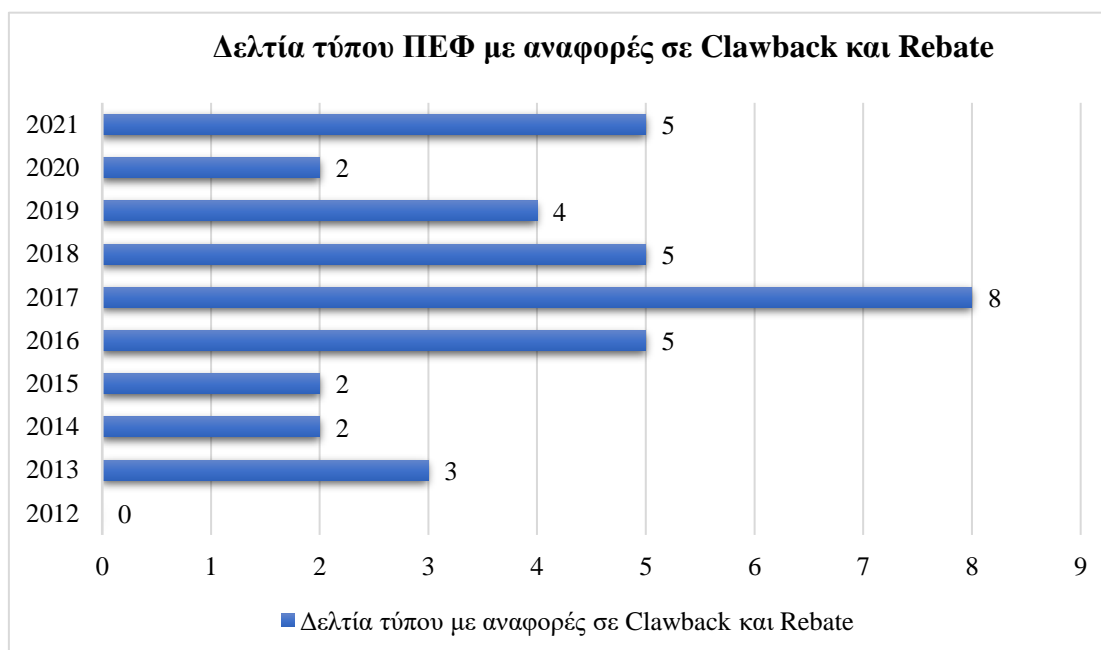
3.1 Ανάλυση δελτίων τύπου της Πανελλήνιας Ένωσης Φαρμακοβιομηχανίας (2013-2021)

Πραγματοποιήθηκε μελέτη του συνόλου των Δελτίων Τύπου, τα οποία έχουν εκδοθεί από το αρμόδιο τμήμα της ΠΕΦ, κατά το χρονικό διάστημα 2013 έως και 2021 και έχουν ληφθεί από την επίσημη ιστοσελίδα του φορέα. Ο συνολικός αριθμός των δελτίων τύπου ανέρχεται σε 121. Στη συνέχεια, καταγράφηκαν όλα εκείνα τα δελτία τύπου, σχετικά με τις υποχρεωτικές εκπτώσεις και τις αυτόματες επιστροφές προς μελέτη και ανάλυση. Πιο συγκεκριμένα, σχετικό για τη μελέτη θεωρήθηκε κάθε δελτίο τύπου, το οποίο είχε έστω μία αναφορά των όρων «Clawback», «Rebate», «αυτόματες επιστροφές», «υποχρεωτικές εκπτώσεις».

Μετά από μελέτη των 121 δελτίων τύπου, παρατηρήθηκε πως το **29,75%** είχαν οποιαδήποτε αναφορά στα μέτρα του Clawback και του rebate, ήτοι **36 δελτία τύπου**. Η παρατήρηση αυτή αποτελεί ένα σημαντικό στοιχείο αναφοράς, δεδομένου του σοβαρού αντικτύπου των εν λόγω μέτρων στη λειτουργία και την ανάπτυξη της φαρμακοβιομηχανίας.

Αναλυτικότερα, τα δελτία τύπου με οποιαδήποτε αναφορά στο Clawback και Rebate, κατ' έτος:

- 2013: 3/14
- 2014: 2/14
- 2105: 2/18
- 2016: 5/14
- 2017: 8/17
- 2018: 5/12
- 2019: 4/7
- 2020: 2/12
- 2021: 5/13

Γράφημα 3.1: Δελτία τύπου ΠΕΦ με αναφορές σε Clawback και Rebate

Ως προς την έκτασή τους, τα δελτία τύπου γενικά κατατάσσονται σε τρεις κατηγορίες, αναλόγως του αριθμού των λέξεων από τις οποίες αποτελούνται: ελάσσονα, τα οποία αποτελούνται από έως και 250 λέξεις, μεσαία, τα οποία αποτελούνται από 250 έως και 500 λέξεις, και τα μεγάλα τα οποία είναι άνω των 500 λέξεων. Στον παρακάτω πίνακα, καταγράφεται ο αριθμός των λέξεων και η σχετική κατάταξη των δελτίων τύπου, που τέθηκαν υπό μελέτη (σε χρονολογική σειρά).

Ημερομηνία	Τίτλος Δελτίου Τύπου	Αριθμός λέξεων	Κατηγορία Έκτασης
23/1/2013	Δήλωση του προέδρου της ΠΕΦ, κ. Δέμου, σχετικά με το κούρεμα των οφειλών του ΕΟΠΥΥ	245	Ελάσσονα
24/9/2013	Η Πανελλήνια Ένωση Φαρμακοβιομηχανίας για τη Φαρμακευτική Πολιτική	660	Μεγάλη
20/11/2013	Το Νομοσχέδιο του Υπουργείου Υγείας διαμορφώνει ένα μη βιώσιμο πλαίσιο Φαρμακευτικής Πολιτικής	594	Μεγάλη

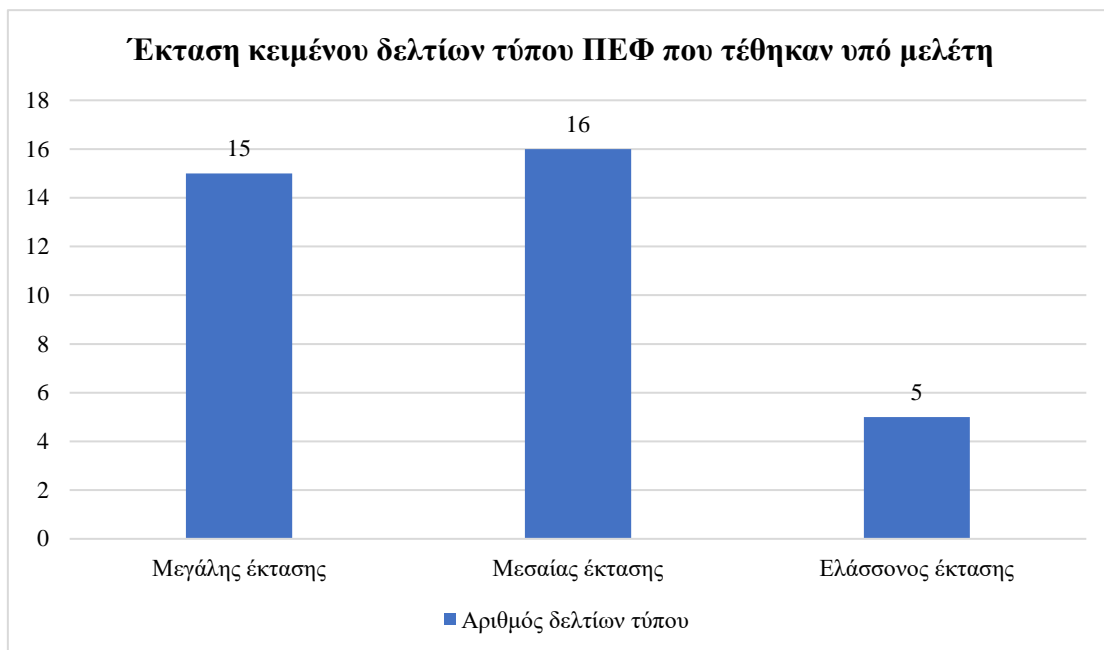
Ημερομηνία	Τίτλος Δελτίου Τύπου	Αριθμός λέξεων	Κατηγορία Έκτασης
11/2/2014	Το 2014 να είναι χρονιά σταθεροποίησης και αφετηρία για την ανάπτυξη της χώρας μας	655	Μεγάλη
19/11/2014	Εκδήλωση της Πανελλήνιας Ένωσης Φαρμακοβιομηχανίας – Ελληνικό Φάρμακο: η Λύση για την υγεία, την κοινωνία, την ανάπτυξη	1015	Μεγάλη
4/6/2015	ΩΡΑ ΓΙΑ ΔΙΑΦΘΩΡΩΤΙΚΕΣ ΑΛΛΑΓΕΣ ΣΤΗΝ ΠΟΛΙΤΙΚΗ ΦΑΡΜΑΚΟΥ – Καταστροφικά για την ελληνική φαρμακοβιομηχανία τα υπερβολικά rebate	538	Μεγάλη
20/11/2015	Μέτρα επιλεκτικής στόχευσης διαλύουν την Ελληνική Φαρμακοβιομηχανία	934	Μεγάλη
29/6/2016	Επιτακτική Ανάγκη για Νέο Μείγμα στη Φαρμακευτική Πολιτική	466	Μεσαία
11/7/2016	Τα εξοντωτικά clawback και οι μειώσεις τιμών θα διαλύσουν την Ελληνική Φαρμακοβιομηχανία στο επόμενο 18μηνο	222	Ελάσσονα
15/7/2016	Συνάντηση ΣΦΕΕ – ΠΕΦ με Υπουργό Υγείας: Συνεργασία Πολιτείας και Φαρμακοβιομηχανίας για την εξεύρεση λύσεων προς όφελος του Έλληνα ασθενή	420	Μεσαία
16/9/2016	Να υλοποιηθούν άμεσα οι αναγκαίες διαρθρωτικές παρεμβάσεις – Μελέτη για την Ανάπτυξη της Εγχώριας Φαρμακοβιομηχανίας	375	Μεσαία

Ημερομηνία	Τίτλος Δελτίου Τύπου	Αριθμός λέξεων	Κατηγορία Έκτασης
14/11/2016	Άμεση υλοποίηση των διαρθρωτικών μέτρων για τη διόρθωση του στρεβλού πλαισίου στο χώρο του φαρμάκου	558	Μεγάλη
16/2/2017	Ψέματα & Αλήθειες για τη Φαρμακευτική δαπάνη	552	Μεγάλη
24/5/2017	Η νέα ανατιμολόγηση εξοντώνει το ελληνικό φάρμακο	423	Μεσαία
3/7/2017	Παρέμβαση του Προέδρου της ΠΕΦ, κ. Θ. Τρύφων, στο “21st Economist Government Roundtable”	707	Μεγάλη
5/7/2017	Ο ΕΟΠΥΥ επιβεβαιώνει το αδιέξοδο της φαρμακευτικής πολιτικής	492	Μεσαία
13/7/2017	Μονόδρομος για το σύστημα υγείας η αύξηση της χρήσης των γενοσήμων	431	Μεσαία
25/10/2017	«Η Ελλάδα πρωταθλήτρια στη διείσδυση νέων ακριβών φαρμάκων»	1222	Μεγάλη
27/10/2017	Θ. Τρύφων: «Ήρθε η ώρα να ασχοληθούμε με την επιχειρηματικότητα, την ανάπτυξη και τις επενδύσεις»	231	Ελάσσονα
18/12/2017	Π.Ε.Φ.: Στο κόκκινο 6 στα 10 ελληνικά φάρμακα	491	Μεσαία
25/4/2018	Παρέμβαση του προέδρου της ΠΕΦ στο Επενδυτικό Συνέδριο του ΣΕΒ	240	Ελάσσονα
23/5/2018	ΠΕΦ: “Καταστροφική η ανατιμολόγηση Μαΐου 2018”	633	Μεγάλη
25/6/2018	Ανατιμολόγηση Μαΐου 2018 : Νέα επίθεση στα γενόσημα	631	Μεγάλη

Ημερομηνία	Τίτλος Δελτίου Τύπου	Αριθμός λέξεων	Κατηγορία Έκτασης
21/9/2018	Θ.Τρύφων : “Αδυνατούμε να πληρώσουμε το δυσβάστακτο και άδικο clawback”	379	Μεσαία
1/11/2018	Θ. Τρύφων: Η πολιτική φαρμάκου δημιουργεί νέα γενιά ελληνικών προβληματικών επιχειρήσεων	1051	Μεγάλη
14/1/2019	ΠΕΦ: 200 εκατ. ευρώ η ζημία για το κράτος και τους ασθενείς από τη χαμηλή διείσδυση των γενοσήμων	259	Μεσαία
5/3/2019	Θ. Τρύφων στους Δελφούς: Η ελληνική φαρμακοβιομηχανία, ατμομηχανή ανάπτυξης για την έξοδο από την κρίση	383	Μεσαία
1/4/2019	Δημήτρης Δέμος: 300 εκατ. ευρώ επενδύσεις την επόμενη πενταετία εάν εξαλειφθεί το clawback	176	Ελάσσονα
3/7/2019	Καταστροφική υπερφορολόγηση της ελληνικής παραγωγικής φαρμακοβιομηχανίας και το 2018	399	Μεσαία
20/5/2020	Τιμωρούν την ελληνική φαρμακοβιομηχανία τα clawback για το 2019	532	Μεγάλη
15/9/2020	Θ.Τρύφων: Είναι αναγκαία η χάραξη μιας νέας εθνικής πολιτικής φαρμάκου, που θα έχει στο επίκεντρό της τις επενδύσεις και θα εξασφαλίζει την επάρκεια της χώρας σε φάρμακα	498	Μεσαία
4/3/2021	Συνέντευξη Τύπου: Επενδύσεις €600 εκατ. και 2.000 νέες θέσεις εργασίας	597	Μεγάλη

Ημερομηνία	Τίτλος Δελτίου Τύπου	Αριθμός λέξεων	Κατηγορία Έκτασης
	από την Ελληνική Φαρμακοβιομηχανία		
17/5/2021	Θ. Τρύφων: Η Ελλάδα έχει τη δυνατότητα να γίνει ευρωπαϊκό παραγωγικό και ερευνητικό κέντρο για την φαρμακοβιομηχανία	386	Μεσαία
30/7/2021	Κ.Μητσοτάκης: Στηρίξαμε και θα στηρίξουμε τον κλάδο της εγχώριας φαρμακοβιομηχανίας	370	Μεσαία
8/10/2021	Θ. Τρύφων: Η Ελλάδα θα γίνει ερευνητικό και παραγωγικό κέντρο στην Ευρώπη – Επενδύσεις 1,2 δισ.ευρώ την επόμενη πενταετία	497	Μεσαία
23/12/2021	Μηχανισμός Ανοικτών Δεδομένων Φαρμάκου & Υγείας στην Ελλάδα: Ευκαιρία για ανάπτυξη & τεκμηριωμένη πολιτική Υγείας	383	Μεσαία

Πίνακας 3.1: Δελτία τύπου και κατηγοριοποίηση με βάση την έκτασή τους.

Γράφημα 3.2: Έκταση κειμένου δελτίων τύπου ΠΕΦ που τέθηκαν υπό μελέτη

Από τον Πίνακα 3.1 παρατηρείται, πως τα ελάχιστος έκτασης δελτία τύπου είναι μόλις 5, ενώ τα μεσαία και τα μεγάλα δελτία τύπου επικρατούν, όντας 16 και 15 σε αριθμό αντίστοιχα. Τα μεγάλης έκτασης δελτία τύπου, αναπαράγουν κατά κύριο λόγο δηλώσεις εκπροσώπων της ΠΕΦ καθώς και της Κυβέρνησης, σε εκδηλώσεις και συνέδρια σχετικά με τη φαρμακοβιομηχανία.

Στη συνέχεια, μελετήθηκαν οι τίτλοι των εν λόγω δελτίων τύπου. Ο τίτλος ενός δημοσιεύματος αποτελεί τον αγγελιοφόρο του γεγονότος, με σημαντική ικανότητα να δημιουργήσει θετική ή αρνητική βαρύτητα, για το θέμα που συζητάται. Σύμφωνα με το Marquez (1980) οι τίτλοι αποτελούν σημαντικό κομμάτι του δημοσιεύματος, που εξυπηρετούν όχι μόνο την ανάγκη να προσελκύσουν την προσοχή του χρήστη, αλλά έχουν τη δυνατότητα να επηρεάζουν την ερμηνεία και την κατανόηση του δημοσιεύματος. Μπορεί να επηρεάσουν σημαντικά τον αναγνώστη, πριν καν προχωρήσει στην ανάγνωση του κειμένου και να προκαταβάλουν θετικά ή αρνητικά τη γνώμη του. Στον παρακάτω πίνακα (Πίνακας 3.2) γίνεται καταγραφή του συνόλου των τίτλων των δελτίων τύπων που τέθηκαν υπό μελέτη, και η θέση τους σε σχέση με την είδηση του δημοσιεύματος.

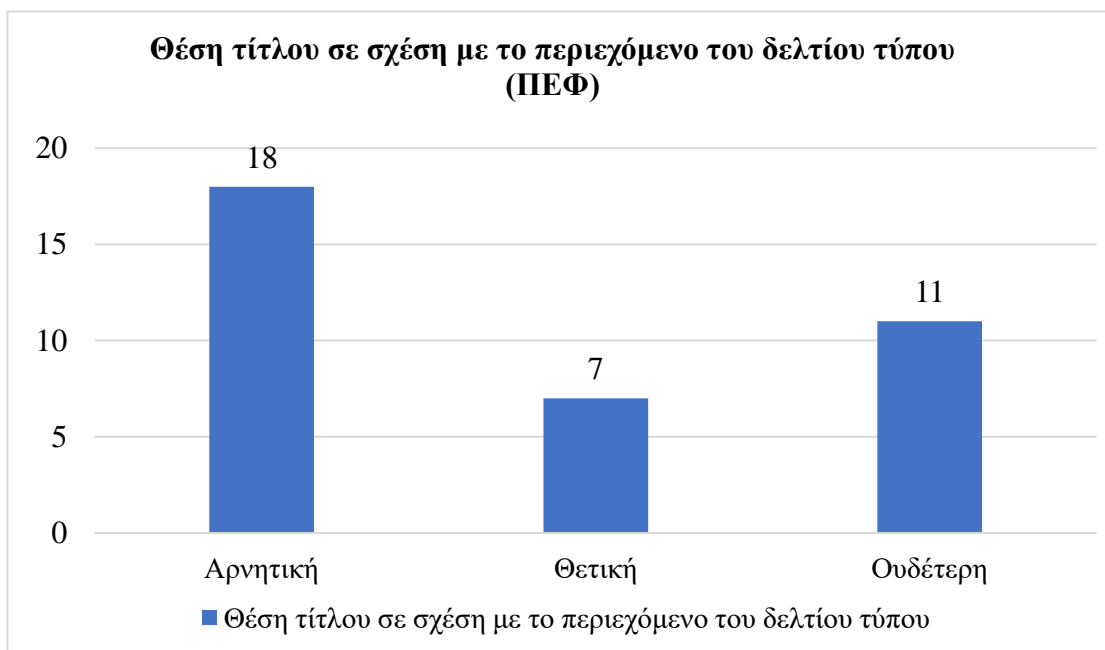
Τίτλος Δελτίου Τύπου	Έτος	Θέση τίτλου σε σχέση με την είδηση
Η Πανελλήνια Ένωση Φαρμακοβιομηχανίας για τη Φαρμακευτική Πολιτική	2013	Ουδέτερη
Το Νομοσχέδιο του Υπουργείου Υγείας διαμορφώνει ένα μη βιώσιμο πλαίσιο Φαρμακευτικής Πολιτικής	2013	Αρνητική
Δήλωση του προέδρου της ΠΕΦ, κ. Δέμου, σχετικά με το κούρεμα των οφειλών του ΕΟΠΥΥ	2013	Ουδέτερη
Το 2014 να είναι χρονιά σταθεροποίησης και αφετηρία για την ανάπτυξη της χώρας μας	2014	Θετική
Εκδήλωση της Πανελλήνιας Ένωσης Φαρμακοβιομηχανίας – Ελληνικό Φάρμακο: η Λύση για την υγεία, την κοινωνία, την ανάπτυξη	2014	Ουδέτερη
ΩΡΑ ΓΙΑ ΔΙΑΡΘΡΩΤΙΚΕΣ ΑΛΛΑΓΕΣ ΣΤΗΝ ΠΟΛΙΤΙΚΗ ΦΑΡΜΑΚΟΥ – Καταστροφικά για την ελληνική φαρμακοβιομηχανία τα υπερβολικά rebate	2015	Αρνητική
Μέτρα επιλεκτικής στόχευσης διαλύουν την Ελληνική Φαρμακοβιομηχανία	2015	Αρνητική
Επιτακτική Ανάγκη για Νέο Μείγμα στη Φαρμακευτική Πολιτική	2016	Αρνητική
Τα εξοντωτικά clawback και οι μειώσεις τιμών θα διαλύσουν την Ελληνική Φαρμακοβιομηχανία στο επόμενο 18μηνο	2016	Αρνητική
Συνάντηση ΣΦΕΕ – ΠΕΦ με Υπουργό Υγείας: Συνεργασία Πολιτείας και Φαρμακοβιομηχανίας για την εξεύρεση λύσεων προς όφελος του Έλληνα ασθενή	2016	Ουδέτερη
Να υλοποιηθούν άμεσα οι αναγκαίες διαρθρωτικές παρεμβάσεις – Μελέτη για την Ανάπτυξη της Εγχώριας Φαρμακοβιομηχανίας	2016	Ουδέτερη

Άμεση υλοποίηση των διαρθρωτικών μέτρων για τη διόρθωση του στρεβλού πλαισίου στο χώρο του φαρμάκου	2016	Αρνητική
Η νέα ανατιμολόγηση εξοντώνει το ελληνικό φάρμακο	2017	Αρνητική
Ψέματα & Αλήθειες για τη Φαρμακευτική δαπάνη	2017	Αρνητική
Παρέμβαση του Προέδρου της ΠΕΦ, κ. Θ. Τρύφων, στο “21st Economist Government Roundtable”	2017	Ουδέτερη
Ο ΕΟΠΥΥ επιβεβαιώνει το αδιέξοδο της φαρμακευτικής πολιτικής	2017	Αρνητική
Μονόδρομος για το σύστημα υγείας η αύξηση της χρήσης των γενοσήμων	2017	Αρνητική
«Η Ελλάδα πρωταθλήτρια στη διείσδυση νέων ακριβών φαρμάκων»	2017	Θετική
Θ. Τρύφων: «Ηρθε η ώρα να ασχοληθούμε με την επιχειρηματικότητα, την ανάπτυξη και τις επενδύσεις»	2017	Ουδέτερη
Π.Ε.Φ.: Στο κόκκινο 6 στα 10 ελληνικά φάρμακα	2017	Αρνητική
Παρέμβαση του προέδρου της ΠΕΦ στο Επενδυτικό Συνέδριο του ΣΕΒ	2018	Ουδέτερη
ΠΕΦ: “Καταστροφική η ανατιμολόγηση Μαΐου 2018”	2018	Αρνητική
Ανατιμολόγηση Μαΐου 2018 : Νέα επίθεση στα γενόσημα	2018	Αρνητική
Θ.Τρύφων : “Αδυνατούμε να πληρώσουμε το δυσβάστακτο και άδικο clawback”	2018	Αρνητική
Θ. Τρύφων: Η πολιτική φαρμάκου δημιουργεί νέα γενιά ελληνικών προβληματικών επιχειρήσεων	2018	Αρνητική

ΠΕΦ: 200 εκατ. ευρώ η ζημία για το κράτος και τους ασθενείς από τη χαμηλή διείσδυση των γενοσήμων	2019	Αρνητική
Θ. Τρύφων στους Δελφούς: Η ελληνική φαρμακοβιομηχανία, ατμομηχανή ανάπτυξης για την έξοδο από την κρίση	2019	Θετική
Δημήτρης Δέμος: 300 εκατ. ευρώ επενδύσεις την επόμενη πενταετία εάν εξαλειφθεί το clawback	2019	Θετική
Καταστροφική υπερφορολόγηση της ελληνικής παραγωγικής φαρμακοβιομηχανίας και το 2018	2019	Αρνητική
Τιμωρούν την ελληνική φαρμακοβιομηχανία τα clawback για το 2019	2020	Αρνητική
Θ.Τρύφων: Είναι αναγκαία η χάραξη μιας νέας εθνικής πολιτικής φαρμάκου, που θα έχει στο επίκεντρό της τις επενδύσεις και θα εξασφαλίζει την επάρκεια της χώρας σε φάρμακα	2020	Ουδέτερη
Συνέντευξη Τύπου: Επενδύσεις €600 εκατ. και 2.000 νέες θέσεις εργασίας από την Ελληνική Φαρμακοβιομηχανία	2021	Θετική
Θ. Τρύφων: Η Ελλάδα έχει τη δυνατότητα να γίνει ευρωπαϊκό παραγωγικό και ερευνητικό κέντρο για την φαρμακοβιομηχανία	2021	Θετική
Κ.Μητσοτάκης: Στηρίξαμε και θα στηρίξουμε τον κλάδο της εγχώριας φαρμακοβιομηχανίας	2021	Ουδέτερη
Θ. Τρύφων: Η Ελλάδα θα γίνει ερευνητικό και παραγωγικό κέντρο στην Ευρώπη – Επενδύσεις 1,2 δισ.ευρώ την επόμενη πενταετία	2021	Θετική
Μηχανισμός Ανοικτών Δεδομένων Φαρμάκου & Υγείας στην Ελλάδα: Ευκαιρία για ανάπτυξη & τεκμηριωμένη πολιτική Υγείας	2021	Ουδέτερη

Πίνακας 3.2: Τίτλοι δελτίων τύπου ΠΕΦ που μελετήθηκαν και κατάταξή αυτών ως προς την θέση τους απέναντι στην είδηση.

Από τον παραπάνω πίνακα εξάγονται τα εξής δεδομένα: εκ του συνόλου των 36 δημοσιευμάτων, 11 δελτία τύπου φέρουν τίτλο με ουδέτερη στάση προς το θέμα, 7 δελτία τύπου φέρουν τίτλο με θετική στάση, ενώ 18 δελτία τύπου διαθέτουν τίτλο, με αρνητική θέση.

Γράφημα 3.3: Θέση τίτλου σε σχέση με το περιεχόμενο του δελτίου τύπου (ΠΕΦ)

Σημαντικό στοιχείο των εν λόγω δημοσιευμάτων αποτελεί η επιλογή των λέξεων, που έχουν χρησιμοποιηθεί. Πιο συγκεκριμένα, παρατηρούνται σε υψηλή συχνότητα οι παρακάτω λέξεις και φράσεις:

- Εξωφρενικό
- Εξωπραγματικό
- Δυσβάστακτο
- Άδικο
- Μη βιώσιμο
- Εμπόδιο στην ανάπτυξη
- Άκρως επικίνδυνες ρυθμίσεις
- Μη ρεαλιστικό
- Τελειωτικό χτύπημα

Οι παραπάνω λέξεις δρουν ενισχυτικά στο κλίμα ανασφάλειας, που κατασκευάζεται από τον συγγραφέα και είναι αντίστοιχο της βαρύτητας των συνεπειών που επιφέρει η εφαρμογή των Clawback και Rebate. Παρατηρείται μία σημαντική προσπάθεια απόδοσης της «αδικίας», η οποία περιβάλλει την επιβολή των μέτρων, ενώ τακτικά, αναφέρεται η ανάγκη για «δικαιότερη κατανομή του Clawback», γεγονός που επίσης έρχεται να υπερτονίσει την «αδικία», που αυτό συνεπάγεται. Παράλληλα, υπάρχει συσχέτιση με την «τιμωρία», που αποτελούν οι συγκεκριμένες ρυθμίσεις, για την ελληνική φαρμακοβιομηχανία. Η έννοια της τιμωρίας επαναλαμβάνεται τακτικά, τόσο στο περιεχόμενο, όσο και σε τίτλους, με σκοπό να αναδείξει το άδικο της επιβολής, καθώς και την «δυσβάστακτη» επίπτωση στις επιχειρήσεις του κλάδου, αλλά και την «τιμωρητική πρόθεση» των Κυβερνητικών και Ευρωπαϊκών φορέων, να οδηγήσουν την φαρμακοβιομηχανία σε «αφαίμαξη».

Ένα ακόμη μοτίβο της κριτικής που ασκεί η ΠΕΦ μέσω των δελτίων τύπου, αποτελεί η απειλή για την βιωσιμότητα των φαρμακοβιομηχανιών στην Ελλάδα, από την επιβολή των μέτρων του Clawback και του Rebate. Χαρακτηριστικά, αναφέρεται στο Δελτίο τύπου με τίτλο «Δήλωση του προέδρου της ΠΕΦ, κ. Δέμου, σχετικά με το κούρεμα των οφειλών του ΕΟΠΥΥ», πως «*Κι όταν τελικά η ελληνική φαρμακοβιομηχανία «σβήσει», θα αναρωτιούνται γιατί δεν καταφέραμε να συνηθίσουμε τη συνταγή του*». (23.01.2013), ενώ στο ίδιο κλίμα, παρατίθενται οι εξής αναφορές από το Δελτίο Τύπου «*Τα εξοντωτικά clawback και οι μειώσεις τιμών θα διαλύσουν την Ελληνική Φαρμακοβιομηχανία στο επόμενο 18μηνο*» (11.07.2016):

- *«Ο Πρόεδρος της ΠΕΦ σημείωσε ότι τα clawback και οι διαρκείς μειώσεις των τιμών εξοντώνουν τον κλάδο της ελληνικής παραγωγής φαρμάκων».*
- *«Σε αντίθετη περίπτωση ένας πολύ κρίσιμος Εθνικά Κλάδος θα διαλυθεί».*

Στο δελτίο τύπου ΠΕΦ: “Καταστροφική η ανατιμολόγηση Μαΐου 2018” (23/05/2018) θίγονται κατά κύριο λόγο οι σημαντικές επιπτώσεις της εξαμηνιαίας ανατιμολόγησης, τονίζοντας έντονα το γεγονός, πως δεν αποφέρουν όφελος σε κανέναν φορέα (Πολιτεία, ασθενή, φαρμακοβιομηχανία). Επισημαίνεται, πως η ανατιμολόγηση σε συνδυασμό με την επιβολή των μέτρων Clawback & rebate πλήττουν σημαντικά την ελληνική φαρμακοβιομηχανία.

Το Clawback είναι διαρκώς αυξανόμενο και το υφιστάμενο πλαίσιο γύρω από το συγκεκριμένο μέτρο απειλεί την βιωσιμότητά των επιχειρήσεων του κλάδου.

Ο λόγος στο εν λόγω Δελτίο Τύπου είναι έντονος, ως προς την πρόθεση της Πολιτείας να υποστηρίξει την λειτουργία της ελληνικής φαρμακοβιομηχανίας, υπερτονίζοντας τον κίνδυνο “αφανισμού” της εγχώριας παραγωγής φαρμάκου («Πως είναι, λοιπόν, δυνατόν όλοι να υποστηρίζουν, θεωρητικά, την ελληνική παραγωγική φαρμακοβιομηχανία, αλλά ταυτόχρονα κάθε 6 μήνες να παρακολουθούν τον αργό “θάνατό” της μέσω της παράλογης τιμολόγησης; Γιατί η κυβέρνηση επιτρέπει στους Θεσμούς να επιβάλουν ένα παράλογο σύστημα τιμολόγησης που όχι μόνο στρεβλώνει τον ανταγωνισμό προς όφελος των εισαγωγέων αλλά οδηγεί σε αφανισμό την εγχώρια παραγωγική βάση υπονομεύοντας την αναπτυξιακή της προοπτική;»).

Στον αντίποδα, αναδεικνύεται η προσπάθεια της ΠΕΦ να προστατεύσει την λειτουργία των ελληνικών επιχειρήσεων του κλάδου, με μία σειρά κινήσεων, όπως προσφυγές στο ΣτΕ και σε άλλα αρμόδια όργανα της Ευρωπαϊκής Ένωσης, ενώ ταυτόχρονα απευθύνει ηχηρή έκκληση στην Κυβέρνηση (αλλά και στην αντιπολίτευση), για λήψη των απαραίτητων μέτρων και σχεδιασμό ενός πλαισίου φαρμακευτικής πολιτικής, που θα δρα υποστηρικτικά στον “βασικό αιμοδότη της εθνικής οικονομίας” (προτρεπτικό ύφος). Το ύφος μπορεί να χαρακτηριστεί έντονα λαϊκό, με διάχυτη επίκληση στο συναίσθημα. Γίνεται χρήση του α’ πληθυντικού προσώπου, σε μία προσπάθεια απόδοσης πιο προσωπικού χαρακτήρα στο εν λόγω περιεχόμενο. Επιπλέον, παρατηρείται κατάχρηση εκφραστικών μέσων και αποδίδεται έντονη συναισθηματική φόρτιση σε όλη την έκταση του κειμένου.

Το δελτίο τύπου «Η Ελλάδα πρωταθλήτρια στη διείσδυση νέων ακριβών φαρμάκων», (25.10.2017), αφορά συνέντευξη στο «Βήμα της Κυριακής» (φύλλο 22/10), στη δημοσιόγραφο Έλενα Φυντανίδου, την οποία παραχώρησε ο Πρόεδρος της Πανελλήνιας Ένωσης Φαρμακοβιομηχανίας κ. Θεόδωρος Τρύφων. Στο εν λόγω κείμενο, γίνεται επισήμανση της θετικής εξωστρέφειας, της συνεισφοράς και των θετικών χαρακτηριστικών της ελληνικής φαρμακοβιομηχανίας, καθώς και των δυνατοτήτων που επιφυλάσσει, όταν τεθούν οι απαραίτητες μεταρρυθμίσεις στην φαρμακευτική δαπάνη και την τιμολόγηση, σύμφωνα με τον κο Τρύφων.

Επιπλέον, γίνεται αναφορά στις προσπάθειες και προτάσεις της ΠΕΦ για μεταρρυθμίσεις, με στόχο τη στήριξη και ενδυνάμωση του εγχώριου φαρμάκου (*Η ΠΕΦ έχει υποβάλλει αναλυτικές προτάσεις σε κυβέρνηση και θεσμούς. Μεταρρύθμιση του συστήματος και εξορθολογισμός της αγοράς. Έλεγχος της συνταγογράφησης και ενίσχυση της διείσδυσης των γενοσήμων και οικονομικών φαρμάκων*). Πιο συγκεκριμένα, η ΠΕΦ προτείνει «Μεταρρύθμιση του συστήματος και εξορθολογισμό της αγοράς».

Έλεγχο της συνταγογράφησης και ενίσχυση της διείσδυσης των γενοσήμων και των οικονομικών φαρμάκων”, ενώ παράλληλα γίνεται εκτενής αναφορά στις προσφυγές της ΠΕΦ στο ΣτΕ, οι οποίες “εστιάζουν κυρίως στην άνιση και καταχρηστική αντιμετώπιση της ελληνικής παραγωγής».

Το 2021 υπάγεται στο Σχέδιο νόμου του Υπουργείου Υγείας «Σύσταση Εθνικού Οργανισμού Δημόσιας Υγείας (ΕΟΔΥ), Ρυθμίσεις για τα προϊόντα καπνού και άλλες διατάξεις του Υπουργείου Υγείας», στο Άρθρο 21 (“Συμφηφισμός αυτόματης επιστροφής φαρμακευτικής δαπάνης με τις δαπάνες έρευνας και ανάπτυξης”).

Πιο συγκεκριμένα: Στην παράγραφο 1 του άρθρου 11 του ν. 4052/2012 (Α’ 41) προστίθεται περίπτωση ζ’, η οποία έχει ως ακολούθως: «ζ. Το συνολικό ποσό της αυτόματης επιστροφής (clawback) της φαρμακευτικής δαπάνης του ΕΟΠΥΥ και της νοσοκομειακής φαρμακευτικής δαπάνης που καταβάλλεται από Κατόχους Άδειας Κυκλοφορίας (Κ.Α.Κ.) φαρμακευτικών προϊόντων ή φαρμακευτικές εταιρείες συμφηφίζεται, σύμφωνα με τα οριζόμενα στα άρθρα 22Α και 23 του ν. 4172/2013 (Α’ 167), με το ποσό που αντιστοιχεί σε: α) ποσοστό επί των δαπανών έρευνας και ανάπτυξης, περιλαμβανομένων των δαπανών για κλινικές δοκιμές, και οι οποίες συνδέονται άμεσα με δραστηριότητες έρευνας και ανάπτυξης συγκεκριμένης στόχευσης και αιτιολογίας, β) ποσοστό επί των δαπανών που αντιστοιχούν σε επενδυτικά σχέδια ανάπτυξης προϊόντων, ή υπηρεσιών ή γραμμών παραγωγής.

Με κοινή απόφαση των Υπουργών Οικονομικών, Ανάπτυξης και Επενδύσεων και Υγείας καθορίζονται οι ειδικότεροι όροι, οι προϋποθέσεις, καθώς κάθε ζήτημα σχετικό με την εφαρμογή και υλοποίηση της παρούσας διάταξης», (σχετικό ΦΕΚ δημοσιευμένο τον Δεκέμβριο του 2020, σχετικά με την “Διαδικασία, όροι και προϋποθέσεις συμφηφισμού αυτόματης επιστροφής φαρμακευτικής δαπάνης με ποσοστά επί των δαπανών έρευνας και ανάπτυξης και των δαπανών επενδυτικών σχεδίων ανάπτυξης προϊόντων ή υπηρεσιών ή γραμμών παραγωγής - Καθορισμός ανώτατου ποσού για τις δαπάνες του έτους 2020”).

Τη συγκεκριμένη χρονιά, από τα συνολικά 13 Δελτία Τύπου που εξέδωσε η ΠΕΦ, τα 5 είχαν έστω μία αναφορά στα clawback και rebate. Βασικό σημείο αναφοράς υπήρξε η ικανοποίηση από την εφαρμογή της εν λόγω διάταξης, καθώς σύμφωνα με τον Πρόεδρο της ΠΕΦ, κ. Θ. Τρύφων, “για πρώτη φορά τα τελευταία χρόνια, το 2019 και το 2020 δόθηκαν κίνητρα στην ελληνική φαρμακοβιομηχανία για επενδύσεις”, με αποτέλεσμα η ΠΕΦ, να χαιρετίζει την εν λόγω απόφαση της Κυβέρνησης. Συνολικά, το πλήθος των δημοσιευμένων Δελτίων Τύπου σχετικά με τα Clawbacks και Rebates, συνιστά κατά προσέγγιση το 1/3 της συνολικής επικοινωνιακής δραστηριότητας της ΠΕΦ (ως προς την δημοσίευση Δελτίων Τύπου).

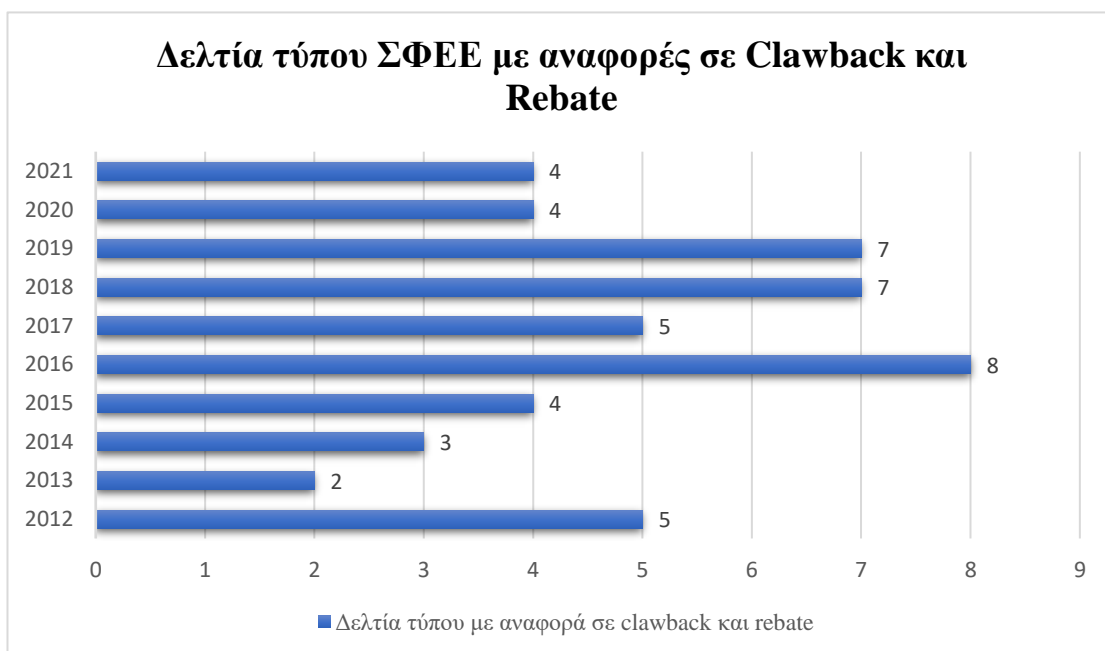
Πιο συγκεκριμένα, το 2013, ένα έτος μετά την επιβολή των μέτρων του Clawback και Rebate, τα δελτία τύπου με σχετικές αναφορές είναι τρία, σε σύνολο 14 δελτίων τύπου, που εκδόθηκαν από τον φορέα. Σε παρόμοιους αριθμούς κυμαίνονται και τα επόμενα έτη (ενδεικτικά 2 δελτία τύπου το 2015 και 5 το 2018). Το 2017 υπερτερεί σε παρουσία δημοσιευμάτων, με οκτώ δελτία τύπου να σχετίζονται με τα Clawback και rebate. Κατά το παραχώδες έτος 2021, οπότε και εισήχθη η ρύθμιση περί συμψηφισμού αυτόματης επιστροφής φαρμακευτικής δαπάνης με τις δαπάνες έρευνας και ανάπτυξης, τα δελτία τύπου της ΠΕΦ ανέρχονται σε πέντε.

3.2 Ανάλυση δελτίων τύπου Συνδέσμου Φαρμακευτικών Επιχειρήσεων Ελλάδος (2012-2021)

Πραγματοποιήθηκε καταγραφή του συνόλου των Δελτίων Τύπου, τα οποία έχουν εκδοθεί από το αρμόδιο τμήμα επικοινωνίας του ΣΦΕΕ, κατά το χρονικό διάστημα 2012 έως και 2021 και έχουν ληφθεί από την επίσημη ιστοσελίδα του φορέα. Ο συνολικός αριθμός των δελτίων τύπου ανέρχεται σε 188. Στη συνέχεια, καταγράφηκαν και μελετήθηκαν όλα εκείνα τα δελτία τύπου, σχετικά με τις υποχρεωτικές εκπτώσεις και τις αυτόματες επιστροφές προς μελέτη και ανάλυση. Πιο συγκεκριμένα, έγκυρο για την μελέτη θεωρήθηκε κάθε δελτίο τύπου, το οποίο είχε έστω μία αναφορά των όρων «Clawback», «Rebate», «αυτόματες επιστροφές», «υποχρεωτικές εκπτώσεις». Μετά από μελέτη των 188 δελτίων τύπου, παρατηρήθηκε πως το 26,06% είχαν οποιαδήποτε αναφορά στα μέτρα του Clawback και του rebate, ήτοι 49 δελτία τύπου. Τα δελτία τύπου που αφορούν στα clawback και rebate συνιστούν κατά προσέγγιση το 1/4 του συνόλου των δελτίων τύπου που εκδόθηκαν από τον φορέα. Αξίζει να σημειωθεί πως το έτος 2012, κατά το οποίο εφαρμόστηκαν για πρώτη φορά τα 2 μέτρα, δημοσιεύθηκαν 5 δελτία τύπου με σχετικές αναφορές.

Πιο συγκεκριμένα, τα δελτία τύπου με οποιαδήποτε αναφορά στο Clawback και Rebate, κατ' έτος:

- 2012: 5/22
- 2013: 2/16
- 2014: 3/25
- 2015: 4/12
- 2016: 8/21
- 2017: 5/21
- 2018: 7/19
- 2019: 7/18
- 2020: 4/14
- 2021: 4/20

Γράφημα 3.4: Δελτία τύπου ΣΦΕΕ με αναφορές σε Clawback και Rebate

Μία ακόμη σημαντική συνιστώσα του σχήματος κωδικοποίησης αποτελεί η έκταση των δημοσιευμάτων. Όπως έχει ήδη αναφερθεί, η έκταση ενός δημοσιεύματος αποτελεί κρίσιμο παράγοντα, ο οποίος καθορίζει το επίπεδο της αποτελεσματικότητας μετάδοσης του μηνύματος. Τα δημοσιεύματα κατατάσσονται σε τρεις κατηγορίες, αναλόγως του αριθμού των λέξεων από τις οποίες αποτελούνται: ελάσσονα, τα οποία περιλαμβάνουν δημοσιεύματα, που αποτελούνται έως και 250 λέξεις, μεσαία, τα οποία περιλαμβάνουν δημοσιεύματα που αποτελούνται από 250 έως και 500 λέξεις, και τα μεγάλα, τα οποία περιλαμβάνουν δημοσιεύματα άνω των 500 λέξεων. Στον παρακάτω πίνακα, καταγράφεται ο αριθμός των λέξεων και η σχετική κατάταξη των δελτίων τύπου, που τέθηκαν υπό μελέτη (σε χρονολογική σειρά).

Ημερομηνία	Τίτλος δημοσιεύματος	Αριθμός λέξεων	Κατηγορία έκτασης
14/02/2012	Δελτίο τύπου που εξέδωσε ο ΣΦΕΕ με θέμα τη συσσώρευση χρεών στο ΙΚΑ και τα στρατιωτικά νοσοκομεία	450	Μεσαίας έκτασης
05/07/2012	2 άμεσες προτεραιότητες για να μείνει όρθιο το σύστημα Υγείας και ο Ασθενής να επανακτήσει τη χαμένη του αξιοπρέπεια	1436	Μεγάλης έκτασης
18/07/2012	Η Φαρμακευτική Δαπάνη εντός των στόχων του Μνημονίου, 1,6 δις τα χρέη των Ταμείων και Νοσοκομείων στη Φαρμακοβιομηχανία	836	Μεγάλης έκτασης
11/09/2012	ΣΦΕΕ: Τολμηρές παρεμβάσεις για επίλυση των προβλημάτων στην Υγεία	512	Μεγάλης έκτασης
25/09/2012	ΣΦΕΕ: «Ζητάμε συνάντηση με τον Πρωθυπουργό. Δεν πάει άλλο!»	336	Μεσαίας έκτασης
14/11/2013	Στηρίξτε τη φαρμακευτική περίθαλψη για τους Έλληνες ασθενείς	1712	Μεγάλης έκτασης
26/11/2013	Όχι άλλη μείωση και άλλα οριζόντια μέτρα που υποβαθμίζουν το επίπεδο της φαρμακευτικής περίθαλψης των Ελλήνων ασθενών	264	Μεσαίας έκτασης
27/03/2014	Η Ελλάδα χρειάζεται μεταρρύθμιση νοοτροπίας και πλεόνασμα θάρρους για δομικές μεταρρυθμίσεις στην Υγεία	590	Μεγάλης έκτασης
04/04/2014	Το κράτος πρέπει να εγγυηθεί τις ελάχιστες προϋποθέσεις μιας βιώσιμης φαρμακευτικής περίθαλψης	551	Μεγάλης έκτασης

Ημερομηνία	Τίτλος δημοσιεύματος	Αριθμός λέξεων	Κατηγορία έκτασης
16/09/2014	Κράτος εν κράτει οι αποφάσεις του Υπουργού Υγείας κατά της Δημόσιας Υγείας και της Επιχειρηματικότητας	1120	Μεγάλης έκτασης
11/02/2015	Εκδήλωση ΣΦΕΕ για το Νέο Έτος: Δέσμευση για στήριξη του Κοινωνικού Κράτους και της ποιότητας ζωής των ασθενών μέσω των καινοτόμων φαρμάκων και των επενδύσεων	785	Μεγάλης έκτασης
20/03/2015	Γενική Συνέλευση ΣΦΕΕ: Ψήφισμα και Αποτελέσματα Εκλογών	558	Μεγάλης έκτασης
04/06/2015	Μια νέα σελίδα εποικοδομητικής συνεργασίας μεταξύ ΥΥ και ΣΦΕΕ	458	Μεσαίας έκτασης
31/12/2015	Ανακοίνωση ΣΦΕΕ για τη διαδικασία ανατιμολόγησης φαρμάκων	336	Μεσαίας έκτασης
29/01/2016	Δελτίο Τύπου ΣΦΕΕ με αφορμή την εκδήλωση για την κοπή της πρωτοχρονιάτικης πίτας	695	Μεγάλης έκτασης
23/02/2016	Η συνεργασία Πολιτείας – Φαρμακευτικού Κλάδου οδήγησε σε αναπτυξιακό άλμα την Ισπανία και η απουσία της σε στασιμότητα την Ελλάδα	584	Μεγάλης έκτασης
18/03/2016	Το Φάρμακο: για ένα βιώσιμο Σύστημα Δημόσιας Υγείας, για την ανάπτυξη και την εξωστρέφεια της ελληνικής οικονομίας	906	Μεγάλης έκτασης
20/03/2016	Ψήφισμα Γενικής Συνέλευσης ΣΦΕΕ	907	Μεγάλης έκτασης

Ημερομηνία	Τίτλος δημοσιεύματος	Αριθμός λέξεων	Κατηγορία έκτασης
2016	Η φαρμακοβιομηχανία αδυνατεί να υποκαταστήσει το έργο της Πολιτείας στην φαρμακευτική κάλυψη των ευάλωτων ομάδων	336	Μεσαίας έκτασης
15/07/2016	Συνάντηση ΣΦΕΕ – ΠΕΦ με Υπουργό Υγείας: Συνεργασία Πολιτείας και Φαρμακοβιομηχανίας για την εξεύρεση λύσεων προς όφελος του Έλληνα ασθενή	419	Μεσαίας έκτασης
08/12/2016	Επικίνδυνα για τους ασθενείς, αλλά και τη βιωσιμότητα των φαρμακευτικών εταιριών τα μέτρα που προωθεί το Υπουργείο Υγείας	338	Μεσαίας έκτασης
14/12/2016	Κόφτης στην ελπίδα για τους ασθενείς τα νέα μέτρα του Υπουργείου Υγείας	1029	Μεγάλης έκτασης
20/02/2017	Πρώτη φορά απαγορευτικό στην ελπίδα των Ελλήνων ασθενών	869	Μεγάλης έκτασης
16/03/2017	Ψήφισμα Γενικής Συνέλευσης ΣΦΕΕ	846	Μεγάλης έκτασης
04/05/2017	Έντονη δυσαρέσκεια για τα νέα μέτρα	208	Ελάσσονος έκτασης
30/06/2017	Έντονη αντίθεση του ΣΦΕΕ στο νέο μηχανισμό υπολογισμού της υπέρβασης (clawback) και ανησυχία για τις εξελίξεις	331	Μεσαίας έκτασης
2017	Η Ελλάδα πρωταγωνιστεί αρνητικά επιβάλλοντας επιβάρυνση τρεις φορές πάνω από τον Ευρωπαϊκό μέσο όρο στις φαρμακευτικές εταιρίες!	347	Μεσαίας έκτασης
24/01/2018	Να βρεθούν νέες ισορροπίες στο φάρμακο!	961	Μεγάλης έκτασης

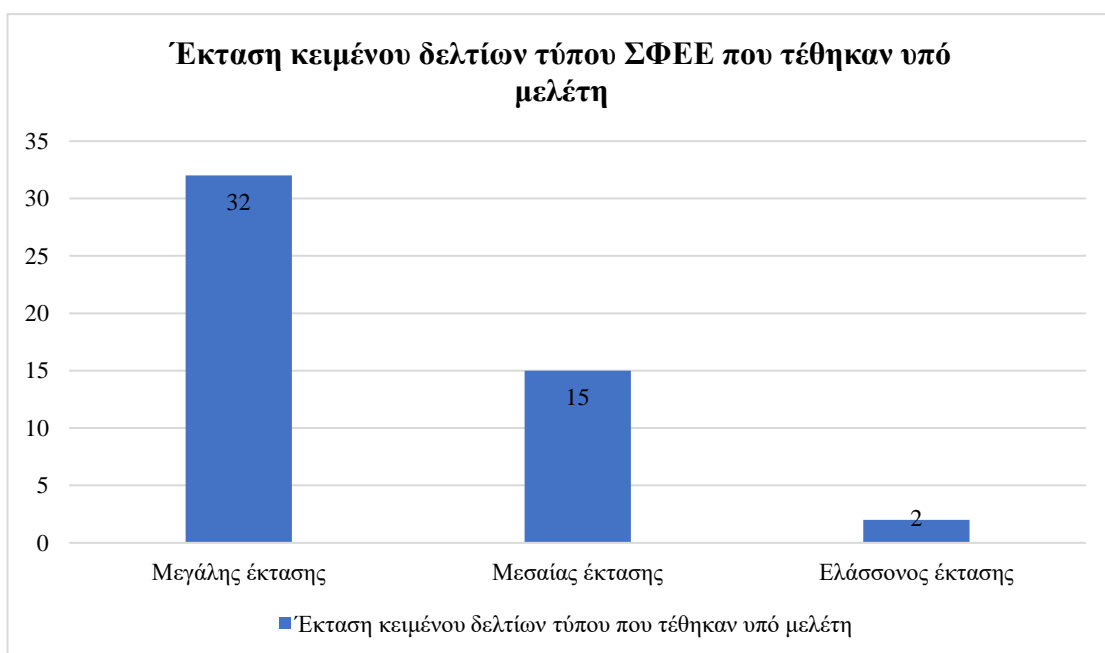
Ημερομηνία	Τίτλος δημοσιεύματος	Αριθμός λέξεων	Κατηγορία έκτασης
2018	Ανακοίνωση ΣΦΕΕ – PIF με αφορμή τις τελευταίες εξελίξεις στο χώρο του φαρμάκου	2122	Μεγάλης έκτασης
23/03/2018	Φαρμακευτικός κλάδος: Αρωγός Ελπίδας και προστασίας για τους ασθενείς. Πυλώνας ανάπτυξης και δημιουργίας για την Ελληνική οικονομία.	942	Μεγάλης έκτασης
03/04/2018	Η νέα διαδικτυακή πλατφόρμα ΕΟΠΥΥ προς τη σωστή κατεύθυνση	248	Ελάσσονος έκτασης
13/06/2018	Πολυνομοσχέδιο: Τροχοπέδη στις μεταρρυθμίσεις και στην ανάπτυξη	583	Μεγάλης έκτασης
26/09/2018	Ανακοίνωση ΣΦΕΕ για τα ευρήματα ελέγχων του ΕΟΠΥΥ στην αγορά	260	Μεσαίας έκτασης
19/12/2018	Αντίδραση του ΣΦΕΕ στις δηλώσεις του Υπουργού Υγείας στη Βουλή για τον Προϋπολογισμό 2019 για το φάρμακο	342	Μεσαίας έκτασης
30/01/2019	Κοπή πίτας ΣΦΕΕ: Το 2019 να είναι χρονιά συνεργασίας με γνώμονα το όφελος των ασθενών και όραμα την ανάπτυξη	824	Μεγάλης έκτασης
01/04/2019	Προβλεψιμότητα συνυπευθυνότητα και άμεση υλοποίηση των μεταρρυθμίσεων είναι οι απαραίτητες προϋποθέσεις για τη βιωσιμότητα και την ανάπτυξη της φαρμακοβιομηχανίας	842	Μεγάλης έκτασης
22/04/2019	“Η φαρμακευτική αγορά στην Ελλάδα: Γεγονότα και Στοιχεία 2018” Οι αριθμοί δείχνουν ότι βγήκαμε από τα μνημόνια, αλλά όχι από την κρίση	714	Μεγάλης έκτασης

Ημερομηνία	Τίτλος δημοσιεύματος	Αριθμός λέξεων	Κατηγορία έκτασης
07/06/2019	Ανακοίνωση ΣΦΕΕ για Έκθεση Κομισιόν του Ιουνίου 2019	534	Μεγάλης έκτασης
30/07/2018	Πρώτη συνάντηση ΣΦΕΕ – Υπουργείου Υγείας: Συνεργασία για βιώσιμη ανάπτυξη προς όφελος του ασθενή	303	Μεσαίας έκτασης
09/09/2019	Δήλωση ΣΦΕΕ για τις εξαγγελίες του Πρωθυπουργού στη ΔΕΘ: Ένα μικρό βήμα προς τη σωστή κατεύθυνση	334	Μεσαίας έκτασης
16/12/2019	Έκτακτη Γενική Συνέλευση ΣΦΕΕ – Ψήφισμα	539	Μεγάλης έκτασης
29/01/2020	Κοπή πίτας ΣΦΕΕ: Ωρα να αλλάξουμε σελίδα!	824	Μεγάλης έκτασης
28/05/2020	Διαδικτυακή Συνέντευξη Τύπου ΣΦΕΕ	953	Μεγάλης έκτασης
22/06/2020	Διαδικτυακή Συνέντευξη Τύπου ΙΟΒΕ- ΣΦΕΕ	1512	Μεγάλης έκτασης
30/06/2020	Γενική Συνέλευση ΣΦΕΕ – Ψήφισμα	746	Μεγάλης έκτασης
12/05/2021	Ο ΣΦΕΕ στο 6ο Οικονομικό Φόρουμ των Δελφών Πρέπει να αναπτύξουμε μια κουλτούρα εθνικής καινοτομίας, να αυξήσουμε τα κίνητρα για την προσέλκυση επενδύσεων και ταυτόχρονα να βελτιώσουμε τη χρηματοδότηση του συστήματος, ώστε να γίνει πιο βιώσιμο	312	Μεσαίας έκτασης

Ημερομηνία	Τίτλος δημοσιεύματος	Αριθμός λέξεων	Κατηγορία έκτασης
24/06/2021	«Η φαρμακευτική αγορά στην Ελλάδα: Γεγονότα και Στοιχεία 2020» Πανδημία, δημογραφικό και οι άλλες μεγάλες προκλήσεις	1412	Μεγάλης έκτασης
13/07/2021	Κλινική Έρευνα: Μια μεγάλη ευκαιρία για τους ασθενείς και την οικονομία	938	Μεγάλης έκτασης
21/09/2021	Πρώτη συνάντηση εκπροσώπων του φαρμάκου με το νέο Υπουργό Υγείας	1073	Μεγάλης έκτασης

Πίνακας 3.3: Δελτία τύπου και κατηγοριοποίηση με βάση την έκτασή τους.

Από την παραπάνω καταγραφή προκύπτει πως η πλειοψηφία των δελτίων τύπου που εξέδωσε ο ΣΦΕΕ είναι μεγάλης έκτασης (32) και πιο συγκεκριμένα, με αξιοσημείωτη διαφορά από τα μεσαίας και ελάσσονος έκτασης. Τα μεσαία δελτία τύπου ανέρχονται σε 15 και τα ελάσσονος έκτασης σε 2.

Γράφημα 3.5: Έκταση κειμένου δελτίων τύπου ΣΦΕΕ που τέθηκαν υπό μελέτη

Η επιλογή αυτή ενδεχομένως να επηρεάζει την αποτελεσματικότητα των εν λόγω δελτίων τύπου και κατ' επέκταση την μετάδοση του μηνύματος στο κοινό, λαμβάνοντας υπόψη πως ένα μεσαίου μεγέθους δελτίο τύπου έχει περισσότερες πιθανότητες να λάβει την απαραίτητη προσοχή. Ωστόσο, η κατάλληλη έκταση ενός δελτίου τύπου, μπορεί να καθορίζεται από ποικίλους παράγοντες, όπως το είδος του κοινού στο οποίο απευθύνεται και τις ειδικές συνθήκες υπό τις οποίες δημοσιεύεται.

Ο τίτλος του δημοσιεύματος αποτελεί μία ακόμη μεταβλητή που τέθηκε υπό διερεύνηση. Ο τίτλος διαδραματίζει καθοριστικό ρόλο στην προσέλκυση της προσοχής του αναγνώστη και στην αποτελεσματική μεταφορά του μηνύματος. Μπορεί να αποτυπώσει την βαρύτητα του θέματος αναφοράς, υποβαθμίζοντας ή δίνοντας ιδιαίτερη έμφαση στη σημασία του. Θα πρέπει να είναι σαφής και συνοπτικός, αντικατοπτρίζοντας με ακρίβεια το περιεχόμενο του δελτίου τύπου. Στο πλαίσιο της παρούσας μελέτης, στον Πίνακα 3.4, καταγράφηκαν οι τίτλοι των δελτίων τύπου, που δημοσιεύθηκαν από το αρμόδιο τμήμα επικοινωνίας του ΣΦΕΕ (2012-2021) και η θέση τους σε σχέση με το θέμα του δημοσιεύματος (θετική, αρνητική, ουδέτερη). Σύμφωνα με τον πίνακα: εκ του συνόλου των 49 δελτίων τύπου, 20 δελτία τύπου φέρουν τίτλο με ουδέτερη στάση προς το θέμα, 13 δελτία τύπου φέρουν τίτλο με θετική στάση, ενώ 16 δελτία τύπου διαθέτουν τίτλο, με αρνητική θέση.

Τίτλος δημοσιεύματος	Έτος	Θέση τίτλου σε σχέση με την είδηση
Δελτίο τύπου που εξέδωσε ο ΣΦΕΕ με θέμα τη συσσώρευση χρεών στο ΙΚΑ και τα στρατιωτικά νοσοκομεία	2012	Ουδέτερη
2 άμεσες προτεραιότητες για να μείνει όρθιο το σύστημα Υγείας και ο Ασθενής να επανακτήσει τη χαμένη του αξιοπρέπεια	2012	Αρνητική
Η Φαρμακευτική Δαπάνη εντός των στόχων του Μνημονίου, 1,6 δις τα χρέη των Ταμείων και Νοσοκομείων στη Φαρμακοβιομηχανία	2012	Ουδέτερη

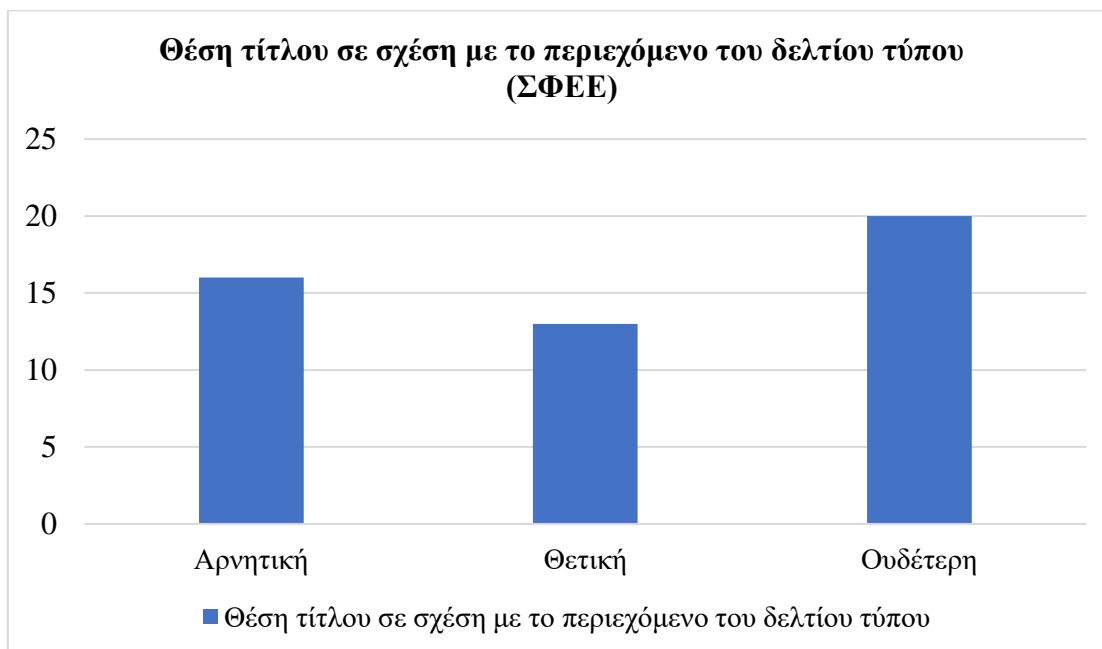
Τίτλος δημοσιεύματος	Έτος	Θέση τίτλου σε σχέση με την είδηση
ΣΦΕΕ: Τολμηρές παρεμβάσεις για επίλυση των προβλημάτων στην Υγεία	2012	Θετική
ΣΦΕΕ: «Ζητάμε συνάντηση με τον Πρωθυπουργό. Δεν πάει άλλο!»	2012	Αρνητική
Στηρίζετε τη φαρμακευτική περίθαλψη για τους Έλληνες ασθενείς	2013	Ουδέτερη
Όχι άλλη μείωση και άλλα οριζόντια μέτρα που υποβαθμίζουν το επίπεδο της φαρμακευτικής περίθαλψης των Ελλήνων ασθενών	2013	Αρνητική
Κράτος εν κράτει οι αποφάσεις του Υπουργού Υγείας κατά της Δημόσιας Υγείας και της Επιχειρηματικότητας	2014	Αρνητική
Το κράτος πρέπει να εγγυηθεί τις ελάχιστες προϋποθέσεις μιας βιώσιμης φαρμακευτικής περίθαλψης	2014	Ουδέτερη
Η Ελλάδα χρειάζεται μεταρρύθμιση νοοτροπίας και πλεόνασμα θάρρους για δομικές μεταρρυθμίσεις στην Υγεία	2014	Θετική
Ανακοίνωση ΣΦΕΕ για τη διαδικασία ανατιμολόγησης φαρμάκων	2015	Ουδέτερη
Μια νέα σελίδα εποικοδομητικής συνεργασίας μεταξύ ΥΥ και ΣΦΕΕ	2015	Θετική
Γενική Συνέλευση ΣΦΕΕ: Ψήφισμα και Αποτελέσματα Εκλογών	2015	Ουδέτερη
Εκδήλωση ΣΦΕΕ για το Νέο Έτος: Δέσμευση για στήριξη του Κοινωνικού Κράτους και της ποιότητας ζωής των ασθενών μέσω των καινοτόμων φαρμάκων και των επενδύσεων	2015	Θετική
Κόφτης στην ελπίδα για τους ασθενείς τα νέα μέτρα του Υπουργείου Υγείας	2016	Αρνητική

Τίτλος δημοσιεύματος	Έτος	Θέση τίτλου σε σχέση με την είδηση
Επικίνδυνα για τους ασθενείς, αλλά και τη βιωσιμότητα των φαρμακευτικών εταιριών τα μέτρα που προωθεί το Υπουργείο Υγείας	2016	Αρνητική
Συνάντηση ΣΦΕΕ – ΠΕΦ με Υπουργό Υγείας: Συνεργασία Πολιτείας και Φαρμακοβιομηχανίας για την εξεύρεση λύσεων προς όφελος του Έλληνα ασθενή	2016	Θετική
Η φαρμακοβιομηχανία αδυνατεί να υποκαταστήσει το έργο της Πολιτείας στην φαρμακευτική κάλυψη των ευάλωτων ομάδων	2016	Αρνητική
Ψήφισμα Γενικής Συνέλευσης ΣΦΕΕ	2016	Ουδέτερη
Το Φάρμακο: για ένα βιώσιμο Σύστημα Δημόσιας Υγείας, για την ανάπτυξη και την εξωστρέφεια της ελληνικής οικονομίας	2016	Ουδέτερη
Η συνεργασία Πολιτείας – Φαρμακευτικού Κλάδου οδήγησε σε αναπτυξιακό άλμα την Ισπανία και η απουσία της σε στασιμότητα την Ελλάδα	2016	Αρνητική
Δελτίο Τύπου ΣΦΕΕ με αφορμή την εκδήλωση για την κοπή της πρωτοχρονιάτικης πίτας	2016	Ουδέτερη
Η Ελλάδα πρωταγωνιστεί αρνητικά επιβάλλοντας επιβάρυνση τρεις φορές πάνω από τον Ευρωπαϊκό μέσο όρο στις φαρμακευτικές εταιρίες!	2017	Αρνητική
Έντονη αντίθεση του ΣΦΕΕ στο νέο μηχανισμό υπολογισμού της υπέρβασης (clawback) και ανησυχία για τις εξελίξεις	2017	Αρνητική
Έντονη δυσαρέσκεια για τα νέα μέτρα	2017	Αρνητική
Ψήφισμα Γενικής Συνέλευσης ΣΦΕΕ	2017	Ουδέτερη

Τίτλος δημοσιεύματος	Έτος	Θέση τίτλου σε σχέση με την είδηση
Πρώτη φορά απαγορευτικό στην ελπίδα των Ελλήνων ασθενών	2017	Αρνητική
Αντίδραση του ΣΦΕΕ στις δηλώσεις του Υπουργού Υγείας στη Βουλή για τον Προϋπολογισμό 2019 για το φάρμακο	2018	Αρνητική
Ανακοίνωση ΣΦΕΕ για τα ευρήματα ελέγχων του ΕΟΠΥΥ στην αγορά	2018	Ουδέτερη
Πολυνομοσχέδιο: Τροχοπέδη στις μεταρρυθμίσεις και στην ανάπτυξη	2018	Αρνητική
Η νέα διαδικτυακή πλατφόρμα ΕΟΠΥΥ προς τη σωστή κατεύθυνση	2018	Θετική
Φαρμακευτικός κλάδος: Αρωγός Ελπίδας και προστασίας για τους ασθενείς. Πυλώνας ανάπτυξης και δημιουργίας για την Ελληνική οικονομία.	2018	Θετική
Ανακοίνωση ΣΦΕΕ – ΡΙΦ με αφορμή τις τελευταίες εξελίξεις στο χώρο του φαρμάκου	2018	Ουδέτερη
Να βρεθούν νέες ισορροπίες στο φάρμακο!	2018	Αρνητική
Έκτακτη Γενική Συνέλευση ΣΦΕΕ – Ψήφισμα	2019	Ουδέτερη
Δήλωση ΣΦΕΕ για τις εξαγγελίες του Πρωθυπουργού στη ΔΕΘ: Ένα μικρό βήμα προς τη σωστή κατεύθυνση	2019	Θετική
Πρώτη συνάντηση ΣΦΕΕ – Υπουργείου Υγείας: Συνεργασία για βιώσιμη ανάπτυξη προς όφελος του ασθενή	2019	Θετική
Ανακοίνωση ΣΦΕΕ για Έκθεση Κομισιόν του Ιουνίου 2019	2019	Ουδέτερη

Τίτλος δημοσιεύματος	Έτος	Θέση τίτλου σε σχέση με την είδηση
“Η φαρμακευτική αγορά στην Ελλάδα: Γεγονότα και Στοιχεία 2018” Οι αριθμοί δείχνουν ότι βγήκαμε από τα μνημόνια, αλλά όχι από την κρίση	2019	Αρνητική
Προβλεψιμότητα συνυπευθυνότητα και άμεση υλοποίηση των μεταρρυθμίσεων είναι οι απαραίτητες προϋποθέσεις για τη βιωσιμότητα και την ανάπτυξη της φαρμακοβιομηχανίας	2019	Ουδέτερη
Κοπή πίτας ΣΦΕΕ: Το 2019 να είναι χρονιά συνεργασίας με γνώμονα το όφελος των ασθενών και όραμα την ανάπτυξη	2019	Θετική
Κοπή πίτας ΣΦΕΕ: Ώρα να αλλάξουμε σελίδα!	2020	Θετική
Διαδικτυακή Συνέντευξη Τύπου ΣΦΕΕ	2020	Ουδέτερη
Διαδικτυακή Συνέντευξη Τύπου IOBE- ΣΦΕΕ	2020	Ουδέτερη
Γενική Συνέλευση ΣΦΕΕ – Ψήφισμα	2020	Ουδέτερη
Ο ΣΦΕΕ στο 6ο Οικονομικό Φόρουμ των Δελφών Πρέπει να αναπτύξουμε μια κουλτούρα εθνικής καινοτομίας, να αυξήσουμε τα κίνητρα για την προσέλκυση επενδύσεων και ταυτόχρονα να βελτιώσουμε τη χρηματοδότηση του συστήματος, ώστε να γίνει πιο βιώσιμο	2021	Θετική
«Η φαρμακευτική αγορά στην Ελλάδα: Γεγονότα και Στοιχεία 2020» Πανδημία, δημογραφικό και οι άλλες μεγάλες προκλήσεις	2021	Ουδέτερη
Κλινική Έρευνα: Μια μεγάλη ευκαιρία για τους ασθενείς και την οικονομία	2021	Θετική
Πρώτη συνάντηση εκπροσώπων του φαρμάκου με το νέο Υπουργό Υγείας	2021	Ουδέτερη

Πίνακας 3.4: Τίτλοι δελτίων τύπου του ΣΦΕΕ, που μελετήθηκαν και κατάταξη αυτών ως προς την θέση τους απέναντι στην είδηση.

Γράφημα 3.6: Θέση τίτλου σε σχέση με το περιεχόμενο του δελτίου τύπου (ΣΦΕΕ)

Κατόπιν της μελέτης των 49 δελτίων τύπου, παρατηρείται πως ο λόγος είναι αρκετά δομημένος και σε ορισμένες περιπτώσεις μακροπερίοδος. Τα δελτία τύπου διαθέτουν ξεκάθαρη και σαφή δομή, ενώ η γλώσσα που χρησιμοποιείται είναι σε αρκετές περιπτώσεις επιτηδευμένη, με χρήση τεχνικών όρων. Επιπρόσθετα, ο λόγος μπορεί να χαρακτηριστεί εμφατικός, με σκοπό την ανάδειξη των βασικών σημείων που απασχολούν (δυσμενείς συνθήκες κλάδου, απειλή προς την βιωσιμότητα της φαρμακοβιομηχανίας). Το Δελτίο Τύπου “Ανακοίνωση ΣΦΕΕ – PIF με αφορμή τις τελευταίες εξελίξεις στο χώρο του φαρμάκου”, (2018) αποτελεί ένα παράδειγμα μακροσκελούς κειμένου, με καλά δομημένο λόγο, και ανήσυχο τόνο, καθώς επισημαίνεται η ανάγκη ρεαλιστικών παρεμβάσεων για τη βελτίωση του συστήματος υγείας και τη διασφάλιση του δικαιώματος πρόσβασης στην υγειονομική περίθαλψη για όλους τους πολίτες. Ο συγγραφέας παραθέτει τεκμηριωμένα τις θέσεις του σχετικά με το πλαίσιο υπό το οποίο λειτουργεί η εγχώρια φαρμακοβιομηχανία. Συνοψίζει τασσόμενος υπέρ συγκεκριμένων μεταρρυθμίσεων, απαραίτητων για την “ίαση του δημόσιου συστήματος Υγείας”.

Η γλώσσα είναι επίσημη και το ύφος αρκετά επιτηδευμένο, με την χρήση δεδομένων και όρων, που αποσκοπούν στην σαφή μεταφορά του μηνύματος. Ο συγγραφέας του κειμένου ξεκινά με σαφή δήλωση του ζητήματος υπό εξέταση και στη συνέχεια παρουσιάζεται μία σειρά σημείων για την υποστήριξη των επιχειρημάτων του. Οι πληροφορίες παρουσιάζονται με σαφή τρόπο, ενώ επισημαίνεται η σημασία της λήψης μεταρρυθμιστικών αποφάσεων με βάση δεδομένα, γεγονότα και συγκεκριμένα στοιχεία. Η χρήση δεδομένων και εξειδικευμένων όρων που σχετίζονται με τον φαρμακευτικό τομέα προσδίδει αξιοπιστία, ενώ το σαφές και συνοπτικό ύφος γραφής συμβάλλει στην αποτελεσματική μεταφορά του μηνύματος. Το κείμενο φαίνεται να απευθύνεται τόσο στο ευρύ κοινό, όσο και στους επαγγελματίες υγείας και τους ειδικούς του χώρου. Σε αρκετά σημεία, ο λόγος είναι συναισθηματικά φορτισμένος, με ένταση αντίστοιχη της βαρύτητας του ζητήματος της εφαρμογής των μέτρων του Clawback και rebate. Παρατηρείται προσπάθεια κατασκευής ενός κλίματος ανασφάλειας, τόσο σε σχέση με την βιωσιμότητα της φαρμακοβιομηχανίας στην Ελλάδα, όσο και ως προς την πρόσβαση των ασθενών σε φάρμακα. Ενδεικτικά, αναφέρεται πως *“τα νέα μέτρα απειλούν τη βιωσιμότητα του φαρμακευτικού κλάδου που εδώ και καιρό λειτουργεί πάνω από τα όρια αντοχών του”* (*“Κόφτης στην ελπίδα για τους ασθενείς τα νέα μέτρα του Υπουργείου Υγείας”, 14/12/2016*). Το κλίμα αυτό επιτυγχάνεται με την χρήση λέξεων και φράσεων, οι οποίες επαναλαμβάνονται σε αρκετά σημεία και αναφέρονται παρακάτω:

- Άδικο
- Καταστροφικό
- Τιμωρία (ή τιμωρούν)
- Συνθήκες εξόντωσης
- Φοροεισπρακτικά (μέτρα)
- Εξαθλίωση
- Επικίνδυνα
- Υπονόμευση (υπονομεύουν)

Τέλος, σε μεγάλο μέρος των δελτίων τύπου επικρατεί η χρήση μεταφορικού λόγου (“...εξορίζουν την καινοτομία”, “...οφείλει την «επιτυχία» της στο *Clawback*”). Το ύφος είναι έντονο και συναισθηματικά φορτισμένο, προκειμένου να αναδειχθούν οι επικίνδυνες επιπτώσεις των νέων μέτρων, τόσο στην πρόσβαση των ασθενών στις κατάλληλες θεραπείες, όσο και στην βιωσιμότητα του φαρμακευτικού κλάδου. Επιχειρείται η αποτύπωση του κλίματος πανικού και ανασφάλειας, που συνοδεύει τα υφιστάμενα μέτρα φαρμακευτικής πολιτικής, ενώ επισημαίνεται ο άδικος χαρακτήρας των *Clawback & rebate*. Στο δελτίο τύπου με τίτλο “*Να βρεθούν νέες ισορροπίες στο φάρμακο!*” (24/01/2018) συνοψίζονται οι ανησυχίες του ΣΦΕΕ για την κατάσταση που επικρατεί στην φαρμακοβιομηχανία, ενόψει ενός έτους με αναγκαίες μεταρρυθμίσεις. Χρησιμοποιούνται μικρές προτάσεις, ώστε να μεταφερθεί με σαφήνεια το μήνυμα του συγγραφέα. Ταυτόχρονα, ο λόγος είναι αρκετά emphatic (“...οι Έλληνες ασθενείς έχουν γίνει θεατές της θεσμοθέτησης μιας σειράς επικίνδυνων πολιτικών υγείας...”, “Αναδεικνύοντας την απόγνωση των φαρμακευτικών επιχειρήσεων και την έλλειψη αντοχών εξαιτίας της πρωτοφανούς επιβάρυνσής τους...”), ειδικότερα με την χρήση έντονης γλώσσας (“απόγνωση”, “οδυνηρές επιπτώσεις”). Η γλώσσα θα μπορούσε επίσης να χαρακτηριστεί επίσημη και περιλαμβάνει ορισμένους τεχνικούς όρους, γεγονός που αναδεικνύει πως το εν λόγω κείμενο δεν απευθύνεται, κατά κύριο λόγο, στο ευρύ κοινό. Επιπλέον, η επιλεγμένη χρήση λόγου έχει σκοπό να αναδείξει την ανησυχία του ΣΦΕΕ για την κατάσταση της εγχώριας φαρμακοβιομηχανίας στην Ελλάδα, ενώ αναδεικνύεται πως το μοντέλο τιμολόγησης και οι στρεβλώσεις στον τομέα επηρεάζουν αρνητικά την ανάπτυξη νέων φαρμάκων και την θεραπευτική αξία των υφιστάμενων.

3.3 Σύγκριση των δελτίων τύπου ΠΕΦ και ΣΦΕΕ

Οι βασικοί άξονες επί των οποίων, τόσο η ΠΕΦ όσο και ο ΣΦΕΕ, καταρτίζουν τη στρατηγική επικοινωνία τους συγκλίνουν σε βασικά σημεία αναφοράς, όπως είναι η «εξόντωση» της εγχώριας φαρμακοβιομηχανίας, στο πλαίσιο των αυστηρών Clawback και Rebate, και η ανάγκη για μεταρρυθμιστικές πολιτικές, σε σχέση με την φαρμακευτική δαπάνη. Οι δύο φορείς, με ανεξάρτητες αλλά και κοινές δράσεις δημοσιότητας, έχουν επιδιώξει την ευαισθητοποίηση του κοινού και των επαγγελματιών του κλάδου, σχετικά με τις βαρύτερες συνέπειες που έχουν επιφέρει οι διατάξεις αυτές στην λειτουργικότητα της φαρμακοβιομηχανίας, ενώ παράλληλα βαίνουν διαρκώς σε καίριες παρεμβάσεις, εκθέτοντας προτάσεις για εξυγίανση των σχετικών πολιτικών.

Στο πλαίσιο των δελτίων τύπων, που μελετήθηκαν για τους σκοπούς της παρούσας διπλωματικής εργασίας, παρατηρούνται ομοιότητες και διαφορές μεταξύ των προσεγγίσεων των δύο φορέων. Αρχικά, σε ό, τι αφορά στη συχνότητα δημοσίευσης δελτίων τύπου, σχετικών με τα Clawback και Rebate, δεν παρατηρούνται αξιοσημείωτες διαφορές, καθώς και στις 2 περιπτώσεις, τα συγκεκριμένα δελτία τύπου συνιστούν κατά προσέγγιση το 1/4 των συνολικών δελτίων τύπου, που δημοσιεύθηκαν από τον κάθε φορέα. Αξίζει ωστόσο να σημειωθεί, πως το έτος 2012, κατά το οποίο ξεκίνησε η εφαρμογή των διατάξεων, δεν καταγράφεται δελτίο τύπου της ΠΕΦ με σχετική αναφορά.

Η ανάδειξη του ζητήματος των επιπτώσεων που επιφέρουν οι δύο διατάξεις και απειλούν την βιωσιμότητα της φαρμακοβιομηχανίας συνιστά προφανώς κοινό στόχο των δύο φορέων, ο οποίος επιτυγχάνεται με τη συναισθηματική χροιά, η οποία αποδίδεται στα δελτία τύπου, που μελετήθηκαν. Επικρατεί η χρήση λέξεων και φράσεων, που συνδράμουν στην κατασκευή κλίματος ανασφάλειας και πανικού, όπως «τελειωτικό χτύπημα», «άδικο μέτρο», «εξορίζουν την καινοτομία» και πολλά ακόμη παρόμοια σημεία. Το κλίμα αυτό ενδυναμώνεται περαιτέρω με την χρήση τίτλων, οι οποίοι προδιαθέτουν κατά βάση αρνητικά τον αναγνώστη. Αναφορικά με την έκταση των κειμένων, σημειώνεται πως σε αντίθεση με τον ΣΦΕΕ, το αρμόδιο τμήμα επικοινωνίας της ΠΕΦ έχει επιλέξει κατά κύριο λόγο μεσαίας έκτασης δελτία τύπου, γεγονός που συνάδει και με τις συνήθειες πρακτικές σχετικά με τη σύνταξη ευανάγνωστων και αποτελεσματικών δελτίων τύπου.

Συνολικά, δεν παρατηρούνται σημαντικές διαφορές μεταξύ των δελτίων τύπου των δύο φορέων, και κατ' επέκταση των επιλογών που έχουν κάνει τα αρμόδια τμήματα επικοινωνίας τους, γύρω από αυτά.

Η συναισθηματική φόρτιση με την οποία είναι επενδυμένα τα κείμενα των υπό μελέτη δελτίων τύπου, είναι αναμενόμενη, δεδομένης της δύσκολης κατάστασης στην οποία έχει περιέλθει η φαρμακοβιομηχανία. Τόσο η ΠΕΦ, όσο και ο ΣΦΕΕ απευθύνουν καλέσματα προς την Πολιτεία για σύμπραξη, προτάσσοντας δομημένη επιχειρηματολογία, επισημαίνοντας παράλληλα την βαρύτητα της φαρμακοβιομηχανίας, ως πυλώνα ανάπτυξης για την εθνική οικονομία.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 4: ΣΥΖΗΤΗΣΗ

Τα ευρήματα, τα οποία καταγράφηκαν στο προηγούμενο κεφάλαιο, αφορούν στις παραμέτρους του σχήματος κωδικοποίησης της παρούσας μελέτης. Οι μεταβλητές αυτές μπορούν να συνοψιστούν στις εξής: έκταση δελτίων τύπου (αριθμός λέξεων), θέση τίτλου απέναντι στο μήνυμα, παρουσία έντονα φορτισμένων λέξεων και η συχνότητα δημοσίευσης δελτίων τύπου, αναφορικά με το Clawback και το Rebate. Το σχήμα κωδικοποίησης αναπτύχθηκε με βάση τις ανωτέρω παραμέτρους, οι οποίες κρίθηκε, πως μπορούν να προσφέρουν επαρκή αποτελέσματα για μία πρωταρχική προσέγγιση της επικοινωνιακής στρατηγικής του ΣΦΕΕ και της ΠΕΦ, σε σχέση με τα 2 αναφερόμενα μέτρα. Οι παράμετροι επιλέχθηκαν μετά από ανασκόπηση της σχετικής βιβλιογραφίας, λαμβάνοντας υπόψιν τον στόχο και τα ερευνητικά ερωτήματα της παρούσας μελέτης. Τα ευρήματα, που προέκυψαν μετά την ανάλυση, μπορούν να αποτελέσουν μια βάση, για την εν τω βάθει διερεύνηση του τρόπου, με τον οποίο οι θεσμικοί εκπρόσωποι της φαρμακοβιομηχανίας, επικοινωνήσαν δημόσια τις αντιστάσεις τους στην εφαρμογή των μέτρων του Clawback και του Rebate στην Ελλάδα. Η διερεύνηση αυτή αποτελεί και το αντικείμενο της παρούσας μελέτης, έχοντας ως κεντρικό άξονα τα δελτία τύπου.

Αρχικά, σε σχέση με τα δελτία τύπου, που δημοσιεύθηκαν από την ΠΕΦ, πραγματοποιήθηκε καταγραφή του αριθμού λέξεων τους. Από τον Πίνακα 3.1, προκύπτει, πως τα ελάσσονος έκτασης δελτία τύπου είναι μόλις 5, ενώ τα μεσαία και τα μεγάλα δελτία τύπου επικρατούν, όντας 16 και 15 σε αριθμό αντίστοιχα. Τα μεσαίου μεγέθους δελτία τύπου αποτελούν μια ισορροπημένη επιλογή μεταξύ της συντομίας των σύντομων δελτίων και της μεγάλης έκτασης των μακροσκελών δελτίων τύπου, καθιστώντας τα πιο κατάλληλα για αποτελεσματική μετάδοση του μηνύματος του οργανισμού. Παρέχοντας βασικές λεπτομέρειες σε συνοπτική μορφή, τα μεσαίου μεγέθους δελτία τύπου μπορούν να αυξήσουν την πιθανότητα κάλυψης από τα μέσα ενημέρωσης και να βελτιώσουν την προβολή του οργανισμού. Η συχνότητα δημοσίευσης δελτίων τύπου από την ΠΕΦ, αναφορικά με το Clawback και το Rebate, αντανακλά την πίεση, που αποσκοπεί να κατανείμει στους Κυβερνητικούς φορείς, για την επιβολή των μέτρων, καθώς και για την ανάγκη μεταρρύθμισης του υφιστάμενου πλαισίου.

Αυτό παρατηρείται καθ' όλη τη διάρκεια της δεκαετίας (2013-2021), που αποτελεί αδιαμφισβήτητα μία ταραχώδη περίοδο για την χώρα ευρύτερα, και την φαρμακοβιομηχανία ειδικότερα, η οποία κορυφώνεται με το ξέσπασμα της πανδημίας του κοροναϊού, το 2020. Η πανδημία αποτέλεσε μία επικίνδυνη πρόκληση για τον φαρμακευτικό κλάδο της χώρας, με επιτακτική ανάγκη ταχύτατης και άμεσης ανταπόκρισης.

Το πλήθος και η συχνότητα δημοσίευσης των σχετικών δελτίου τύπου του ΣΦΕΕ αποτελεί μία σημαντική παράμετρο της μελέτης και βασική μεταβλητή του σχήματος κωδικοποίησης, δεδομένης της πίεσης που αποσκοπεί να ασκήσει ο φορέας. Συνολικά κατά την δεκαετία 2012-2021, ο όγκος των δελτίων τύπου, τα οποία δημοσιεύθηκαν και περιείχαν οποιαδήποτε αναφορά στα Clawback είναι αντίστοιχος, όχι μόνο της πίεσης που αποσκοπεί να κατανείμει ο φορέας στην Πολιτεία για τον εξορθολογισμό της φαρμακευτικής πολιτικής, αλλά και της βαρύτητας της κατάστασης στην οποία έχει περιέλθει ο κλάδος. Παρότι, κατά τη διάρκεια της δεκαετίας 2012-2021, υπήρξαν πολλαπλά ζητήματα που απασχόλησαν τον κλάδο, ο ΣΦΕΕ επέδειξε σημαντική παρουσία, στο πλαίσιο της επικοινωνιακής του στρατηγικής, ώστε να εκφραστούν με σαφήνεια τεκμηριωμένες ενστάσεις, και να εξασφαλιστεί η επαρκής πληροφόρηση του κοινού.

Όπως έχει ήδη αναφερθεί, ο τίτλος αποτελεί βασικό τμήμα του δελτίου τύπου και έχει την σημαντική ιδιότητα, να τοποθετεί τον αναγνώστη σε συγκεκριμένο κλίμα, πριν την πλήρη ανάγνωση του κειμένου. Από τον Πίνακα 3.2, που αφορά στα δελτία τύπου της ΠΕΦ, εξάγονται τα εξής δεδομένα: εκ του συνόλου των 36 δημοσιευμάτων, 11 δελτία τύπου φέρουν τίτλο με ουδέτερη στάση προς το θέμα, 7 δελτία τύπου φέρουν τίτλο με θετική στάση, ενώ 18 δελτία τύπου διαθέτουν τίτλο, με αρνητική θέση. Είναι σαφές, πως οι αρνητικά προσκείμενοι τίτλοι υπερτερούν, γεγονός που συνάδει με την βαρύτητα του ζητήματος, αλλά και με την προσπάθεια ανάδειξης της κρισιμότητάς του, από την ΠΕΦ, για την φαρμακοβιομηχανία.

Όσον αφορά την μελέτη των τίτλων δελτίων τύπου του ΣΦΕΕ, παρατηρείται πως οι τίτλοι με ουδέτερη στάση υπερτερούν, σε σχέση με την θετική ή αρνητική προδιάθεση, στην οποία τοποθετεί ο τίτλος τον αναγνώστη. Η ουδετερότητα που χαρακτηρίζει την πλειοψηφία των τίτλων δεν προδιαθέτει αρνητικά ή θετικά τον αναγνώστη. Οι ουδέτεροι τίτλοι των δελτίων τύπου είναι τίτλοι που δεν εκφράζουν καμία προκατάληψη ή άποψη και παρέχουν απλώς μια πραγματική περίληψη του περιεχομένου του δελτίου τύπου.

Αυτοί οι τίτλοι συνήθως επικεντρώνονται στο κύριο θέμα ή την είδηση του δελτίου τύπου και αποφεύγουν οποιαδήποτε γλώσσα, που θα μπορούσε να ερμηνευτεί ως επιτηδευμένη ή φορτισμένη.

Οι ουδέτεροι τίτλοι των δελτίων Τύπου είναι σημαντικοί, διότι συμβάλλουν στην απόδοση αξιοπιστίας στον οργανισμό και στην δημιουργία σχέσης εμπιστοσύνης με τον αναγνώστη. Επιτρέπουν στον αναγνώστη να διαμορφώσει τη δική του γνώμη για το περιεχόμενο του δελτίου τύπου, χωρίς να επηρεάζεται από τυχόν μεροληπτική γλώσσα στον τίτλο.

Στο σύνολο των δελτίων τύπου, των δημοσιευμένων από την ΠΕΦ, είναι εμφανής η απόδοση δραματικού τόνου στην περιγραφή του υφιστάμενου πλαισίου και του τρόπου με τον οποίο αυτό επιδρά στην φαρμακοβιομηχανία. Ο κίνδυνος της απρόσκοπτης λειτουργίας των επιχειρήσεων βρίσκεται στο επίκεντρο της πλειοψηφίας των Δελτίων Τύπου, με ταυτόχρονη ανάδειξη της υψηλής συνεισφοράς τους στην εθνική ανάκαμψη. Πιο συγκεκριμένα, η φαρμακοβιομηχανία αποτελεί τον «βασικό αιμοδότη» της εθνικής οικονομίας, με συμβολή σε όλους τους κρίσιμους κλάδους. Χαρακτηριστικά, σε δήλωσή του ο Πρόεδρος της ΠΕΦ, κ. Θ. Τρύφων αναφέρει: «Είναι ξεκάθαρο ότι η Ελληνική Φαρμακοβιομηχανία αποτελεί κλάδο με σημαντική αναπτυξιακή διάσταση και προοπτικές, επενδύοντας σε σύγχρονη τεχνολογία, στην έρευνα, στην παραγωγική υποδομή και στο ανθρώπινο δυναμικό με τη δημιουργία νέων θέσεων εργασίας», (Θ. Τρύφων, 16/09/2016). Σε αυτό το πλαίσιο, βασική τροχοπέδη στην περαιτέρω ανάπτυξη του κλάδου, αποτελεί το Clawback. Παρουσιάζεται συχνά ως υπεύθυνο για την περιορισμένη παραγωγική και ερευνητική δραστηριότητα της ελληνικής φαρμακοβιομηχανίας την δεκαετία 2011-2021, και αποδίδονται ευθύνες στα εν λόγω μέτρα, ως προς την ανάπτυξη και τις επενδύσεις.

Ένα ακόμη στοιχείο που αξίζει να αναφερθεί, αποτελεί η αναφορά στον Έλληνα ασθενή, ο οποίος θα «χάσει την πρόσβαση σε ποιοτικό φάρμακο», αν το υφιστάμενο πλαίσιο αυτόματων επιστροφών και υποχρεωτικών εκπτώσεων παραμείνει. Το γεγονός αυτό εντείνει σημαντικά το κλίμα ανασφάλειας, που επιδιώκεται να κατασκευαστεί, καθώς θίγεται ένα ζήτημα υψηλής ευαισθησίας, αυτό της πρόσβασης των ασθενών σε θεραπείες. Πιο συγκεκριμένα, στο Δελτίο Τύπου «Θ. Τρύφων: Η πολιτική φαρμάκου δημιουργεί νέα γενιά ελληνικών προβληματικών επιχειρήσεων» (01/11/2018) αναφέρεται πως «*Και το κυριότερο: προσφέρουμε στον Έλληνα ασθενή ποιοτικό φάρμακο, απόλυτα ελεγμένο και πολύ οικονομικότερο από το αντίστοιχο εισαγόμενο. Όλο αυτό κινδυνεύει με αφανισμό!!*». Στην εν λόγω αναφορά παρατηρείται ακόμη η χρήση σημείων στίξης, τα οποία δρουν στην επιπλέον δραματοποίηση του σχολίου.

Σημειώνεται επίσης, σύγκριση με χώρες - επενδυτικούς πρωτοστάτες (π.χ. Κορέα), οι οποίες αρχικά προχώρησαν σε εξυγίανση του πλαισίου φαρμακευτικής πολιτικής, με μια σειρά φορολογικών κινήτρων και απαλλαγών, προτού διεκδικήσουν σημαντική παρουσία στον επενδυτικό χάρτη Έρευνας και Ανάπτυξης (*Δημήτρης Δέμος: 300 εκατ. ευρώ επενδύσεις την επόμενη πενταετία εάν εξαλειφθεί το clawback 01/04/2019*).

Στο σύνολο των δελτίων τύπου του ΣΦΕΕ που μελετήθηκαν, ο λόγος είναι τεκμηριωμένος, με ξεκάθαρη δομή και παράθεση δεδομένων, τα οποία υποστηρίζουν την επιχειρηματολογία του φορέα, και ταυτόχρονα προσδίδουν αξιοπιστία στην κριτική, που ασκεί στην Πολιτεία. Ενδεικτικά, στο Δελτίο Τύπου “Εκδήλωση ΣΦΕΕ για το Νέο Έτος: Δέσμευση για στήριξη του Κοινωνικού Κράτους και της ποιότητας ζωής των ασθενών μέσω των καινοτόμων φαρμάκων και των επενδύσεων” (11/02/2015), αναφέρεται πως “*Αρκεί κανείς να λάβει υπόψη του ότι για κάθε για κάθε 100 εκατ. ευρώ μείωση στην φαρμακευτική δαπάνη, το Κράτος χάνει συνολικά από τα δημόσια έσοδα 47 εκατ. Ευρώ και 350 θέσεις εργασίας υψηλής εξειδίκευση*” και “*Όταν κάθε κλινική μελέτη ισοδυναμεί με εισαγωγή 250.000 ευρώ στη χώρα και συνδέονται με μια αύξηση του ΑΕΠ κατά 500 χιλιάδες ευρώ, αντιλαμβανόμαστε ότι οφείλουμε να καλύψουμε σύντομα το χαμένο έδαφος*”. Η παράθεση πληροφοριών και τεκμηρίωση της επιχειρηματολογίας του ΣΦΕΕ προσδίδει αξιοπιστία και στις προτάσεις που καταθέτει, για εξυγίανση της φαρμακευτικής πολιτικής.

Οι συνεχείς προσπάθειες και θετική προδιάθεση του ΣΦΕΕ για σύμπραξη με την Πολιτεία και η κατάθεση προτάσεων, αποτελούν βασικά σημεία αναφοράς της ρητορικής του φορέα. Στην πλειοψηφία των δελτίων τύπου, ο συγγραφέας συνοψίζει απαριθμώντας τις προτάσεις, τις οποίες ο ΣΦΕΕ έχει καταθέσει προκειμένου να “*αποσοβηθεί ο ορατός κίνδυνος μιας μεγάλης κρίσης στην Υγεία*” (“ΨΗΦΙΣΜΑ ΓΕΝΙΚΗΣ ΣΥΝΕΛΕΥΣΗΣ ΣΦΕΕ”, 20/03/2016). Σκοπός του είναι να πείσει τον αναγνώστη για την υφιστάμενη απειλή για την δημόσια υγεία, τον ασθενή αλλά και την βιωσιμότητα των επιχειρήσεων του φαρμακευτικού κλάδου στην Ελλάδα, παραθέτοντας ταυτόχρονα τις σημαντικές προτάσεις, που ο ΣΦΕΕ έχει καταθέσει στην Πολιτεία και τους αρμόδιους φορείς. Επισημαίνεται παράλληλα πως ο ΣΦΕΕ “*κρούει εδώ και χρόνια των κώδωνα του κινδύνου*” (“Ανακοίνωση ΣΦΕΕ για Έκθεση Κομισιόν του Ιουνίου 2019”, 07/06/2019) σε μία προσπάθεια ανάδειξης της προσπάθειας για επικοινωνία των μεταρρυθμιστικών αιτημάτων ολόκληρου του κλάδου.

Η απειλή προς τη βιωσιμότητα της φαρμακοβιομηχανίας και τη δημόσια υγεία, και η κατάθεση εμπειριστατωμένων προτάσεων από τον ΣΦΕΕ προς την Πολιτεία, αποτελούν τους βασικούς πυλώνες, υπό τους οποίους δομούνται τα δελτία τύπου του φορέα, σχετικά με την εφαρμογή των Clawback και rebate.

Επιχειρείται η κατασκευή ενός κλίματος ανασφάλειας και κινδύνου, προκειμένου να αποδοθεί η βαρύτητα των συνεπειών, που τα εν λόγω μέτρα επιφέρουν στον κλάδο. Παράλληλα, ο λόγος στηρίζεται σε δεδομένα και τεκμηριωμένα επιχειρήματα, γεγονός που προσδίδει αξιοπιστία. Η κριτική που ασκείται προς την Πολιτεία είναι έντονη, θίγοντας κυρίως τον “άδικο” και “φοροεισπρακτικό” χαρακτήρα των μέτρων, που οδηγούν σε “εξαθλίωση” τον κλάδο, “υπονομεύοντας” την σημαντικότερη συνεισφορά του στην εθνική ανάπτυξη, οικονομία και απασχόληση.

Συμπερασματικά, η συγκινησιακή διάσταση με την οποία αποδίδεται η απειλή αφανισμού του κλάδου της φαρμακοβιομηχανίας στην Ελλάδα είναι διάχυτη στο σύνολο των δελτίων τύπου τόσο της ΠΕΦ, όσο και του ΣΦΕΕ, που τέθηκαν υπό μελέτη. Κατασκευάζεται ένα κλίμα έντονης κρίσης και ανασφάλειας, προκειμένου ο αναγνώστης να αντιληφθεί τον βαθμό στον οποίο τα μέτρα του Clawback και του Rebate επιδρούν στην βιωσιμότητα των φαρμακευτικών επιχειρήσεων, αλλά και κατ’ επέκταση στην πρόσβαση των ασθενών στις κατάλληλες θεραπείες. Η επικοινωνία της κρισιμότητας της κατάστασης και της επιτακτικής ανάγκης για μεταρρυθμίσεις επιτυγχάνεται, με την προσεκτική επιλογή λέξεων και φράσεων, οι οποίες είναι έντονα φορτισμένες και συνδράμουν στην καλλιέργεια της ανησυχίας για τον υφιστάμενο κίνδυνο. Η συχνότητα χρήσης μεταφορικού λόγου, προσεκτικά επιλεγμένων εκφράσεων και μεμονωμένων λέξεων αναδεικνύει την σημαντική προσπάθεια και των δύο φορέων να απευθύνουν έκκληση στην Πολιτεία, αλλά και ταυτόχρονα να ευαισθητοποιήσουν το κοινό και τους επαγγελματίες του χώρου, επισημαίνοντας τις βαρύτερες συνέπειες των δύο μέτρων, στην επόμενη ημέρα της φαρμακοβιομηχανίας στην Ελλάδα.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 5: ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ

Τα μέτρα του Clawback και rebate στην Ελλάδα αποτελούν ένα αμφιλεγόμενο και πολύπλοκο ζήτημα, τόσο για την Πολιτεία, όσο και για τη φαρμακοβιομηχανία. Αν και η πολιτική του Clawback εισήχθη αρχικά, ως θετικό μέτρο εξυγίανσης του πλαισίου φαρμακευτικής πολιτικής και περιορισμού της φαρμακευτικής δαπάνης, έχει επιβαρύνει σημαντικά τις εταιρείες του κλάδου, σε σημείο που υφίσταται απειλή η βιωσιμότητά τους. Από την άλλη πλευρά, η πολιτική των εκπτώσεων (rebates) εισήχθη ως μηχανισμός παροχής κινήτρων στις φαρμακοβιομηχανίες, για να μειώσουν τις τιμές τους και να αυξήσουν την οικονομική προσιτότητα των προϊόντων τους, για τους ασθενείς. Παρά τις προσπάθειες του ΣΦΕΕ και της ΠΕΦ, τα μέτρα του Clawback και rebate παραμένουν ένα σημαντικό ζήτημα στην Ελλάδα.

Η πολύπλοκη φύση τους, σε συνδυασμό με τα αντικρουόμενα συμφέροντα των ενδιαφερομένων μερών, έχει καταστήσει δύσκολη την επίτευξη ικανοποιητικής λύσης. Στόχων των δύο φορέων, αποτελεί η δημιουργία ενός βιώσιμου και δίκαιου συστήματος δημόσιας υγείας, που θα δίνει προτεραιότητα στις ανάγκες των ασθενών, διασφαλίζοντας παράλληλα τη βιωσιμότητα της φαρμακοβιομηχανίας. Σε αυτό το πλαίσιο, και οι δύο φορείς, έχουν προχωρήσει ενεργά σε εκστρατείες δημοσίων σχέσεων και προσπάθειες άσκησης πίεσης, με στόχο την προώθηση των θέσεων τους και τον επηρεασμό των πολιτικών αποφάσεων. Τόσο ο ΣΦΕΕ, όσο και η ΠΕΦ διαδραματίζουν σημαντικό ρόλο στη διαμόρφωση του δημόσιου διαλόγου γύρω από αυτές τις πολιτικές. Μέσω στρατηγικών επικοινωνιακών προσπαθειών, και οι δύο οργανώσεις προσπάθησαν να επηρεάσουν τις πολιτικές αποφάσεις και να προωθήσουν τα αντίστοιχα συμφέροντά τους.

Στην παρούσα εργασία πραγματοποιήθηκε απόπειρα προσέγγισης της επικοινωνιακής στρατηγικής των φορέων της φαρμακοβιομηχανίας στην Ελλάδα, του ΣΦΕΕ και της ΠΕΦ, αναφορικά με την εφαρμογή των μέτρων του Clawback και του rebate. Πιο συγκεκριμένα, αντικείμενο μελέτης αποτέλεσαν τα δελτία τύπου των δύο φορέων, τα οποία δημοσιεύθηκαν την περίοδο 2012-2021 και διαθέτουν σαφείς αναφορές στα Clawback και Rebate. Για την εξυπηρέτηση των ερευνητικών ερωτημάτων, συστάθηκε ένα κατάλληλο σχήμα κωδικοποίησης, προκειμένου να αναλυθούν τα δελτία τύπου, υπό συγκεκριμένες παραμέτρους.

Η έκταση των κειμένων, ο τίτλος, η συχνότητα δημοσίευσης των δελτίων τύπου και η παρουσία έντονα φορτισμένων λέξεων/εκφράσεων, αποτελούν τις μεταβλητές που συνθέτουν το συγκεκριμένο σχήμα κωδικοποίησης. Κρίθηκε, πως τα ευρήματά τους μπορούν να δώσουν μία σημαντική, πρωταρχική απάντηση στα ερευνητικά ερωτήματα που έχουν τεθεί.

Σύμφωνα με τα ευρήματα της παρούσας μελέτης, τόσο η ΠΕΦ, όσο και ο ΣΦΕΕ έχουν δραστηριοποιηθεί ενεργά στη συνεργασία με τους ενδιαφερόμενους φορείς και συμμετέχουν στη διαδικασία χάραξης φαρμακευτικών πολιτικών. Οι στρατηγικές επικοινωνίας τους έχουν συμβάλει καθοριστικά στη διαμόρφωση της κοινής γνώμης και στον επηρεασμό των πολιτικών αποφάσεων που σχετίζονται με τη φαρμακοβιομηχανία στην Ελλάδα. Βασικοί πυλώνες που αναδείχθηκαν μέσω των δελτίων τύπου, συνιστούν η συνεισφορά της φαρμακοβιομηχανίας στην εθνική ανάκαμψη και οικονομία, η σημαντική απειλή για την βιωσιμότητα των επιχειρήσεων του κλάδου, που συνοδεύει την εφαρμογή των Clawback και rebate, καθώς και η απειλή για την ομαλή πρόσβαση των ασθενών σε φάρμακα. Σε ορισμένες περιπτώσεις, τα παραπάνω σημεία αναδεικνύονταν με την χρήση έντονα συναισθηματικά φορτισμένου λόγου, αλλά και με τεκμηριωμένη επιχειρηματολογία, η οποία αποδίδει αξιοπιστία στον οργανισμό. Σε κάθε περίπτωση, οι προσπάθειες των φορέων για επισήμανση των ενστάσεών τους, εκπροσωπώντας ολόκληρο τον κλάδο, είναι αξιοσημείωτες.

Οι αποτελεσματικές στρατηγικές επικοινωνίας είναι κρίσιμες για τη διαμόρφωση των πολιτικών αποφάσεων, που σχετίζονται με τη φαρμακοβιομηχανία στην Ελλάδα, ιδίως στο πλαίσιο των Clawback και rebates. Καθώς η συζήτηση γύρω από αυτές τις πολιτικές συνεχίζεται, υπάρχει ανάγκη για περαιτέρω έρευνα και ανάλυση σχετικά με τις στρατηγικές επικοινωνίας, που εφαρμόζουν η ΠΕΦ και ο ΣΦΕΕ. Μελλοντικές μελέτες θα μπορούσαν να διερευνήσουν την αποτελεσματικότητα αυτών των στρατηγικών ως προς τον επηρεασμό των πολιτικών αποφάσεων και στη διαμόρφωση της κοινής γνώμης. Επιπλέον, σε μελλοντική έρευνα, θα μπορούσε να ληφθεί υπόψιν ο ρόλος άλλων ενδιαφερόμενων μερών, όπως οι ομάδες ασθενών και οι πάροχοι υγειονομικής περίθαλψης, στην επικοινωνιακή διαδικασία και τον τρόπο με τον οποίο οι προοπτικές τους μπορούν να ενσωματωθούν στη χάραξη πολιτικών.

Η περαιτέρω μελέτη της επικοινωνιακής στρατηγικής των φορέων απαιτείται να πραγματοποιηθεί σε ένα πιο διευρυμένο πλαίσιο, το οποίο θα περιλαμβάνει επιπλέον πηγές. Πιο συγκεκριμένα, οι περαιτέρω μονάδες ανάλυσης μπορεί να περιλαμβάνουν ομιλίες σε συνέδρια και εκδηλώσεις γύρω από το θέμα, αρθρογραφία στον Τύπο, και άλλες επικοινωνιακές ενέργειες των φορέων. Επιπλέον, μία περισσότερο ποσοτική προσέγγιση των ευρημάτων της έρευνας και η συμπερίληψη επιπλέον μεταβλητών μπορούν να οδηγήσουν σε μία πιο διευρυμένη και αξιόπιστη προσέγγιση της επικοινωνιακής στρατηγικής των δύο φορέων. Η ολοκληρωμένη ανάλυση περιεχομένου του συνολικού επικοινωνιακού πλαισίου, μπορεί να οδηγήσει σε ασφαλέστερα συμπεράσματα, σχετικά με την αποτελεσματικότητα της επικοινωνιακής στρατηγικής τους. Παράλληλα, οι μελλοντικές έρευνες σε αυτό το πλαίσιο, μπορεί να αποτελέσουν σημαντικές πηγές, από τις οποίες, τόσο η ΠΕΦ και ο ΣΦΕΕ, όσο και άλλοι οργανισμοί και φορείς, θα μπορούν να αντλήσουν πληροφορίες και να λάβουν ανατροφοδότηση, σχετικά με τις βέλτιστες ή μη πρακτικές επικοινωνίας, γύρω από το τόσο ευαίσθητα ζητήματα, όσο αυτό. Η κατανόηση της επικοινωνιακής δυναμικής γύρω από τα Clawback και rebate είναι απαραίτητη για την προώθηση ενημερωμένων και συνεργατικών πολιτικών αποφάσεων, που ωφελούν όλους τους εμπλεκόμενους φορείς.

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

Ξενόγλωσση βιβλιογραφία

Bengtsson, M. (2016). How to plan and perform a qualitative study using content analysis. *NursingPlus Open*, 2(2), 8–14. <https://doi.org/10.1016/j.npls.2016.01.001>

Berelson, B. (1952). *Content analysis in communication research*. Free Press.

Berger, A. A. (1998). *Media Research Techniques*. In *Google Books*. SAGE. https://books.google.gr/books?hl=el&lr=&id=f69ImaSPZQoC&oi=fnd&pg=PP9&dq=Berger+1998+content+analysis&ots=WsK_4Zxjrd&sig=5hw3P40WyogYNn6rAibeundxUZQ&redir_esc=y#v=onepage&q=Berger%201998%20content%20analysis&f=false

Berger, P.L. & Luckmann, T. (1967). *The Social Construction of Reality*. Garden City, NY: Doubleday.

Carone, G., Schwierz, C., & Xavier, A. (2012, September 14). *Cost-Containment Policies in Public Pharmaceutical Spending in the EU*. Papers.ssrn.com. https://papers.ssrn.com/sol3/papers.cfm?abstract_id=2161803

Catalan-Matamoros, D., & Peñafiel-Saiz, C. (2017). *The Use of Traditional Media for Public Communication about Medicines: A Systematic Review of Characteristics and Outcomes*. *Health Communication*, 34(4), 415–423. <https://doi.org/10.1080/10410236.2017.1405485>

Creativ Ceutical. (2022). *Strategic recommendations to ensure healthy competitiveness and economic viability of generic medicines in Europe*. <https://www.medicinesforeurope.com/wp-content/uploads/2022/06/New-pricing-models-for-generic-medicines-Strategic-Recommendations.pdf>

De Beaugrande, R.-A., & Dressler, W. (1981). *Introduction to Text Linguistics Introduction to Text Linguistics*. <http://library.lgaki.info:404/2017/De%20Beaugrande%20R.-A..pdf>

Downe-Wamboldt, B. (1992). Content analysis: Method, applications, and issues. *Health Care for Women International*, 13(3), 313–321. <https://doi.org/10.1080/07399339209516006>

Erlingsson, C., & Brysiewicz, P. (2017). A hands-on guide to doing content analysis. *African Journal of Emergency Medicine*, 7(3), 93–99. <https://doi.org/10.1016/j.afjem.2017.08.001>

Holsti, O. (1968). “Content analysis”, chapter 16 in G. Lindzey & E. Aronson, (eds.), *The Handbook of Social Psychology*. 2nd edition. Reading, MA: Addison-Wesley.

Jakovljevic, M., & Souliotis, K. (2016). Pharmaceutical expenditure changes in Serbia and Greece during the global economic recession. *South Eastern European Journal of Public Health*, 5(1). <https://doi.org/10.4119/UNIBI/SEEJPH-2016-101>

Johnson, T. J., & Kaye, B. K. (2004). Wag the Blog: How Reliance on Traditional Media and the Internet Influence Credibility Perceptions of Weblogs Among Blog Users. *Journalism & Mass Communication Quarterly*, 81(3), 622–642. <https://doi.org/10.1177/107769900408100310>

Kalavrezou, N. (2016). Health Sector Reform in Greece Since 2010: Facts, Policies and Implementation. *SSRN Electronic Journal*. <https://doi.org/10.2139/ssrn.2843720>

Karagiannis, R. (2014). Ανάλυση της φαρμακευτικής πολιτικής με τη χρήση οικονομικών δεικτών. *ΚΕΠΕ Οικονομικές εξελίξεις*, 24, 80–86.

Krippendorff, K. (1980). *Content analysis: An introduction to its methodology*. Beverly Hills: SAGE.

Krippendorff, K. (2019). *Content analysis: An introduction to its methodology*. Los Angeles, Calif: Sage.

Kyriopoulos, J., & Tsiantou, V. (2009). *The financial crisis and its impact on health and medical care*.

https://www.imop.gr/sites/default/files/i_oikonomiki_krisi_kai_oi_epiptoseis_tis_stin_ygeia_kai_tin_iatriki_perithalpsi.pdf

Lassen, I. (2006). Is the press release a genre? A study of form and content. *Discourse Studies*, 8(4), 503–530. <https://doi.org/10.1177/1461445606061875>

Patton, M. Q. (2015). *Qualitative research & evaluation methods: Integrating theory and practice*. Los Angeles, Calif. etc.: Sage.

Stemler, S. (2000). An overview of content analysis. *Practical Assessment, Research, and Evaluation*, 7(17), 1531–7714. <https://doi.org/10.7275/z6fm-2e34>

Stemler, S. (2015). Emerging Trends in Content Analysis Teachers' Social Intelligence View project Broadened Assessment View project. *Research Gate*. <https://doi.org/10.1002/9781118900772.etrds0053>

United States. General Accounting Office. Institute For Program Evaluation. (1982). *Content analysis : a methodology for structuring and analyzing written material*. Institute For Program Evaluation.

Weber, R. P. (1990). Basic Content Analysis. In *Google Books*. SAGE. https://books.google.gr/books?hl=el&lr=&id=nLhZm7Lw2FwC&oi=fnd&pg=PA5&dq=weber+1990&ots=ogTohLO8uQ&sig=Tq7z_o3FYjDVuv4A7CZ-jgVsdng&redir_esc=y#v=onepage&q=weber%201990&f=false

White, M. D., & Marsh, E. E. (2006). Content Analysis: A Flexible Methodology. *Library Trends*, 55(1), 22–45. <https://doi.org/10.1353/lib.2006.0053>

Yfantopoulos, J. N., & Chantzaras, A. (2018). Drug Policy in Greece. *Value in Health Regional Issues*, 16, 66–73. <https://doi.org/10.1016/j.vhri.2018.06.006>

Yfantopoulos, N., Yfantopoulos, P., & Yfantopoulos, J. (2016, December 31). *Pharmaceutical Policies under Economic Crisis: The Greek case*. [Www.jhpor.com](http://www.jhpor.com); Journal of Health Policy. <https://www.jhpor.com/article/1971-pharmaceutical-policies-under-economic-crisis-the-greek-case#>

Yfantopoulos, P., & Yfantopoulos, J. (2015). The Greek Tragedy in the Health Sector: Social and Health Implications. *Vierteljahrshefte Zur Wirtschaftsforschung*, 84(3), 165–182. <https://doi.org/10.3790/vjh.84.3.165>

Zavras, D. (2020). Studying Healthcare Affordability during an Economic Recession: The Case of Greece. *International Journal of Environmental Research and Public Health*, 17(21), 7790. <https://doi.org/10.3390/ijerph17217790>

Catalan-Matamoros, D., & Peñafiel-Saiz, C. (2017). The Use of Traditional Media for Public Communication about Medicines: A Systematic Review of Characteristics and Outcomes. *Health Communication*, 34(4), 415–423. <https://doi.org/10.1080/10410236.2017.1405485>

Ελληνική βιβλιογραφία

Επαγγελματικό Επιμελητήριο Αθηνών. (2013, Ιούλιος, 13). *Τι είναι το “clawback” που θα εφαρμοστεί στον ΕΟΠΥΥ*. ΕΕΑ. <https://www.eea.gr/epikairoτητα-eea/ti-einai-to-clawback-rov-tha-efarmostei-ston-eopyy/>

ΙΟΒΕ. (2022). *ΓΕΓΟΝΟΤΑ & ΣΤΟΙΧΕΙΑ 2022: Η ΦΑΡΜΑΚΕΥΤΙΚΗ ΑΓΟΡΑ ΣΤΗΝ ΕΛΛΑΔΑ*. ΙΔΡΥΜΑ ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΩΝ & ΒΙΟΜΗΧΑΝΙΚΩΝ ΕΡΕΥΝΩΝ.

ΙΟΒΕ. (2021). *Η ΦΑΡΜΑΚΕΥΤΙΚΗ ΑΓΟΡΑ ΣΤΗΝ ΕΛΛΑΔΑ 2020 - ΓΕΓΟΝΟΤΑ & ΣΤΟΙΧΕΙΑ*. ΙΔΡΥΜΑ ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΩΝ & ΒΙΟΜΗΧΑΝΙΚΩΝ ΕΡΕΥΝΩΝ. http://iobe.gr/docs/research/RES_05_A_24062021_REP_GR.pdf

ΙΟΒΕ, & ΣΦΕΕ. (2017). *The Pharmaceutical Market in Greece Facts & Figures*. Sfee.gr. <https://www.sfee.gr/the-pharmaceutical-market-in-greece-facts-and-figures-2017/?lang=en>

ΙΟΒΕ. (2013). *Η Αγορά Φαρμάκου στην Ελλάδα - Ετήσια Έκθεση 2012*. Ίδρυμα Οικονομικών και Βιομηχανικών Ερευνών (ΙΟΒΕ).

ΙΟΒΕ. (2011, September). *Δαπάνες Υγείας και Πολιτικές Υγείας στην Ελλάδα την περίοδο του Μνημονίου*. ΙΟΒΕ. http://iobe.gr/docs/research/RES_05_A_01092011_REP_GR.pdf

Κουσουλάκου Χ. και Βίτσου Ε. (2008). *Η αγορά φαρμάκου στην Ελλάδα - Ετήσια Έκθεση 2008 – Παρατηρητήριο Οικονομικών Υγείας*, Διαθέσιμο από www.iobe.gr

Παναγοπούλου, Χ. (2019). *Rebates & Clawback – “ουδέν μονιμότερο του προσωρινού.”* Eefam.gr; Πρακτικά Ημερίδας Ελληνικής Εταιρείας Φαρμακευτικού Μάνατζμεντ. <https://eefam.gr/wp-content/uploads/2021/02/REBATE-CLAWBACK.pdf>

Πλεύρης, Θ. (2022, April 15). *Powering Up Healthcare Systems: Pharmaceutical Innovations & Industrial Strategy*. Delphi Economic Forum. <https://www.youtube.com/watch?v=gV4F0eqemo4>

Τσακανίκας, Ά., Μουστάκας, Α., & Αθανασιάδης, Α. (2020). *Η Φαρμακευτική Βιομηχανία στην Ελλάδα ΟΡΟΙ ΚΑΙ ΠΡΟΫΠΟΘΕΣΕΙΣ ΓΙΑ ΜΙΑ ΝΕΑ ΑΝΑΠΤΥΞΙΑΚΗ ΔΥΝΑΜΙΚΗ* Συνοπτική επισκόπηση μελέτης ΙΟΒΕ για την Πανελλήνια Ένωση Φαρμακοβιομηχανίας (ΠΕΦ). http://iobe.gr/docs/research/RES_05_A_09082020_REP_GR.pdf.pdf